Ministerie van Infrastructuur
en Waterstaat

Landelijk Crisisplan Hoogwater en Overstromingen

Oktober 2026

Inhoudsopgave

1. Inleiding 4
1.1. Doel en doelgroep 4
1.2. Afbakening 4
1.3. Beheer en kwaliteitsborging 5
1.4. Leeswijzer 5

2. Crisisactoren 6
2.1. Waterketen 6
2.2. Algemene keten 7
2.3. Andere relevante ministeries 8
2.4. Overige crisisactoren 9

3. Processen crisisbeheersing 11
3.1. Melding en alarmering 11
3.2. Op- en afschalen 13
3.3. Leiding en coördinatie 15
3.4. Informatiemanagement 16
3.5. Risico- en crisiscommunicatie 17
3.6. Nafase 19

4. Bouwstenen 21

5. Scenario's 23
Scenario 1: Wateroverlast en hoogwaterdreiging in Zuid-Limburg 23
Scenario 2: Extreem hoogwater op de Rijn, meerdere regio's 23
Scenario 3: Dreiging stormvloed met nationale impact 24
Scenario 4: acute overstroming door kwaadwillend handelen 24

6. Sleutelbesluiten 25
6.1. Sleutelbesluit 1 - Schuilen of evacueren in/van bedreigd gebied, bij grote onzekerheid 25
6.2. Sleutelbesluit 2 - Het verdelen van schaarse capaciteit en middelen 27
6.3. Sleutelbesluit 3 - Inzetten van maatregelen met grote maatschappelijke impact 28

Bijlage 1 Wettelijk Kader 29
Deel A. Overzicht wettelijke taken en bevoegdheden 30
Deel B Overzicht relevante wetteksten Omgevingswet, de Waterschapswet, en Wet veiligheidsregio's 36

Bijlage 2 De organisatie van de communicatie tijdens crisis 42

Bijlage 3 Verantwoordelijkheden en rollen bij extreem weer 44

Bijlage 4 Procesanalyse Hoogwater en Overstromingen 46

Bijlage 5 Overzicht vitale processen 50

Bijlage 6 Gevolgen uitval vitale processen 52

Bijlage 7 Voor sleutelbesluiten relevante thema's per beleidsterrein 61

Bijlage 8 Advies LCO: Inzet van noodoverloopgebieden bij overstromingsdreiging in het hoofdwatersysteem 64

Bijlage 9 Relaties met andere plannen 70
Bijlage 10 Evaluatie, opleiden, trainen en oefenen..... 72
Bijlage 11 Definities 73
Bijlage 12 Afkortingenlijst 76

¶

1. Inleiding

Grote delen van Nederland zijn kwetsbaar voor overstromingen. De ligging onder zeeniveau en de aanwezigheid van grote rivieren, in combinatie met de toenemende opgave om wateroverlast door extreme regen te beheersen, vormen een structurele uitdaging. Door klimaatverandering neemt de kans op extreme regen toe.[1] Hoewel er veel maatregelen genomen zijn (en nog genomen worden) om Nederland veilig en leefbaar te houden is een overstroming nooit volledig uit te sluiten.

1.1. Doel en doelgroep

Het Landelijk Crisisplan Hoogwater en Overstromingen (LCP HO) draagt bij aan een effectieve crisisbeheersing tijdens de dreiging op, of het feitelijk voordoen van hoogwater en/of overstroming in Europees Nederland.[2] Bij een overstroming of overstromingsdreiging, ongeacht of het water afkomstig is van rivieren, zee, meer of extreme regen, is dezelfde systematiek van toepassing. Wanneer de overstroming of overstromingsdreiging een cascade effect is van een andere crisis of dreiging zoals een militaire of een hybride dreiging, dan treedt naast het LCP HO ook een andere systematiek in werking, waarop hier niet in het bijzonder wordt ingegaan.[3]

Het LCP HO biedt een kader aan de landelijke en regionale crisisbeheersingsorganisaties die betrokken zijn in de voorbereiding op en de uitvoering van een hoogwater- of (dreigende) overstromingscrisis. In Nederland zijn er 25 veiligheidsregio's. Hierin werken gemeenten, brandweer en de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie (GHOR) samen om incidenten, rampen en crises te voorkomen, beperken en bestrijden.[4] Ook de politie, de Koninklijke Marechaussee en andere onderdelen van de krijgsmacht, (Unie van) waterschappen, Rijkswaterstaat, andere organisaties die vitale processen beheren en kennisinstituten zijn betrokken bij de voorbereiding op en aanpak van crisissituaties. Het LCP HO is bruikbaar voor preparatie, informatie tijdens de crisis en opleiden trainen en oefenen met en evalueren van hoogwater situaties en situaties als gevolg van onder andere extreme regen.

Doelgroepen van dit plan zijn de publieke en private actoren, binnen of direct verbonden aan de lokale, regionale en landelijke (crisis)organisaties, die een rol hebben bij de voorbereiding op en beheersing van dit crisistype. Denk hierbij aan veiligheidsregio's, waterbeheerders en leveranciers van diensten en expertise, zoals advisering, elektriciteit, water en transport.

Het plan is ingebed in, en een uitwerking van de systematiek van het Nationaal Handboek Crisisbeheersing (NHC), dat is vastgesteld door de ministerraad.

1.2. Afbakening

Het LCP HO bouwt voort op het NHC en gaat dieper in op die specifieke aspecten die bij crisisbeheersing van een (dreigende) overstroming een rol spelen. De focus van dit landelijk crisisplan ligt op de nationale besluitvorming in Europees Nederland. Deze bouwt voort op besluitvorming bij (dreigende) overstromingen door crisisbeheersingsorganisaties van regionale overheden, zoals veiligheidsregio's, regionale waterbeheerders en gemeenten. Het Landelijk Draaiboek Hoogwater en Overstromingsdreiging (LDHO) is nauw verwant aan dit plan.[5] Het LDHO van het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN) richt zich nadrukkelijk op informatiemanagement en de coördinatie daarvan, advisering op basis van relevante waterinformatie en ondersteuning bij crisisbesluitvorming.

Verhouding tot Caribisch Nederland

Dit landelijk crisisplan richt zich op risico's, omstandigheden, processen en middelen in Europees Nederland. Het klimaat en de omstandigheden van Caribisch Nederland verschillen sterk ten op zichte van Europees Nederland. De extreme weersomstandigheden hebben een andere doorwerking op Caribisch Nederland, waarbij orkaandreiging en aardbevingen, tsunami's centraler staan. De voorbereiding op deze thema's krijgt geen plek in het LCP. Dit betekent dat dit LCP HO niet van toepassing is op Caribisch Nederland.

Relatie met andere plannen

Op Rijksniveau is ieder ministerie verantwoordelijk voor de voorbereiding op de te nemen crisisbeheersingsmaatregelen (preparatie, respons en nafase) op het eigen beleidsterrein, de uitvoering hiervan in afstemming met de andere betrokken ministeries en de financiering hiervan. Elk ministerie is verantwoordelijk voor

[1] Kamerbrief Wateroverlast door grootschalige extreme regen, 30 oktober 2025.

[2] Crisisbeheersing staat in dit plan voor coördinatie van en besluitvorming met een spoedeisend karakter over het geheel van maatregelen, voorzieningen, voorschriften en handelingsperspectieven dat de rijksoverheid treft in samenwerking met betrokken publieke en private partners in een situatie waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn of bij een andere situatie, waarbij van een grote uitwerking op de maatschappij sprake is of kan zijn (Nationaal Handboek Crisisbeheersing, 2022).

[3] Hiervoor wordt verwezen naar andere landelijke crisisplannen, zoals het Landelijk Crisisplan Militaire Dreiging.

[4] Deze organisaties vormen een gezamenlijke structuur met eenheden zoals de meldkamer het Commando Plaats Incident, het Regionaal Operationeel Team en het Gemeentelijk/Regionaal Beleidsteam om gecoördineerd te kunnen optreden bij calamiteiten.

[5] Landelijk Draaiboek Hoogwater en Overstromingsdreiging | Informatiepunt Leefomgeving.

het stellen van kaders voor de crisisbeheersingsmaatregelen die te nemen zijn door vitale bedrijven, instellingen en beheerders van objecten, voor zover deze onder zijn beleidsverantwoordelijkheid vallen.[6]

Dit plan hangt samen met relevante lokale, regionale en landelijke crisisplannen. Bijlage 9 geeft relaties met andere plannen weer.

1.3. Beheer en kwaliteitsborging

Dit LCP is opgesteld door het Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (DCC-IenW), in afstemming met vertegenwoordigers van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV), het ministerie van Defensie (DEF), het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (LVVN), het ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), het ministerie van Binnenlandse Zaken (BZK), WMCN, Rijkswaterstaat (RWS), de Unie van Waterschappen (UvW), het Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut (KNMI), de veiligheidsregio's, het Verbond van Nederlandse Ondernemingen en het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (VNO NCW) en de Vereniging van Waterbedrijven in Nederland (VEWIN).

Het DCC-IenW is eigenaar van en verantwoordelijk voor het beheer van het LCP HO, in samenwerking met betrokken crisispartners. Het DCC-IenW draagt onder meer zorg voor een vierjaarlijkse beoordeling en zo nodig actualisatie van het LCP HO. Indien aanpassing wenselijk is, wordt samen met het Nationaal Crisiscentrum (NCC) bepaald welke partijen hierbij betrokken worden. Verdere (operationele) uitwerking vindt plaats binnen en door de betrokken organisaties. Alle benoemde processen worden door de betrokken organisaties ook beoefend.

1.4. Leeswijzer

Dit document beschrijft de crisisaanpak bij hoogwater en overstromingen. De hoofdstukken bevatten de kerninformatie: crisisactoren (hoofdstuk 2), processen crisisbeheersing (hoofdstuk 3), bouwstenen en scenario's (hoofdstuk 4 en 5) en sleutelbesluiten voor besluitvorming (hoofdstuk 6). De bijlagen bieden aanvullende achtergrondinformatie, zoals het wettelijk kader, rollen en verantwoordelijkheden, procesanalyses, definities en een afkortingenlijst.

[6] Nationaal Handboek Crisisbeheersing, 2022.

2. Crisisactoren

Dit hoofdstuk beschrijft de meest relevante actoren bij dit crisistype op hoofdlijnen. De functionele keten, ook wel waterketen genoemd, en algemene keten trekken samen op. In beide ketens hebben crisisactoren ieder hun eigen bevoegdheden en posities. Beleidsmatig is de waterketen gerelateerd aan het ministerie van IenW en de nationale crisisbesluitvorming aan het ministerie van JenV.[7] Het DCC-IenW is de verbindende schakel tussen de waterketen en algemene keten voor wat betreft de onderdelen uit het eigen departement. Dit gebeurt in afstemming met de diensten die onderdeel zijn van het eigen departement en andere crisisactoren.

De volgende paragrafen beschrijven zowel de actoren van de waterketen als algemene keten. Voor meer gedetailleerde informatie over deze actoren wordt verwezen naar de monodisciplinaire plannen van deze partijen. De afstemmingsorganen in de nationale crisisstructuur worden nader beschreven in het NHC.

2.1. Waterketen

De waterketen bevat verschillende crisisactoren die nauw samenwerken. Hier worden ze beknopt weergegeven.

Watermanagementcentrum Nederland

Het WMCN van RWS monitort 365 dagen per jaar het hoofdwatersysteem (rivieren, kust en meren) en verzorgt hierover berichtgeving. Bij verwacht hoogwater informeert (early warning) en waarschuwt het WMCN de waterbeheerders en andere belanghebbenden zodat zij op tijd maatregelen kunnen nemen. Binnen het WMCN werkt RWS samen met o.a. het KNMI, de UvW en DEF.

Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging

De Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging (WMCN-LCO) wordt opgeschaald bij (dreigend) hoogwater of overstroming. De LCO zorgt, binnen het kader van de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de Landelijk Netwerkmanager van Rijkswaterstaat, voor samenhang in beeldvorming, advisering en waterstaatkundige afstemming tussen waterbeheerders. Het team bestaat uit deskundigen van RWS, UvW, DCC-IenW en het KNMI, en kan worden aangevuld met liaisons van onder meer DEF, Directoraat-Generaal Water en Bodem van IenW (DGWB) of het Centrum voor Operationele Informatie- en Crisiscoördinatie (KCR2)[8]. De LCO stelt het Landelijk Waterbeeld op met een integraal overzicht van de actuele en verwachte waterstaatkundige situatie, verstrekt advies over buitengewone maatregelen en ondersteunt een eenduidige landelijke communicatie. Hiermee bevordert de LCO een gezamenlijk en actueel Landelijk Waterbeeld als basis voor besluitvorming door de bevoegde waterbeheerders en crisisorganisaties. De LCO neemt zelf geen operationele besluiten.

Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut

Het KNMI is het nationale instituut voor weer, klimaat en seismologie.[9] Het KNMI heeft als overheidsinstituut de veiligheidstaak om weerwaarschuwingen uit te geven en draagt op deze wijze bij aan een veilig en bereikbaar Nederland. De impact van gevaarlijk weer is het uitgangspunt voor de waarschuwingen.

- Het KNMI deelt meteorologische informatie met het WMCN en is met meteorologen vertegenwoordigd in crisisorganen zoals de LCO, Voorbereidingsgroep (VG)/Coördinatiegroep (CG) van het DCC-IenW en kan als daar aanleiding voor is als adviseur worden uitgenodigd in nationale crisisgremia;
- Het KNMI geeft weerwaarschuwingen met kleurcodes af voor het algemeen publiek voor regen, gladheid en sneeuw, onweersbuien, windstoten, temperatuur (hitte/koude), zicht en ‘hozen’;
- Het KNMI informeert het DCC-IenW bij uitgifte op code oranje van weersextremen in Nederland. Dit is startinformatie voor het Weer Impactteam (WIT), het landelijk overlegorgaan dat wordt ingezet bij extreem weer, waarbij het KNMI ook betrokken is. Zie voor meer informatie over het proces van het WIT in bijlage 3.

Rijkswaterstaat

RWS is een uitvoeringsorganisatie van het ministerie van IenW en beheert en ontwikkelt de rijkswegen, -vaarwegen en -wateren. RWS is in Nederland de waterbeheerder van de grotere wateren (rivieren, meren, Noordzee en Waddenzee) en is verantwoordelijk voor de waterkwaliteit van deze wateren. Kerntaken in relatie tot de rijkswateren zijn:

- RWS beschermt (samen met andere waterbeheerders) Nederland tegen hoogwater en (dreigende) overstromingen;
- De regionale dienstonderdelen van RWS zijn als beheerder verantwoordelijk voor het functioneren van het hoofdwatersysteem en van ongeveer twintig procent van de primaire keringen in Nederland;
- RWS kan reguliere beheermaatregelen nemen, zoals het binnen de bandbreedte van een peilbesluit verhogen of

[7] Voor een visuele weergave van het landelijk stelsel crisisbeheersing – op hoofdlijnen – wordt verwezen naar het Nationaal Handboek Crisisbeheersing (2022), bijlage A.

[8] Voorheen: Landelijk Operationeel Coördinatie Centrum (LOCC).

[9] Bron: Webpagina KNMI van ministerie van Infrastructuur en Waterstaat.

verlagen van het waterpeil, en het nemen van noodmaatregelen, zoals het plaatsen van noodpompen bij (dreigend) ernstig gevaar voor waterstaatswerken;
- Het op tijd waarschuwen van de verantwoordelijke overheden voor hoogwater (dit wordt uitgevoerd door het WMCN).

Waterschappen

De 21 waterschappen zijn openbare lichamen welke de waterstaatkundige verzorging van een bepaald gebied ten doel hebben.

Kerntaken zijn:

- Watersysteembeheer: dit betreft het waterpeil en de waterdoorstroming in het gebied achter de primaire waterkeringen;
- Waterveiligheid: de waterschappen beheren ongeveer tachtig procent van de primaire waterkeringen in Nederland;
- Waterkwaliteit: de waterschappen zorgen voor voldoende doorstroming, stellen eisen aan lozingen, en zuiveren rioolwater;
- Zuiveringsbeheer van afvalwater, inclusief het transport ervan (voor zover dit niet door de gemeente gebeurt);
- Vaar- en landwegenbeheer dat in het beheer van een waterschap is.

Waterschappen kunnen reguliere beheermaatregelen nemen, zoals het binnen de bandbreedte van een peilbesluit verhogen of verlagen van het waterpeil, en noodmaatregelen nemen, zoals het plaatsen van noodpompen bij (dreigend) ernstig gevaar voor waterstaatswerken.

Unie van Waterschappen

De UvW zorgt t.b.v. de waterschappen o.a. op basis van haar statuten, het protocol interregionaal waterschapsbeleidsteam (IWBT), en het landelijke handboek bijstand van de waterschappen voor onder meer:

- Landelijke melding en alarmering en informatiemanagement voor de waterschappen;
- Vertegenwoordiging van de waterschappen bij internationale organisaties in Brussel;
- De landelijk overkoepelende coördinatie van de operationele en bestuurlijke (crisis)besluitvorming van de waterschappen;
- Landelijke overkoepelende coördinatie van de crisiscommunicatie van de waterschappen;
- Op uitnodiging, de vertegenwoordiging van de waterschappen in de nationale crisisstructuur (Interdepartementaal Afstemmingsoverleg (IAO)/Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb)/Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb));
- Op uitnodiging, de vertegenwoordiging van de waterschappen in het WMCN, de LCO, Landelijk Commissie Waterverdeling en Landelijk Commissie Milieuverontreiniging;
- Op uitnodiging, de vertegenwoordiging van de waterschappen in de VG en/of CG van het DCC-IenW;
- De landelijke coördinatie van bijstandsverlening van/aan de waterschappen.

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Het ministerie van IenW is verantwoordelijk voor het waterbeheer in de Rijkswateren van Nederland. Dit brengt met zich dat het ministerie taken heeft bij crisisbeheersing op dit gebied, bijvoorbeeld bij hoogwater en overstromingen.

Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Het DCC-IenW is het coördinatiecentrum van IenW voor crisisbeheersing en daarmee het knooppunt van en voor de informatievoorziening bij crises of de dreiging daarvan op de beleidsterreinen van dit ministerie. Tijdens een (dreigende) watercrisis is het DCC-IenW onder meer verantwoordelijk voor de departementale crisisorganisatie. Dit betekent dat zij binnen IenW zorgt voor de organisatiestructuur waarbinnen de coördinatie en besluitvorming plaatsvindt over het geheel van maatregelen, communicatie en voorzieningen. Het DCC-IenW draagt bij een opschaling zorg voor de verbinding met de nationale crisisstructuur. Dit alles doet het DCC-IenW in samenwerking met de diensten die onderdeel zijn van het ministerie (o.a. RWS) en andere crisisactoren zoals de UvW. Voor de waterschappen verloopt deze verbinding met de nationale crisisstructuur via de UvW naar het DCC-IenW.

Het DCC informeert, coördineert en faciliteert het WIT. In het overleg van het WIT wordt de impact van het weer op Nederland geduid voor de maatschappij en infrastructuur. Op basis van de uitkomsten van het overleg voeren de partners acties uit. Zie bijlage 3 voor rollen en verantwoordelijkheden van de WIT-partners.

2.2. Algemene keten

De waterketen en algemene keten werken tijdens een crisis nauw samen. Crisisactoren uit de algemene keten volgen hieronder.

Gemeenten

Naast de burgemeester, die belast is met de handhaving van de openbare orde in de gemeente, hebben gemeenten de zorg om hun eigen taken tijdens een (dreigend) hoogwater en wateroverlast te blijven uitvoeren en zorg te dragen voor het welzijn van de inwoners. Taken van gemeenten omvatten onder meer het uitvoeren van beschermingsmaatregelen voor watersystemen en waterkeringen die onder hun beheer vallen, waaronder gemeentelijke havens, lokale vaarwegen en stedelijke afvalwater- en hemelwatersystemen. Een belangrijke taak

voor gemeenten ligt in de nafase en met name op het herstel van infrastructuur, de publieke ruimte, huisvesting en (herstarten van) overige maatschappelijke processen. Daarnaast zijn gemeenten de meest directe schakel naar inwoners.

Veiligheidsregio's

Veiligheidsregio's zijn een verplichte gemeenschappelijke regeling van colleges van burgemeester en wethouders op basis van de Wet veiligheidsregio's.[10] Zij zijn belast met de organisatie van de rampenbestrijding en crisisbeheersing.[11] Zij treffen maatregelen om de impact van een overstroming voor de samenleving te beperken. Denk hierbij aan:

- Waarschuwen en alarmeren;
- Schuilen;
- (Preventief) evacueren;
- Publieksinformatie;
- Redden.

De regionale crisisorganisatie is belast met de uitvoering.[12] De besluitvorming over de te nemen maatregelen ligt bij de burgemeester van een gemeente of als de gevolgen van meer dan lokale betekenis zijn, bij de voorzitter van de veiligheidsregio.

Wanneer bij een (dreiging van een) overstroming nationaal wordt opgeschaald, dan wordt door de veiligheidsregio's hierbij aangesloten conform de daarvoor geldende afspraken.

Ministerie van Justitie en Veiligheid

De minister van JenV is de coördinerend minister op het gebied van crisisbeheersing en nationale veiligheid. Crisisbeheersing op nationaal niveau staat voor coördinatie en besluitvorming over het geheel van maatregelen en voorzieningen dat de rijksoverheid treft in samenwerking met betrokken publieke en private partners in situaties waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn of bij andere situaties, die een grote uitwerking op de maatschappij (kunnen) hebben, zoals een grote overstromingsdreiging.

De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) geeft invulling aan deze coördinerende verantwoordelijkheid van de minister. Binnen de NCTV vervult het permanent bezette NCC de functie van interdepartementaal coördinatiecentrum en knooppunt van en voor de informatievoorziening op nationaal niveau. Het NCC ondersteunt en faciliteert (de besluitvorming in) de nationale crisisstructuur en de daarbij betrokken partijen. Zodra één van de onderdelen van de nationale crisisstructuur is geactiveerd, fungeert het NCC als het centrale aanspreekpunt (één algemeen loket) binnen de rijksoverheid voor alle publieke en private partners. Daarnaast adviseert en ondersteunt de NCTV de minister van JenV bij de besluitvorming rondom de bescherming van objecten die onder zijn nationale verantwoordelijkheid vallen, zoals vitale infrastructuur.

KCR2 Centrum voor Operationele Informatie- en Crisiscoördinatie

KCR2 ondersteunt en faciliteert de operationele coördinatie en samenwerking tussen de veiligheidsregio's, het Rijk en betrokken crisispartners bij een (dreigende) overstroming in Nederland ten aanzien van de volgende kerntaken:[13]

- De landelijke en bovenregionale multidisciplinaire operationele informatievoorziening;
- Landelijke en bovenregionale operationele bijstandsverzoeken; inclusief de bijstand op grond van de Wet veiligheidsregio's en de Politiewet 2012 en de regeling Militaire Steunverlening in het Openbaar Belang (MSOB);
- Internationale operationele bijstandsverzoeken;
- Tijdelijk in te stellen landelijke operationele crisisteams.

KCR2 ondersteunt ook de landelijke en bovenregionale multidisciplinaire operationele preparatie. KCR2 is ondergebracht bij het ministerie van JenV.

2.3. Andere relevante ministeries

Ministerie van Defensie

DEF kan afhankelijk van beschikbaarheid militaire bijstand verlenen op grond van de Wet Veiligheidsregio's en de Politiewet 2012, of op basis van internationale verdragen. Ook kan DEF (wederom afhankelijk van beschikbaarheid) militaire bijstand en/of militaire steun verlenen op grond van de defensieregeling MSOB, indien andere civiele actoren daar niet (voldoende) toe geëquipeerd zijn voor wat betreft mensen en middelen. Ter ondersteuning van de veiligheidsregio's of bestuursorganen zijn zij in te zetten ten behoeve van mobiliteit, ondersteuning bij beeldvorming op basis van o.a. kaarten en luchtverkenning en enkele andere diensten afhankelijk van het te genereren effect en beschikbare capaciteit. Ook in de regionale crisisbeheersingsorganisatie nemen zij deel.

Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

De minister van LVVN is bij een (dreigende) overstroming beleidsverantwoordelijk voor de agrarische sector, en de (lange termijn) effecten op en herstel van land- en tuinbouw

[10] In ontwikkeling naar de 'Wet crisisbeheersing en brandweerzorg'.

[11] Art. 10 onder d Wet veiligheidsregio's.

[12] Bestaande uit Brandweer, Nationale Reddingsvloot, GHOR, Bevolkingszorg (gemeenten), Politie, Crisiscommunicatie en informatiemanagement met liaisons vanuit waterschap, DEF, RWS e.a.

[13] In 2027 worden deze taken juridisch geborgd.

en natuur in het getroffen gebied. De verantwoordelijkheid voor de tijdige evacuatie en opvang van dieren ligt primair bij de eigenaar van de dieren, daartoe gefaciliteerd door de lokale/regionale overheid. Bij een (dreigende) overstroming kunnen deze verantwoordelijkheden echter worden overvraagd, waartoe andere partijen ondersteuning kunnen bieden.

- Landbouwhuisdieren: Veehouders zijn verantwoordelijk voor hun landbouwhuisdieren. De handreiking Redden van mens en dier tijdens overstromingen[14] en de Leidraad voor het evacueren van vee[15] bieden uitgangspunten voor een evacuatie.
- Begrazingkuddes: Natuurbeheerders (en hun pachters) zijn verantwoordelijk voor de gehouden dieren in hun eigen gebied.
- In organisatieverband gehouden dieren (dierentuinen, kinderboerderijen etc.): Eigenaren (organisaties) zijn verantwoordelijk voor hun eigen gehouden dieren.
- In het wild levende dieren: Natuurbeheerders (en hun pachters) zijn verantwoordelijk voor de wilde dieren in hun eigen gebied. Bij een evacuatie kunnen dierenhulporganisaties en wildopvangcentra ondersteunen.
- Gezelschapsdieren: Huishoudens zijn verantwoordelijk voor hun eigen gezelschapsdieren. Bij een evacuatie kunnen dierenhulporganisaties ondersteunen. De nationale Stichting Dieren in Rampen kan daarbij landelijk aanspreekpunt zijn.[16]

Overige ministeries

Afhankelijk van de ernst en de omvang van de wateroverlast, hoogwater en/of overstroming kunnen ook andere ministeries betrokken zijn bij de crisisbeheersing. Hiervoor wordt verwezen naar bijlage 5 en 6 alwaar per ministerie de vitale processen en de gevolgen van uitval van vitale processen zijn beschreven.

2.4. Overige crisisactoren

Hieronder wordt kort ingegaan op enkele crisisactoren die geen deel uitmaken van de waterketen en algemene keten maar wel van groot belang kunnen zijn bij de beheersing van een crisis.

Aanbieders vitale processen

Vitale aanbieders bieden processen aan die van belang zijn voor de continuïteit en weerbaarheid van de Nederlandse samenleving. Dit zijn processen zoals energievoorziening, telecommunicatie, transport, drinkwater, waterbeheer, chemie en financiën. Uitval of verstoring van deze processen als gevolg van een (dreigende) watercrisis kan leiden tot ernstige maatschappelijke ontwrichting en een bedreiging zijn voor de nationale veiligheid. Vitale aanbieders zijn organisaties die een cruciale rol spelen binnen een vitaal proces, dit zijn (private) bedrijven, zelfstandige bestuursorganen en/of onderdelen van de Rijksoverheid (bijlage 5 en 6). Zij nemen naar redelijkheid en billijkheid maatregelen gericht op het voorkomen of beperken van de uitval van de vitale processen, ook als gevolg van hoogwater en overstromingen. Zij zijn hiertoe wettelijk verplicht vanuit onder andere de Wet weerbaarheid kritieke entiteiten (Wwke). Tijdens een crisissituatie:

- Leveren zij informatie voor het totaalbeeld;
- Leveren zij advies voor de besluitvorming;
- Nemen zij deel aan crisisoverleggen.

Provincies

Een belangrijke rol van Gedeputeerde Staten (GS) is het zijn van toezichthouder op de waterschapsbesturen. GS - en bij spoed Commissaris van de Koning (CvdK) - zijn bevoegd een instructie te geven aan de waterschapsbesturen, op grond van artikel 19.16 van de Omgevingswet als het waterschapsbestuur niet of niet voldoende optreedt bij gevaar voor waterstaatswerken.[17]

Daarnaast is GS ook in enkele gevallen beheerder van oppervlaktewaterlichamen en waterkeringen (havens, vaarwegbeheer).

Nationale Reddingsvloot

De Nationale Reddingsvloot (NRV) bestaat uit eenheden van Reddingsbrigade Nederland en veiligheidsregio's (vaartuigen en bemanning). Eenheden van de NRV kunnen worden ingezet in het overstromingsgebied.

Kerntaken:

- Verkenning: Het onderzoeken en verkennen van het overstromingsgebied, waaronder het inventariseren van:
  - De bereikbaarheid van het gebied;
  - De mogelijke aantallen slachtoffers en evacuees;
  - Bepalen van de hulpvraag.
- Evacuatie en redding: Het verlenen van eerste hulp aan mens en dier in het overstromingsgebied, met een focus op niet- en verminderd zelfredzamen;
- Logistieke ondersteuning: Het ondersteunen van hulpverleningsdiensten met faciliterende, logistieke taken als het verplaatsen van materiaal, mensen en middelen;
- De NRV wordt geactiveerd via de meldkamer Noord-Holland Noord, in afstemming met KCR2 indien NRV-

[14] Handreiking redden van mens en dier tijdens overstromingen

[15] Leidraad evacueren van vee.

[16] De nationale Stichting Dieren in Rampen is een gezamenlijk initiatief van dierenhulporganisaties en het aanspreekpunt voor de overheid voor het integreren van hulp aan dieren in de crisisstructuur. Landelijke richtlijnen voor de rol van dierenhulporganisaties bij rampen en crises zijn gepubliceerd op www.diereninrampen.nl.

[17] Zie bijlage 2 Wettelijk Kader.

capaciteit als bijstand wordt aangevraagd op grond van de Wet veiligheidsregio's.

Rode Kruis

Het Rode Kruis beschikt over vrijwilligers die kunnen helpen op basis van gemaakte afspraken (met o.a. veiligheidsregio's) en behoeften van partnerorganisaties, te weten;

- Noodhulpteams die, als onderdeel van de het Grootschalige Geneeskundige Bijstands-model in opdracht van de GHOR, de ambulancediensten ondersteunen;
- Inzet vrijwilligers Bevolkingszorg voor de uitvoering van bevolkingszorg taken, zoals opvang en verzorging, en ook de coördinatie van burgerhulpverlening;
- Het burgerhulpnetwerk Ready2Help. Dat bestaat uit 20.000 mensen die direct oproepbaar zijn en kan sterk en snel groeien ten tijde van ramp of crises. Deze burgerhulpverleners kunnen worden ingezet op laagdrempelige taken die ter plekke door een korte briefing worden uitgelegd zoals het leggen van zandzakken bij een dijk, ondersteunen bij het in kaart brengen van een rampgebied, fysiek overbrengen van informatie van deur tot deur of helpen bij opruimwerkzaamheden;
- Informatie bieden over het lot van dierbaren;[18]
- Ondersteunen van het calamiteitenhospitaal.
- Logistieke ondersteuning, zoals noodhygiëne- en noodkledingpakketten, dekens en bedden.

Actoren vanuit de samenleving

Zelf- en samenredzaamheid is een actueel thema in het kader van de lokale, regionale en landelijke crisisbeheersing. Inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven worden steeds meer bewust (gemaakt) van de kans dat zich een crisissituatie voordoet, ook op het gebied van extreem weer. Dit bewustzijn kan eraan bijdragen dat bij een crisissituatie de gevolgen zo beperkt mogelijk kunnen worden gehouden. Inwoners en bedrijven kunnen (preventieve) maatregelen nemen om het ontstaan en de omvang van schade te beperken en een belangrijke rol spelen door hulp te bieden aan (kwetsbare) buurtgenoten alsook aan dieren.

[18] Ik ben veilig | Safe and Well.

3. Processen crisisbeheersing

Dit hoofdstuk beschrijft de belangrijkste processen van crisisbeheersing bij hoogwater en overstromingen. Het laat zien wie welke taken uitvoert tijdens een crisis. De processen zijn: melding en alarmering, op- en afschalen, leiding en coördinatie, informatiemanagement, risico- en crisiscommunicatie en de nafase. Zo wordt duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is en hoe partijen van elkaar afhankelijk zijn.

Deze processen gelden bij alle vormen van overstroming of dreigingen, of het water nu kom uit rivieren, zee of extreme regen. Afhankelijk van de situatie kunnen daarnaast ook andere landelijke crisisplannen van kracht zijn (zie bijlage 9).

Uitgangspunt

De processen crisisbeheersing richten zich met name op het nationale proces. Daar waar relevant, wordt op diverse momenten een link naar de regionale organisaties gemaakt, omdat met deze organisaties gedurende het proces veel informatie wordt gewisseld.

3.1. Melding en alarmering

Hoogwater, wateroverlast en overstromingen ontstaan meestal door natuurlijke oorzaken, zoals hevige regen, storm met springtij of hoge rivierafvoeren. Soms komt het door andere oorzaken, zoals een dijkdoorbraak of sabotage. Ook kunnen meerdere oorzaken tegelijk optreden. Een eerste melding voor een dreigende watercrisis kan daarom op verschillende manieren plaatsvinden:

- Waarschuwing voor hoogwater voor de kust, meren of rivieren vanuit het WMCN;
- Waarschuwing voor wateroverlast door extreme regen door het KNMI;
- Melding (dreigend) falen van een kering door een waterbeheerder;
- Melding van cyber- of terrorisme gericht op een waterkering door Nationaal Cyber Security Centrum, NCTV of Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst;
- Meldingen vanuit het buitenland verlopen via waterbeheerders of het NCC.

3.1.1. Waarschuwen voor hoogwater, overstromingen en extreme regen

Het WMCN waarschuwt voor hoogwater en overstromingsgevaar van rivieren, kust en meren. Het WMCN en de KNMI gebruiken beide kleurcodes (geel, oranje en rood) om de ernst van de situatie aan te geven: code rood impliceert de ernstigste gevolgen.

Weer en water hangen soms samen, maar niet altijd. Zo zal zware regenval niet altijd tot hoogwater leiden en kunnen hoge rivierstanden optreden zonder extreem weer in Nederland. Daarom bestaan beide waarschuwingssystemen naast elkaar. KNMI en WMCN werken dagelijks nauw samen bij het uitgeven van deze waarschuwingen.

3.1.2. Landelijke kleurcodering hoogwater en overstromingen WMCN

Het WMCN waarschuwt voor hoogwatersituaties en overstromingsdreiging aan de kust, op de rivieren (Rijn en Maas) en in het IJsselmeergebied. Dit is een wettelijke taak van RWS. Het WMCN geeft voor elke sector binnen het hoofdwatersysteem een aparte waarschuwing. Wanneer het LCO waarschuwt, worden kleurcodes (zie onderstaande tabel uit het LDHO) gebruikt om de ernst van de situatie aan te duiden. In het LDHO staat per sector beschreven welke criteria bij elke kleurcode horen.

Tabel 1 WMCN-kleurcodes

GROEN	• Er is sprake van regulier dagelijks waterbeheer.
GEEL	• Hier en daar zijn (verwachte) waterstanden verhoogd. • Waterbeheerders nemen standaardmaatregelen. • Gebruiksfuncties op en aan het water, zoals activiteiten in uiterwaarden of in andere buitendijkse gebieden (bijvoorbeeld veerdiensten), worden mogelijk beperkt. • Kleurcode geel kan meerdere keren per jaar voorkomen.
ORANJE	• De dreiging van het hoogwater neemt (naar verwachting) toe. • Waterbeheerders nemen verdergaande maatregelen. Indien nodig worden grootschalige maatregelen voorbereid. Gebruiksfuncties op en aan het water worden beperkt. Lichte schade aan waterkeringen kan optreden. • Kleurcode oranje komt gemiddeld eens in de vijf jaar voor.
ROOD	• Ernstige en uitzonderlijke situatie in het watersysteem (verwacht). • Grootschalige noodmaatregelen worden mogelijk getroffen. Schade kan optreden. De nationale veiligheid kan in het geding zijn. • Kleurcode rood komt gemiddeld eens in de 20 tot 100 jaar voor (afhankelijk van het gebied).

Het WMCN publiceert kleurcodes via waarschuwingsberichten op de website Online Waterberichtgeving[19] en via het Landelijk Crisis Management Systeem (LCMS). Waarschuwingen geeft het WMCN, als dat mogelijk is, 12 tot 48 uur vooraf af. Omdat de situatie snel kan veranderen, past men de verwachtingen regelmatig aan op basis van actuele gegevens. Zijn er eerder aanwijzingen voor hoogwater - tot wel zeven dagen van tevoren - dan informeert het WMCN zijn partners (Early Warning). In die fase is er nog geen officiële kleurcode, maar waarschuwt het WMCN dat een bepaalde drempel mogelijk wordt bereikt.

3.1.3. Landelijke kleurcodering bij extreme regen door het KNMI[20]

Vanuit haar Early Warning Centre (EWC) waarschuwt het KNMI voor gevaarlijk weer.[21] Het KNMI gebruikt daarbij de internationale waarschuwingskleuren geel, oranje en rood om de mogelijke impact van het gevaarlijke weer aan te geven. Het waarschuwen door middel van kleuren geeft het KNMI de mogelijkheid om waarschuwingen voor gevaarlijke weersituaties - voor mens en maatschappij - op te schalen. Het KNMI geeft waarschuwingen af aan het algemeen publiek, specifieke sectoren en overheden/hulpdiensten.

Het KNMI geeft dagelijks een risicobeeld uit tot zeven dagen vooruit. Het KNMI geeft tot maximaal 48 uur vooruit weerwaarschuwingen voor provincies, voor het IJsselmeergebied, de Waddenzee en de Waddeneilanden. In veel gevallen zijn gevaarlijke weersituaties plaatselijk, zoals extreme regen, onweersbuien of gladheid. Elke provincie wordt afzonderlijk bekeken.

In het kader van het LCP HO zijn waarschuwingen voor storm en extreme regen het meest relevant. Storm kan leiden tot overstromingen langs de kust en grote wateren, extreme regen kan leiden tot (grootschalige) wateroverlast. Afhankelijk van de duur, intensiteit en de hoeveelheid regen kan wateroverlast zeer lokaal voorkomen of grootschalig.

[19] Waterveiligheid | Rijkswaterstaat.

[20] Voor meer informatie: KNMI - KNMI waarschuwingen. In de KNMI-app en op KNMI.nl is te zien of er waarschuwingen gelden.

[21] Voor meer informatie: KNMI - Early Warning Centre (EWC).

Tabel 2 KNMI-kleurcodes

GROEN	• Het verwachte weertype geeft geen aanleiding voor het uitgeven van een waarschuwing
GEEL	• Er is kans op gevaarlijk weer.
ORANJE	• Dit zijn weersituaties die in Nederland vaak voorkomen waarbij het raadzaam is op te letten, met name als men onderweg is.
ROOD	• Er is grote kans op gevaarlijk weer waarbij de impact groot is met mogelijk schade, letsel of veel overlast.

In het WIT adviseren diverse partijen het KNMI om wel of niet een weeralarm ('code rood') uit te brengen, op basis van de verwachte impact van het weer op o.a. het wegverkeer, spoor en de openbare veiligheid.[22] Zo ligt bij een (zware) storm de focus van het KNMI qua weerwaarschuwingen meer op de directe impact van de (zeer) zware windstoten op mens en maatschappij, dan op het hoogwater langs de kust. Voor de rollen en verantwoordelijkheden van de uitgifte van extreme weerwaarschuwing, zie bijlage 3.

3.1.4. Informatie-uitwisseling bij overstroming(sgevaar)

Wanneer sprake is van (dreigend) hoogwater, wateroverlast of overstroming, wordt de melding verspreid naar de betrokken organisaties: de waterschappen, RWS, veiligheidsregio's, gemeenten, het DCC-IenW, het NCC, de UvW en overige relevante partijen.

Het WMCN actualiseert in LCMS het **WMCN Landelijk Waterbeeld**, zodat alle partijen beschikken over een gezamenlijk en actueel beeld van de waterdreiging situatie. Hierin wordt ook informatie van de waterschappen opgenomen, bijvoorbeeld m.b.t. de staat van de waterkeringen.

Rolverdeling en informatie-uitwisseling:

- DCC-IenW ontvangt de melding en informeert de interne organisatie van het ministerie;
- NCC ontvangt de melding, informeert de betrokken departementen, veiligheidsregio's en het KCR2, en bewaakt de informatie-uitwisseling via het LCMS;
- Departementen ontvangen de melding via het NCC en blijven op de hoogte van de actuele ontwikkelingen;
- UvW ontvangt de melding, informeert de waterschappen en de interne organisatie van het Uniebureau, en verwerkt de actuele opschalingsniveaus in het eigen crisisbeeld via het LCMS;
- RWS en veiligheidsregio's vullen de informatie aan met actuele operationele gegevens uit hun regio of beheergebied.

De hierboven genoemde organisaties vormen de primaire doelgroep voor meldingen. Zij dragen zelf zorg voor het doorgeleiden van relevante informatie naar hun achterban, waaronder sectoren, beleidsterreinen en samenwerkingspartners.

3.2. Op- en afschalen

Tijdens een overstroming(sdreiging) ligt het voor de hand dat de multidisciplinaire crisisbeheersingsorganisatie op regionaal en landelijk niveau nagenoeg met elkaar oplopen.

De waterketen is beleidsmatig gerelateerd aan het ministerie van IenW en de nationale crisisbesluitvorming aan het ministerie van JenV.

Het proces van melding en alarmering kan voor diverse organisaties aanleiding zijn om op te schalen. Afhankelijk van de aard, omvang en de dreiging van hoogwater en overstroming bepalen de betrokken organisaties hun eigen opschalingsniveaus volgens de eigen crisisstructuren. Crisispartners informeren elkaar over opschaling via de gebruikelijke afspraken (o.a. via netcentrisch werken).

Opschaling vanuit regionale organisaties

- WMCN: In het WMCN weegt men af of de verwachtingen aanleiding geven om op te schalen naar het niveau van de LCO. Wordt opgeschaald naar het LCO-niveau, dan stelt het ministerie van IenW (DCC-IenW), de crisisorganisatie van RWS, de (Unie van) waterschappen en het KCR2 hiervan op de hoogte. De LCO nodigt voor zijn bijeenkomst de betreffende deelnemers uit (waaronder het DCC-IenW, Verkeer- en Watermanagement, Water, Verkeer en Leefomgeving, KNMI, DGWB), en deelt waterstaatkundige informatie in het Landelijk Waterbeeld via netcentrisch werken.

[22] Extreem weer, seismologie en ruimteweer | DCC-IenW.

- RWS: De crisisorganisatie van RWS kan opschalen naar een crisisteam RWS (CT-RWS). Het CT-RWS is hierbij verantwoordelijk voor o.a. de coördinatie van activiteiten wanneer RWS-bestrijdingsteams bij de bronbestrijding betrokken zijn. Tevens adviseert CT RWS of bestuurlijke opschaling noodzakelijk is. Het CT-RWS kan RWS-liaison(s) aanwijzen ten behoeve van de multidisciplinaire opschaling of het overleg met andere waterbeheerders. Het CT-RWS functioneert als partner en backoffice van de(ze) liaison(s).
- UvW: De UvW richt zich zodra crisisbeheersing aan de orde is op de melding en alarmering die nodig is voor landelijke crisiscoördinatie van de waterschappen en die namens hen nodig is met partijen op (inter)nationaal niveau. De waterschappen schalen, zodra noodzakelijk, bovenwaterschappelijk op. Wanneer aansluiting met het nationale niveau nodig is, schaalt de UvW zo nodig op naar een organisatiestructuur met het Uniebureau, een Landelijk Waterschap Operationeel team, of -Beleidsteam (LWBT) en/of het Waterschapshulpteam (WHT) voor landelijke bijstandscoördinatie, en vertegenwoordiging voor de waterschappen voor aansluiting bij overleggen zoals de LCO, IAO, Interregionaal Beleidsteam (IRBT), ICCb en MCCb.
- Veiligheidsregio's: Voor veiligheidsregio's is de waterketen leidend bij het inschatten van de ernst van de situatie bij dreiging van hoogwater en overstroming. Multidisciplinair, met informatie vanuit de waterketen (c.q. informatie gestuurd) wordt opgeschaald en de crisisbeheersingsorganisatie vormgegeven.

Opschaling departementaal

Het DCC-IenW maakt de afweging om binnen IenW verder op te schalen naar een VG en CG. Partijen zoals het WMCN, RWS, de UvW en de interne organisatie van het ministerie van IenW worden geïnformeerd. Ook het NCC wordt hierover geïnformeerd. Het DCC-IenW vervolgt de eigen procedures. Indien nodig schalen overige ministeries departementaal op.

Opschaling nationaal

Opschaling van de LCO, DCC-IenW en/of de UVW kan ook op nationaal niveau gevolgen hebben. Er kunnen diverse redenen zijn die opschaling naar nationaal niveau rechtvaardigen. Het NCC en het DCC-IenW maken in overleg de afweging of opgeschaald moet worden binnen de crisisstructuren zoals beschreven in het NHC naar een Interdepartementaal Afstemmingsoverleg (IAO), ICCb en/of een MCCb.[23]

Deze structuur kan worden geactiveerd in situaties waarbij de nationale veiligheid in het geding is, of kan zijn, of situaties die anderszins een grote uitwerking (kunnen) hebben op de maatschappij. In zo'n situatie kan het gewenst zijn dat het Rijk zorgdraagt voor coördinatie van en besluitvorming over maatregelen en voorzieningen met een spoedeisend karakter. Veelal gaat het om situaties waarbij reguliere structuren en procedures niet meer toereikend zijn.

Factoren die een rol kunnen spelen bij de activering van de nationale crisisstructuur in het waterdomein zijn onder andere:

- Als er sprake is van (een dreiging van) een acute grootschalige overstroming;
- Bij landelijke Infrastructurele effecten op knooppunten en/of sociaal maatschappelijk ontwrichtende effecten;
- Als het actuele waterbeeld grootschalige dreiging oplevert, waarbij schaarste rond (personele) capaciteit, expertise en middelen dreigt.

In overeenstemming met het Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2022 oefenen de betrokken ministers hun bevoegdheden uit volgens de besluiten van de MCCb. De MCCb neemt geen bevoegdheden over van ministers en neemt ook geen besluiten over aangelegenheden waarbij een niet-aanwezige minister in het bijzonder is betrokken. De besluiten van de MCCb vormen mede het kader voor de uitvoering daarvan door publieke en private partners, met in achtneming van het toepassen van het wettelijk kader.

Bij overleg binnen de nationale crisisstructuur kunnen op uitnodiging een burgemeester, een voorzitter van een veiligheidsregio of van een ander openbaar lichaam zoals de waterschappen met raadgevende stem aan vergaderingen van de MCCb deelnemen. Verder kunnen ook andere partners en deskundigen op basis van inhoudelijke of operationele expertise op uitnodiging als adviseur deelnemen, denk in een situatie van hoogwater bijvoorbeeld aan de LCO en het KNMI.

In de nationale crisisorganisatie zijn naast het ministerie van IenW en JenV de betreffende vakdepartementen zoals het ministerie van LVVN, DEF en EZK aangesloten en wordt de verbinding gemaakt tussen Rijk en regio's. Indien er een IRBT is, is er de mogelijkheid om de voorzitter IRBT aan te laten sluiten in de MCCb. In de ICCb en in het IAO kan een betrokken directeur veiligheidsregio aansluiten of juist een specifieke portefeuillehouder (crisisbeheersing of waterveiligheid). Ook de (Unie van) waterschappen kunnen zoals gezegd vertegenwoordigd worden in deze gremia. KCR2 is daarnaast een belangrijke ondersteunende partner in de nationale crisisstructuur ten aanzien van informatiemanagement en operationele crisiscoördinatie.

Inhoudelijke aandachtspunten in de overleggen binnen de nationale crisisstructuur zijn o.a.:

[23] Voor verdere beschrijving van deze afstemmingsorganen, zie het Nationaal Handboek Crisisbeheersing.

- anticiperen op mogelijke scenario's en de bijbehorende (maatschappelijke) effecten, met speciale aandacht voor kwetsbare doelgroepen;
- faciliteren van de besluitvorming rond schaarste;
- nagaan van mogelijke consequenties en cascade-effecten van het hoogwater voor andere locaties en/of domeinen, met speciale aandacht voor vitale en essentiële processen;
- coördineren van de communicatie;
- nagaan van internationale aspecten, met betrokkenheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken (bijvoorbeeld consequenties voor buitenland, mogelijke hulp vanuit buitenland, informatie-uitwisseling met buurlanden en contact met ambassades bij getroffenen uit buitenland);
- vormen van een (inter)nationaal beeld én duiding van de situatie rond het hoogwater, in brede context van risico's op andere domeinen;
- coördineren van internationale bijstand en bij inkomende internationale hulp, Host Nation Support.

Afschalen

De crisisorganisatie kan als de situatie daar aanleiding voor geeft worden afgeschaald door het bevoegd gezag zoals de burgemeester, de voorzitter van de veiligheidsregio, de voorzitter van een waterschap, of de minister. De voorzitter van de MCCb besluit over afschaling in overeenstemming met de Minister-President, na overleg met de eerstverantwoordelijke minister of staatssecretaris. Na de responsfase en bijbehorende crisisopschaling volgt de nafase, deze fase is gericht op herstel en nazorg. In paragraaf 3.6 wordt dit verder beschreven.

3.3. Leiding en coördinatie

Overstromingsbestrijding vraagt een bij ernst van de overstroming passende leiding en coördinatie. In deze paragraaf wordt ingegaan op de leiding en coördinatie waarbij tot nationaal niveau wordt opgeschaald. Daarbij is aandacht voor afstemming met veiligheidsregio's, waarbij bovenregionale coördinatie mogelijk aan de orde is. Verder is een goede aansluiting nodig bij leiding en coördinatie van crisispartners zoals de waterbeheerders, de UvW en andere relevante partijen.

Er zijn verschillende niveaus van leiding en coördinatie:

1. Regionaal niveau: Op regionaal niveau wordt gewerkt volgens de crisisplannen van de waterbeheerders (waterschappen en RWS) en veiligheidsregio's.[24] De onderlinge uitwisseling van informatie, de afstemming van maatregelen met bovenregionale effecten en de afstemming van de pers- en publiekscommunicatie zijn beschreven in het LDHO.[25]
2. Bovenregionaal niveau: Bovenregionale samenwerking vindt plaats op initiatief van betrokken waterbeheerders en/of veiligheidsregio's. Deze samenwerkingsverbanden zorgen voor afstemming in hun gebied van zaken die het regionale overstijgen maar niet geheel Nederland betreffen, en voor de aansluiting daarvan op regionaal en landelijk. De veiligheidsregio's kunnen zo nodig via het protocol IRBT gaan werken.[26] De waterschappen werken hierop aansluitend via het protocol IWBT van de UvW.[27] Het CT-RWS organiseert de landelijke monodisciplinaire leiding en coördinatie van RWS, waarbij de liaisons van RWS de veiligheidsregio's en waterschappen in multidisciplinair verband steunen. Bij de waterschappen is landelijke coördinatie de taak van de UvW. Veiligheidsregio's kunnen besluiten tot het tijdelijk instellen van landelijke operationele crisisteams binnen KCR2.
3. Nationaal niveau: De nationale crisisstructuur richt zich op de coördinatie en besluitvorming over het geheel van maatregelen en voorzieningen dat de rijksoverheid treft in een situatie waarbij de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn of in een andere situatie waarbij een overstroming een grote maatschappelijke impact heeft of kan hebben. Over maatregelen met betrekking tot de hoogwatercrisis die interdepartementale afstemming en/of besluitvorming vergen, wordt, zoals beschreven in het NHC, met betrokken departementen en andere betrokkenen in gezamenlijkheid binnen de nationale crisisstructuur (i.c. MCCb, ICCb, IAO) besloten. Het gaat hierbij om politiek-bestuurlijke afstemming over een samenhangende aanpak om de gevolgen van de hoogwatercrisis op de verschillende domeinen en in de samenleving zoveel mogelijk te voorkomen en te beperken. Ieder departement heeft daarbij verantwoordelijkheden en bevoegdheden ten aanzien van de eigen beleidsterreinen.
   Bij opschaling naar de nationale crisisstructuur wordt het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC) geactiveerd. In het NKC wordt samengewerkt met de relevante betrokken departementen en partijen zoals in dit geval met het ministerie van IenW. Overigens kunnen onderdelen van de crisisstructuur, zoals het NKC, een Informatie Team (IT) of een IAO al worden ingezet zonder dat de nationale crisisstructuur is geactiveerd. Ook het Rijk kan besluiten tot het tijdelijk instellen van landelijke operationele crisisteams binnen het KCR2, immers kan er vanuit de nationale crisisorganisatie ook een operationele behoefte ontstaan die hier belegd kan worden (zie bijvoorbeeld Landelijk Operationeel Team-Corona).
4. Internationaal niveau: Het ministerie van JenV (i.c. het NCC en KCR2) heeft een coördinerende rol met betrekking tot inkomende en uitgaande civiele hulpverzoeken binnen de Europese Unie. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft de coördinatie voor wat betreft civiele hulpverzoeken van en aan de andere internationale crisisorganisaties. Indien noodzakelijk kan

[24] Zie 202504-NIPV-BNK03-Oppervlaktewater-en-waterkering.pdf.

[25] Landelijk Draaiboek Hoogwater en Overstromingen WMCN 2023.

[26] Zie 12b-Protocol-Interregionaal-Beleidsteam-IRBT.pdf.

[27] Zie Crisisbeheersing en weerbaarheid - Unie van Waterschappen.

in het kader van de aan het aan het ministerie van DEF opgedragen grondwettelijke taken worden bezien of militaire inzet ten behoeve van internationale crisisbeheersing noodzakelijk, houdbaar en mogelijk is. Het ministerie van IenW en UvW (voor wat betreft de waterschappen) worden hier in elk geval bij betrokken vanwege de specifieke (eerste) verantwoordelijkheid en de inhoudelijke kennis, expertise of middelen (bijstand).

De meest relevante sleutelbesluiten voor genoemde niveaus komen in hoofdstuk 6 aan de orde.

3.3.1. Capaciteitsmanagement

Organisaties in Nederland kunnen bij hoogwater en/of overstromingen behoefte hebben aan meer capaciteit dan zij zelf op dat moment bezitten. In dat geval zijn er de volgende mogelijkheden:

- Verdelen van mensen en/of middelen binnen:
  - RWS;
  - Waterschappen: coördinatie via de UvW en het WHT;[28]
  - Veiligheidsregio's: via het KCR2
- Contracten afsluiten met derden zoals private partijen en/of maatschappelijke organisaties. Let op: Vrijwel elke crisispartner maakt gebruik van mensen en middelen van private partijen om eigen crisisprocessen volledig te borgen. Het komt voor dat meerdere crisispartijen dezelfde private partijen hebben gecontracteerd. Zodra tijdens de crisis schaarste op de loer ligt bij deze gecontracteerde private partijen, dient er een coördinatiepunt te worden ingericht. Met diverse betrokken partijen wordt afgesproken wie de coördinatie op zich neemt.
- Gebruik maken van Militaire Steunverlening in het Openbaar Belang (MSOB).
  Deze aanvraag verloopt voor:
  - RWS via het DCC- IenW;
  - De waterschappen via het KCR2;
- De veiligheidsregio's via de Regionaal Militair Operationeel Adviseur en KCR2.[29]
- Inzet van internationale bijstand (een internationaal hulpverleningsverzoek vanuit Nederland):
- Het NCC vraagt in afstemming met KCR2 op basis van de Wet Veiligheidsregio's:
  - via het Emergency Response Coordination Centre van het EU Civil Protection Mechanism (UCPM) bijstand aan de Europese lidstaten (en andere aan het UCPM deelnemende staten);[30]
  - via het Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre van de NAVObijstand aan NAVO-bondgenoten en partnerlanden.[31]

Het doen van bilaterale verzoeken, zoals het inzetten van grensoverschrijdende bijstand voor de waterschappen; via de UvW.

Een internationaal hulpverzoek vanuit Nederland wordt door het NCC ingediend na afstemming met de betrokken ministeries.

Burgerinitiatieven

Burgerinitiatieven bij reddingsoperaties tijdens overstromingen vinden ook plaats. Dit betreft met name hulp bij algemene processen waar veel inzet maar geen specifieke kennis voor nodig is. Denk bijvoorbeeld aan de opvang en verzorging van mensen, het afzetten van een locatie of het evacueren van een gebied.

Het is van belang dat hulpdiensten op de hoogte zijn van deze verschillende initiatieven en besluiten. Zo nodig en mogelijk kunnen deze dan worden samengevoegd met de professionele aanpak.

3.4. Informatiemanagement

Informatie is tijdens een overstroming(sdreiging) essentieel om de juiste keuzes te kunnen maken. In de crisisbeheersingsorganisatie heeft elke actor en ieder team een specifieke taak die om gerichte informatie vraagt. Crisispartners delen op basis van hun eigen taken en verantwoordelijkheden die informatie. Informatie wordt waar mogelijk netcentrisch gedeeld (via LCMS), zodat alle relevante actoren tijdig over de juiste informatie beschikken.

Het LCO heeft bij watercrises een belangrijke taak rond informatiemanagement en coördinatie daarvan. Zij vraagt in de warme fase situatierapporten op van de waterschappen en RWS, en levert verwachtingen met betrekking tot weer en hydrologie. Daarnaast beschikt de LCO over informatiesystemen zoals het Landelijk Informatiesysteem Water en Overstromingen.

[28] Microsoft Word - 11. CBCF 22-65b 11 Handboek Bijstand Waterschappen.

[29] Samenwerken met partners voor veiligheid | Taken in Nederland | Defensie.nl

[30] EU civil protection mechanism - European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations.

[31] NATO - News: Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre (EADRCC).

Tabel 3 Informatiemanagement per actor

Actor	Regionale en landelijke beeldvorming
LCO	**Het Landelijk Waterbeeld** van WMCN-LCO geeft een overzicht van de actuele en verwachte waterstaatkundige situatie ten behoeve van de nationale crisisbesluitvorming. Het geeft bestuurders een helder beeld van: a) De actuele situatie en verwachtingen met betrekking tot het weer en het verwachte hoogwater; b) Effecten op gebruiksfuncties en maatschappij; c) Waterstaatkundige duiding van de dreiging, zo mogelijk scenario's; d) Welke waterstaatkundige maatregelen zijn en worden genomen; e) Welke handelingsperspectieven er in het getroffen gebied (nog) zijn.
UVW	De UVW deelt netcentrisch informatie met betrekking tot de waterschappen in het doorlopend crisisbeeld van de UvW.
KCR2	KCR2 ondersteunt de samenwerking en informatiedeling tussen Rijk, veiligheidsregio's en betrokken crisispartners en neemt deel aan het IT NCC. Het KCR2 verzamelt de operationele informatie van de Veiligheidsregio' s en andere relevante crisispartners zoals RWS, UVW en DCC-IenW en maakt hier **Het Landelijk Operationeel Beeld** van.
RWS als waterbeheerder	De crisisorganisatie van RWS deelt netcentrisch waterstaatkundige informatie via het Landelijk Waterbeeld van het LCO. Niet-waterstaatkundige informatie wordt vanuit het CT-RWS (via het RWS-Crisis Informatie Centrum als doorlopende activiteit, of binnen een ad hoc activiteit voor dit incident) netcentrisch via LCMS gedeeld.
Veiligheidsregio regionaal	Veiligheidsregio's maken in LCMS een incident aan met situatiebeeld aan voor hun regio. Hierin wordt zowel de impact van de overstroming als de maatregelen en genomen besluiten in opgenomen. Deze informatie wordt gedeeld met alle andere betrokken partijen.
DCC-IenW	Het DCC-IenW maakt op basis van o.a. Landelijk Waterbeeld een departementaal beeld van IenW op dat als input dient voor het IT NCC.
NCC	Het NCC is altijd 24/7 bemand en signaleert (opkomende) crises en incidenten en alerteert, alarmeert en informeert relevante crisispartners hierover. Het NCC heeft de functie van interdepartementaal coördinatiecentrum en knooppunt van en voor de informatievoorziening op nationaal niveau. Bij een dreigende crisis kan op initiatief van het hoofd van het NCC of op verzoek van een departementale crisiscoördinator een IT bijeenkomen in het NCC. Deze levert dan samen met de meest betrokken partners een geïntegreerd (inter)nationaal beeld (incl. duiding) van de situatie op ten behoeve van de nationale crisisbesluitvorming. Een IT kan ook al worden geactiveerd zonder dat de nationale crisisstructuur is opgeschaald.

Internationaal beeld

Het NCC zal periodiek crisispartners in buurlanden (Neder-Saksen, Noordrijn-Westfalen en België) een update geven m.b.t. de stand van zaken. Indien daartoe aanleiding is (bijvoorbeeld als de situatie in Nederland gevolgen heeft voor de situatie in het buitenland) initieert het NCC een overleg met de betrokken partners van de buurlanden. En andersom geeft het NCC betrokken crisispartners in Nederland een update.

3.5. Risico- en crisiscommunicatie

De organisatie en specifieke uitdagingen voor communicatie bij een (dreigende) overstromingscrisis worden hier uitgelicht. Communicatie is onlosmakelijk verbonden met helder beleid, goede besluitvorming en eenduidig optreden van de overheid. Maatregelen en adviezen moeten voor de samenleving logisch zijn om op te volgen. Het is daarom belangrijk om tijdig communicatie te betrekken bij crisisbeheersing.

Doelgroepen en communicatiedoelstellingen zijn afhankelijk van de aard, de plek en de omvang van hoogwater, overstromingen en wateroverlast. Het doel van crisiscommunicatie is dat het zorgt voor informatievoorziening (antwoord geven op vragen), betekenisgeving (duiden, wat is er aan de hand en aansluit bij de beleving/emoties) en schadebeperking door het bieden van een handelingsperspectief.

Bij het LCP HO hoort aanvullend de koepelnotitie risico- en crisiscommunicatie bij hoogwater en overstromingen. Deze biedt verdieping voor communicatieprofessionals ten aanzien van organisatie, uitgangspunten, handvatten en checklists.

3.5.1. Organisatie crisiscommunicatie

Bij een landelijke crisis met overstroming(sdreiging) wordt de nationale crisisstructuur actief. Het NKC is onderdeel van de nationale crisisstructuur en tijdens een nationale crisis of incident met grote maatschappelijke impact het informatieknooppunt vanuit de Rijksoverheid op het gebied van pers- en publiekscommunicatie. Het NKC wordt bij hoogwater en overstromingen in ieder geval samengesteld uit communicatiespecialisten vanuit directie communicatie van het ministerie van IenW, de NCTV en de directie communicatie van het ministerie van JenV, aangevuld met liaisons van overige betrokken communicatiespecialisten. Het NKC heeft een directe lijn met alle crisiscommunicatiecollega's van de veiligheidsregio's. In de koude/lauwe fase kan contact met communicatiespecialisten van de veiligheidsregio's gelegd worden via piket NCTV afdeling communicatie. Voor een uitgebreid beeld van de organisatie en bijbehorende verantwoordelijkheden rond communicatie, wordt verwezen naar bijlage 2.

3.5.2. Communicatieve uitdagingen

Een (dreigende) overstroming brengt dilemma's, uitdagingen en uitgangspunten op gebied van communicatie met zich mee. Hieronder zijn de belangrijkste op een rij gezet. De opsomming hieronder kent geen volgorde of prioritering.

- Communicatie over ingrijpende maatregelen: Bij ingrijpende maatregelen zoals evacuatie is het essentieel dat communicatie en gedragsdeskundigen betrokken zijn. Communicatie- en gedragsdeskundigen zorgen ervoor dat instructies begrijpelijk, geloofwaardig en afgestemd op verschillende doelgroepen zijn. Hierdoor neemt de naleving toe en verloopt de evacuatie sneller en veiliger.
- Perceptie en formele terminologie: De perceptie van het publiek is altijd leidend in de communicatie. Het is een uitdaging om een realistisch beeld schetsen zonder paniek te zaaien. Denk aan onduidelijkheid over betekenissen van hoogwater, overstroming en wateroverlast. Inwoners kunnen een situatie bijvoorbeeld als overstroming of hoogwater ervaren, terwijl dit volgens de definities van overheidsorganisaties niet het geval is. Daarom is het verschil tussen de formele definities en het perspectief van de inwoner een aandachtspunt. *Uitgangspunt is de situatie omschrijven en termen als hoogwater, overstroming en wateroverlast niet gebruiken zonder context. Bijvoorbeeld: 'overstroming van de rivier' of 'overlast door extreme regen'*.
- Neveneffecten, zoals uitval voorzieningen: Een overstroming(sdreiging) gaat veelal gepaard met neveneffecten: elektriciteit, gas, water en internet kunnen uitvallen (en dus ook de communicatiemogelijkheden) en de riolering kan overlopen (gezondheidsrisico's). Lees meer hierover in bijlage 5 en 6.
- Bereik van doelgroepen: Het bereiken van verschillende doelgroepen is een uitdaging bij dit crisistype. Redenen daarvoor zijn:
  - **Verschillende handelingsperspectieven**
    In een klein gebied kan het handelingsperspectief per doelgroep al verschillen.
  - **Veel partners met communicatieverantwoordelijkheden**
    De functionele en algemene keten De werelden van water en veiligheid kennen veel partners met een communicatieverantwoordelijkheid naar verschillende groepen. Het publiek heeft daar vaak geen idee van en belt de voor hen logische partij met vragen. Het risico is dat het publiek de juiste boodschap niet ontvangt en/of zich tot de verkeerde partner richt met vragen.
  - **Uitval digitale communicatiemiddelen**
    Bij uitval van digitale communicatie moet duidelijk zijn welke analoge middelen nog toegepast kunnen worden.
- Internationaal/grensregio's: Water beperkt zich niet tot onze landsgrenzen. Handelingsperspectieven die over de grens worden meegegeven hebben invloed op de aanpak en boodschappen in Nederland.
- Onzekerheid: Het kan zijn dat er bij dreiging van een overstroming nog weinig informatie beschikbaar is. Dit brengt onzekerheden met zich mee. Dreigend gevaar en onzekerheid heeft impact op het gedrag van mensen en de bereidheid adviezen en maatregelen op te volgen.
- Dieren: Focus op alleen de veiligheid van mensen is kwetsbaar, omdat veel mensen gezelschapsdieren en landbouwhuisdieren hebben. Het is mogelijk dat mensen niet evacueren als dieren niet mee mogen of als hier onduidelijkheid over is. Zij willen weten wat er met hun dieren gaat of moet gebeuren. Maatschappelijke onrust kan groot worden als hier geen oplossingen voor zijn. In de communicatie is dit een aandachtspunt.
- Slechts kleine groep in Nederland heeft voorbereidingen getroffen om de gevolgen van een overstroming te beperken. Inwoners van Nederland zijn hier op dit moment niet goed genoeg voorbereid. Hierbij is het goed om onderscheid te maken tussen binnen-, en buitendijksgebied. Duiden van de situatie is dus erg belangrijk.
- Water is niet ineens weg: Overstromingen en wateroverlast kunnen een lange nasleep hebben. De "echte" crisis volgt vaak na de ramp.
- Wateroverlast en opschalingslijnen: Wateroverlast laat zich als crisistype en bijbehorende crisiscommunicatie anders kenmerken dan hoogwater en overstromingen, omdat opschaling vaak niet of laat gebeurt, terwijl er wel al communicatie plaatsvindt. Dat compliceert de crisiscommunicatie (afstemming, naar buiten treden), omdat die niet de opschalingslijnen en -afspraken kan volgen. Daarbij zijn partijen betrokken vanuit hun reguliere rol, en niet een crisisrol (bijv. de brandweer pompt kelders leeg).

Online zijn meerdere locaties te vinden waar voor het publiek en professionals binnen overheid en bedrijfsleven waterinformatie te vinden is. In de koepelnotitie zijn die terug te vinden.

3.6. Nafase

Overstromingen in Nederland hebben een aanzienlijke maatschappelijke impact, zowel op korte als lange termijn. Die maatschappelijke impact vindt plaats op sociaal/ psychosociaal, economisch, infrastructuur en ecologisch gebied (Zie bijlage 6 Gevolgen en maatregelen uitval vitale processen).[32] Om die impact op nucleaire installaties te verkleinen hebben vergunninghouders van de nucleaire installaties verbetermaatregelen uit een Europese stresstest opgepakt en deze zijn inmiddels allemaal uitgevoerd.[33]

Als gebieden weer watervrij zijn en opgeruimd, start men met de herstel en wederopbouw werkzaamheden.[34] Waterpartijen zijn gericht op klimaat robuust herstel. De Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer heeft als het kennis- en innovatiecentrum voor regionale waterbeheerders, een handreiking voor herstel bij watercrises geschreven.[35] Het theoretisch kader dat de rode draad vormt in deze handreiking is het 'herstelcontinuüm'.[36] Het herstel na dergelijke rampen is ingewikkeld en kan lang duren. Het is van belang dat overheden, zowel lokaal, regionaal, provinciaal en landelijk, gezamenlijk en samen met o.a. bedrijfsleven en kenniscentra, in samenspraak met de getroffen bevolking, keuzes maken om zo snel mogelijk terug te keren naar 'normaal'. Dit vraagt om een leiding- en coördinatie mechanisme en duidelijke sturing op de processen.[37]

3.6.1. Inzet op terugkeer naar nieuwe normaal

Al tijdens de respons op een crisissituatie begint de voorbereiding op de nafase, de fase van herstel en nazorg. Bij een grote ramp is voor de nafase ondersteuning voor crisispartners noodzakelijk. Waterschappen kunnen in afstemming met de UvW en, of via de veiligheidsregio bijstand aanvragen. Een getroffen gemeente c.q. veiligheidsregio kan na een overstroming bijstand, steunverlening of ondersteuning bij KCR2 aanvragen. Zowel op regionaal als nationaal niveau (in de waterketen, en in de algemene keten door de voorzitter van de veiligheidsregio en de minister JenV) stelt men nafaseteams in.

Binnen deze teams wordt onder andere nagedacht over:

- terugkeer na evacuatie;
- herstelwerkzaamheden en financiële vergoeding;
- medische en psychosociale nazorg.

Terugkeer van evacuees

Is er sprake geweest van (grootschalige) evacuatie van mensen en/of dieren, dan wordt in de nafase (als de acute crisis voorbij is) het proces van terugkeer opgestart. Zijn woonhuizen, instellingen of bedrijven door hoogwater of de overstroming beschadigd of verwoest, dan wordt dit proces bemoeilijkt. Mogelijk moeten evacuees dan voor langere tijd worden opgevangen, of geherhuisvest.

Herstelwerkzaamheden en financiële vergoeding

Hoogwater en overstromingen kunnen leiden tot grote materiële schade. Deze schade kan betrekking hebben op onder meer (vitale) infrastructuur, natuur, instellingen en inrichtingen, woonkernen/stedelijk gebied, erfgoedlocaties, gebouwen met een woonfunctie of met grote sociaaleconomische waarde, (grote) veehouderijen en recreatieve voorzieningen. De overheid heeft de taak om in de fase vóór en na een overstroming inwoners en bedrijven te informeren over het bestaan van de Wet tegemoetkoming schade bij rampen (Wts).[38] De gemeente zet herstelzorg als eerste in gang.

Elementen die bij de afhandeling en het herstel hiervan een rol kunnen spelen zijn (niet-uitputtend):

- Het niveau waarop besluitvorming heeft plaatsgevonden (lokaal of nationaal);
- De oorzaak van de schade (door hoogwater/overstroming of door mitigerende maatregelen);
- De aard van de schade (b.v. waterschade, economische schade);
- De termijn waarop herstelbetaling nodig is (acuut nodig of langere termijn);
- Het aantal schademeldingen en de omvang per geval (bijvoorbeeld veel kleine of enkele grote bedragen).

Medische en psychosociale nazorg

Naast afhandeling van materiële schade kan er ook behoefte zijn aan (omvangrijke) medische en/of psychosociale nazorg. Dit kan de reguliere gezondheidszorg

[32] Bron: Handreiking herstel en continuïteit samenleving na overstroming, WAVE 2021.

[33] Zie Stresstests | Autoriteit NVS.

[34] Denk aan: herstel fysieke infrastructuur, herstel/wederopbouw gebouwen en objecten, herstel van primaire voorzieningen en sociaal herstel.

[35] STOWA-2025-10-Handreiking- Herstel-bij-een-Watercrisis.pdf. Deze handreiking is opgesteld voor waterbeheerders (de Nederlandse waterschappen en Rijkswaterstaat) en richt zich op hun taken en verantwoordelijkheden, specifiek op het asset- & crisismanagement. Het herstel richt zich enkel op de waterstaatswerken waar de waterbeheerders eigenaar van zijn.

[36] Handreiking herstel en continuïteit samenleving na een overstroming, WAVE 2021.

[37] In het Nationaal Handboek Crisisbeheersing, december 2022 zijn handvatten hiervoor te vinden.

[38] Op basis van de Wts kunnen gedupeerden van een overstroming onder voorwaarden een financiële tegemoetkoming krijgen voor geleden schade en kosten.

voor langere tijd belasten. Psychosociale nazorg kan nodig zijn voor slachtoffers en hulpverleners, maar bijvoorbeeld ook voor nabestaanden, mensen die bezit (zoals hun huis) hebben verloren of evacuees.

3.6.2. Weerbaarheid samenleving

Het willen en kunnen zijn van een weerbare samenleving vraagt om inspanning van de gehele samenleving, zowel voor als na de crisis. Van nationaal niveau tot lokaal niveau, van ministeries tot gemeenten en zijn inwoners, van bedrijven tot zelfstandigen; eenieder heeft een rol in het zichzelf beschermen tegen verstoringen of ontwrichtingen.[39] Dit kan door het risico op verstoringen en ontwrichtingen te minimaliseren en/of door zich snel te herstellen dan wel aan te passen aan nieuwe omstandigheden.

Weerbaarheid van de samenleving wordt versterkt door een integrale aanpak via:

- psychosociale ondersteuning;
- informatie en communicatie over risico's;
- herstelmaatregelen en preventie;
- fysieke aanpassingen door herstel en verbetering van woningen en infrastructuur;
- economisch herstel door financiële ondersteuning en stimulering van werkgelegenheid;
- betrokkenheid van inwoners bij het herstel.

[39] Zie onder andere www.denkvooruit.nl.

4. Bouwstenen

In dit hoofdstuk worden bouwstenen beschreven die helpen bij het voorbereiden en beheersen van crises. Bouwstenen zijn variabelen die inzicht geven in de situatie, mogelijke gevolgen, betrokken actoren, relevante processen en te nemen maatregelen. Ze zijn indicatief en bevatten geen gedetailleerde instructies.

Een scenario ontstaat door bouwstenen te combineren. Het schetst een voorstelbare situatie en helpt actoren na te denken over het 'wat als': welke acties zijn nodig om de situatie te beheersen? Deze methode heet scenario-denken.

De bouwstenen zijn gebaseerd op overstromingsscenario's van het WMCN, die laten zien dat verschillen in gevolgen leiden tot verschillende crisisaanpakken en organisatie-inrichtingen. In de praktijk kunnen verschillende bouwstenen gecombineerd worden om een passend scenario te vormen, eventueel in aansluiting op andere LCP's (zie bijlage 9).

Toelichting op de bouwstenen

Waterdomein: Een overkoepelend begrip voor het hele watersysteem, inclusief de bijbehorende infrastructuur (zoals dijken, sluizen en gemalen) en de betrokken organisaties en mensen die ermee te maken hebben.

Falende waterkeringen en/of infrastructuur: Het verlies van de waterkerende functie van het object, waardoor (mogelijk) het achterliggende gebied kan overstromen.

Kwaadwillend handelen: Er is sprake van een incident waarbij een (statelijke of niet-statelijke) actor is betrokken. Het gaat hier niet om een menselijke fout of vergissing maar om handelingen als diefstal, sabotage of manipulatie van apparaten/hardware en software en opzettelijk beschadigen van waterstaatswerken. 'Kwaadwillend handelen' is een onderdeel van 'moedwillige dreiging'. Deze kan voortkomen uit de huidige geopolitieke situatie.

Zichttijd: De zichttijd is de periode tussen het moment waarop een hoogwater of overstromingsdreiging op basis van waarnemingen of voorspellingen met voldoende zekerheid kan worden voorzien, en het moment waarop deze daadwerkelijk begint. Dit is vooral van belang voor het tijdig nemen van (nood)maatregelen, zoals evacuaties.

Bedreigd en geraakt effectgebied: Dit is geografisch gebied dat de effecten van een overstroming dreigt te ondervinden of daadwerkelijk ondervindt. In potentie kan een bedreigd effectgebied vele malen groter zijn dan het uiteindelijk geraakte effectgebied.[40]

Bedreigde en geraakte domeinen: Domeinen worden onderverdeeld in bedreigde of geraakte stedelijk en agrarisch gebied, vitale processen, hulpbehoevenden/niet-zelfredzamen, erfgoed en dieren binnen de effectgebieden.[41] Inwoners, bedrijven, instellingen en organisaties zijn primair zelf verantwoordelijk voor eigen veiligheid en/of continuïteit. Het aantal bedreigde domeinen kan in potentieel groter zijn dan de uiteindelijke getroffen domeinen.

De gebruikelijke term 'niet-zelfredzamen' is in cluster G en H vervangen door de term 'hulpbehoevenden', om te voorkomen dat een dubbele ontkenning ontstaat bij het bepalen van de waarde.

Beschikbare capaciteiten/schaarste: Hier gaat het om de beschikbaarheid van bijvoorbeeld mensen, middelen en expertise.[42]

- Capaciteit maatregelen: Denk hier o.a. aan mensen en middelen voor het verhogen of versterken van keringen;
- Capaciteit evacueren zelfredzamen en niet-zelfredzamen: Denk hier o.a. aan bussen, begeleiding en ambulances;
- Capaciteit evacueren dieren: Denk hier o.a. aan veetransportwagens, dierenambulances etc.

[40] Het effectgebied is het overstroomde gebied en bijvoorbeeld niet het gebied waar evacuees zijn opgevangen.

[41] Zie ook Bijlage 5 Overzicht vitale processen.

[42] Dit geldt zowel binnen Nederland maar ook bij een hulpvraag van het buitenland.

Tabel 4 Overstromingsscenario-Bouwstenen en waarden per relevant cluster

Cluster	Nr. bouwsteen	Type bouwsteen	Waarden	
A. Waterdomein	1	Kust	Nee	Ja
	2	Rivieren	Nee	Ja
	3	Meren	Nee	Ja
	4	Overgangsgebieden door combinatie van hoogwater kust, meren en rivieren	Nee	Ja
	5	Wateroverlast door extreme regen	Nee	Ja
B. Falende waterkeringen en/of infrastructuur	1	Primaire keringen hoofdwatersysteem: dijken (kust, rivieren en kust), dammen (kust en meren), duinen (kust)	Nee	Ja
	2	Secundaire keringen regionale wateren: dijken, kades	Nee	Ja
	3	Stormvloedkeringen	Nee	Ja
	4	Spui- en schutsluizen	Nee	Ja
	5	Gemalen	Nee	Ja
C. Kwaadwillend handelen	1	Kwaadwillend handelen	Nee	Ja
D. Zichttijd	1	Minder dan 12 uur	Nee (meer)	Ja
	2	12 uur tot 48 uur	Nee (meer)	Ja
	3	Meer dan 48 uur	Nee	Ja
E. Bedreigd effectgebied	1	1 gemeente	Nee (meer)	Ja
	2	1 veiligheidsregio	Nee (meer)	Ja
	3	Meerdere veiligheidsregio's/ Geheel Nederland	Nee	Ja
	4	Meerdere landen (Naast Nederland ook Frankrijk/ België/ Duitsland)	Nee	Ja
F. Geraakt effectgebied	1	1 gemeente	Nee	Ja
	2	1 veiligheidsregio	Nee	Ja
	3	Meerdere veiligheidsregio's/ Geheel Nederland	Nee	Ja
	4	Meerdere landen (Naast Nederland ook Frankrijk/ België/ Duitsland)	Nee	Ja
G. Bedreigde domeinen	1	Stedelijk gebied	Nee	Ja
	2	Agrarisch gebied (w.o. veehouderijen)	Nee	Ja
	3	Vitale sectoren	Nee	Ja
	4	Hulpbehoevenden (= niet-zelfredzaam)	Nee	Ja
	5	Erfgoed	Nee	Ja
	6	Dieren (gezelschapsdieren, wilde dieren)	Nee	Ja
H. Geraakte domeinen	1	Stedelijk gebied	Nee	Ja
	2	Agrarisch gebied (w.o. veehouderijen)	Nee	Ja
	3	Vitale sectoren	Nee	Ja
	4	Hulpbehoevenden (= niet-zelfredzaam)	Nee	Ja
	5	Erfgoed	Nee	Ja
	6	Dieren (gezelschapsdieren, wilde dieren)	Nee	Ja
I. Beschikbare capaciteiten/schaarste	1	Capaciteit noodmaatregelen	Nee	Ja
	2	Capaciteit evacueren zelfredzamen en niet-zelfredzamen	Nee	Ja
	3	Capaciteit evacueren dieren[43]	Nee	Ja

[43] Dit betreft o.a. kinderboerderijen, dierentuinen, asielen.

5. Scenario's

Dit hoofdstuk bevat vier basisscenario's, waarin zich een overstroming(sdreiging) voordoet. Een scenario is een beknopte beschrijving van een voorstelbare situatie. Een scenario helpt actoren om zich te verplaatsen in een specifieke situatie en na te gaan wat nodig is bij het beheersen van die situatie. Deze basisscenario's zijn indicatief en kunnen ook gecombineerd voorkomen. De omvang van de gekozen overstromingsscenario's en daarmee ook de impact in het gebied verschilt. Ook betrokkenheid van de verschillende crisisbeheersingsorganisaties op lokaal, regionaal, bovenregionaal en nationaal niveau verschillen daardoor. Vanzelfsprekend heeft dit gevolgen voor de sleutelbesluiten. Hoofdstuk 6 gaat in op relevante sleutelbesluiten.

Elk basisscenario kent een aantal specifieke bouwstenen, waardoor sprake is van vier concrete, van elkaar verschillende scenario's. De basisscenario's verschillen in onder andere het waterdomein dat bedreigd wordt, de zichttijd, het bedreigde en geraakte gebied, de bedreigde en geraakte domeinen en beschikbare capaciteiten. Hoofdstuk 2 is bruikbaar om betrokken actoren in kaart te brengen.

Aanvullend wordt opgemerkt dat ter ondersteuning van scenario-denken op nationaal niveau het van belang kan zijn een gezamenlijk scenarioteam aan te wijzen waarin de algemene keten en waterketen vertegenwoordigd zijn, en waarin het scenario-denken en scenario-ontwikkeling van (boven)regionale en nationale gremia wordt kortgesloten. Dit scenarioteam kan in de gaten houden of bestaande scenario's voldoende realistisch zijn en indien nodig in zowel de warme als koude fase bestaande plannen en scenario's updaten.

Scenario 1: Wateroverlast en hoogwaterdreiging in Zuid-Limburg

Wateroverlast door extreme regen

Het is zomer, het toeristenseizoen is in volle gang. Er is sprake van langdurige regenval in Limburg en in het stroomgebied van de Maas. In Duitsland en België zijn dodelijke slachtoffers gevallen door zeer snelle waterstijgingen en hoge stroomsnelheden (flash floods). In Zuid-Limburg ontstaat wateroverlast doordat beeksystemen buiten hun oevers treden. Door de aard van het landschap (Heuvelland) reageert het beeksysteem snel en zijn waarschuwingstijden erg kort. Het waterschap heeft bergingsgebieden ingezet om water zo veel mogelijk op te vangen. Het is echter niet genoeg. Huizen en winkels langs de beken lopen onder water. Er zijn op dit moment gelukkig (nog) geen dodelijke slachtoffers.

Hoogwaterdreiging

De extreme regen leidt in de Maas tot een zeer snelle stijging van de waterstand. Het WMCN geeft hoogwaterberichtgeving uit met kleurcode oranje voor de Maas. Alle uiterwaarden langs de rivier zullen sowieso onder water lopen. Een overstroming achter de keringen is niet waarschijnlijk maar is ook niet helemaal uit te sluiten.

De maximale waterstand van de Maas bij St. Pieter kan 24 tot 12 uur van tevoren voorspeld worden, maar is omgeven door onzekerheid. Bovendien kunnen dijken onverwacht falen. Dit is niet vooraf te voorspellen.

Bedreigd gebied en domein

Diverse gebieden in verschillende gemeenten langs de Maas, binnen de veiligheidsregio Limburg-Zuid, worden in potentie bedreigd. Hoewel de dijken in principe hoog genoeg zijn, kunnen er altijd onverwachte situaties optreden. In het gebied is er sprake van dreiging op verschillende domeinen: stedelijk gebied, agrarisch gebied (w.o. veehouderijen) een aantal vitale processen (w.o. drinkwatervoorziening), niet-zelfredzame personen, cultureel erfgoed, dieren (gezelschapsdieren en wilde dieren). Het is zeer onzeker of en zo ja welk gebied en/of domein uiteindelijk wordt geraakt.

Scenario 2: Extreem hoogwater op de Rijn, meerdere regio's

Hoogwaterdreiging

Langdurige regenval en sneeuwsmelt in het Rijnstroomgebied zorgen voor extreme waterstanden in de Rijn. In Duitsland hebben zich al overstromingen voorgedaan.

Het WMCN zag de hoogwatergolf c.a. 5 dagen geleden aankomen en heeft 48 uur van tevoren kleurcode rood uitgegeven. Hoewel de waterstanden nog omgeven zijn door onzekerheid is duidelijk dat er sprake is van een ernstige hoogwatersituatie en een grote belasting voor de dijken.

Het is de verwachting dat de extreme waterstanden c.a. 2 weken zullen aanhouden.

Bedreigd gebied en domein

Het potentiële bedreigde gebied is zeer groot: het grootste deel van het rivierengebied langs de Waal, Neder-Rijn-Lek en IJssel en raakt daarmee acht veiligheidsregio's langs de Rijn.

In het gebied is er sprake van dreiging op verschillende domeinen: stedelijk gebied, meerdere vitale processen (w.o.

drinkwatervoorziening, telecom, datacentra), hulpbehoevenden, cultureel erfgoed en landbouwhuisdieren, gezelschapsdieren en wilde dieren.

Er is in potentie kans op desastreuze effecten met honderden slachtoffers, tienduizenden getroffenen en honderden miljoenen tot miljarden schade. Het is zeer onzeker of en zo ja welk gebied en/of domein uiteindelijk wordt geraakt. Afhankelijk van de plaats en tijd van optreden van een doorbraak kunnen grote waterdieptes optreden.

In verband met aanhoudende spanningen in Oost-Europa onderneemt DEF grootschalige activiteiten ter voorbereiding op een mogelijk gewapend conflict. Om deze reden is het sterk afhankelijk van de situatie of en zo ja welke capaciteiten DEF beschikbaar kan stellen voor bijstand.

Scenario 3: Dreiging stormvloed met nationale impact

Stormvloed

In de weersverwachtingen was al een aantal dagen een zeer grote en zware depressie zichtbaar op de Atlantische Oceaan. Dit heeft geleid tot een zeer zware storm uit Noordwestelijke richting. KNMI heeft code rood afgegeven vanwege de verwachte impact op onder andere mobiliteit. Twaalf uur voor en tijdens deze storm is het buiten levensgevaarlijk voor inwoners en hulpverleners.

Het is springtij met extreme waterstanden aan de kust. De hoogste waterstanden treden op in het zuidelijk kustgebied (bij Vlissingen en Hoek van Holland). Het WMCN heeft voor deze gebieden code rood afgegeven. Er vindt er op grote schaal duinafslag plaats.

Bedreigd gebied en domein

Zes uur voor het optreden van de hoogste waterstand blijkt dat er een probleem is met de Maeslantkering (monding van de Nieuwe Waterweg, Rotterdam). Door een onduidelijke oorzaak kan deze mogelijk niet op tijd worden gesloten. Dit zorgt voor een direct risico voor het gebied achter de kering. Het potentiële bedreigde gebied is zeer groot en bevat meerdere veiligheidsregio's.

In het gebied is er sprake van dreiging op verschillende domeinen: stedelijk gebied met zeer veel industrie en vitale processen (w.o. elektriciteit, gas, drinkwatervoorziening, internet- en datadiensten etc.), agrarisch gebied (w.o. veehouderijen), hulpbehoevenden, cultureel erfgoed en dieren (gezelschapsdieren en wilde dieren).

Er is in potentie kans op desastreuze effecten met grote hoeveelheden menselijke en dierlijke slachtoffers, getroffenen en materiele schade. Het is zeer onzeker of en zo ja welk gebied en/of domein uiteindelijk wordt geraakt. Afhankelijk van de plaats en tijd van optreden van een doorbraak kunnen grote waterdieptes optreden.

Scenario 4: acute overstroming door kwaadwillend handelen

Let op: Dit scenario moet bezien worden in de context van het Landelijk Crisisplan Militaire Dreigingen (LCP MD).

Onverwacht falen infrastructuur door mogelijk hybride opzet

Het is zomer en er is geen sprake van verhoogde waterstanden in één van de watersystemen. Plotseling blijkt dat er op diverse plekken rondom de Hollandse IJssel water de omliggende polders instroomt via spuisluizen, schutsluizen en inlaten. Omdat dit op meerdere plaatsen tegelijkertijd gebeurt is het vermoeden dat er sprake is van sabotage. Betrokken waterschappen zien sinds een dag namelijk onverklaarbare uitval en vreemde activiteit in hun operationele techniek van meet- en regelsystemen. Daarnaast doen op social media vanuit onbekende accounts ineens relatief veel nepnieuws berichten de ronde.

In de Rotterdamse haven is deze dagen een grote doorvoer operatie gaande van Amerikaans militair materieel van/naar de oostflank van het NAVO-verdragsgebied.

Bedreigd gebied en domein

Als gevolg stijgt de waterstand in een aantal omliggende polders en boezems. Omdat het water langzaam stijgt kunnen mensen zelf vluchten of hooggelegen plekken opzoeken. Toch leidt de situatie tot maatschappelijke onrust, aangewakkerd door de teneur op de social media en door het feit dat er geen duidelijke aanleiding lijkt te zijn voor de falende infrastructuur. Als het water niet wordt gestopt, kan een zeer groot gebied te maken krijgen met waterdieptes die oplopen tot enkele meters. In het bedreigde gebied is sprake van bedreiging op verschillende domeinen: stedelijk- en agrarisch gebied (w.o. landbouwhuisdieren), hulpbehoevenden, cultureel erfgoed en gezelschapsdieren en wilde dieren. Een bijzonder aandachtspunt is dat het water vanuit de Hollandse IJssel door langdurige lage afvoeren verzilt is. Hierdoor dreigt in potentie een ecologische ramp. Droogtegevoelige keringen in het gebied zijn verzwakt.

6. Sleutelbesluiten

In de dynamiek rond hoogwater en/of overstromingen kunnen enkele besluiten:

- zeer impactvol zijn en leiden tot een dilemma;
- mogelijk bespreking op (inter)nationaal niveau vragen;
- escalerend dan wel de-escalerend werken.

Dit noemen we sleutelbesluiten. Sleutelbesluiten vertegenwoordigen vaak strategische dilemma's, doordat ze balans vragen tussen risico's, impact en beschikbare middelen. In dit hoofdstuk zijn enkele sleutelbesluiten voorbereid. Deze besluiten zijn bedoeld als (richtinggevend) hulpmiddel bij de voorbereiding op en de bestrijding van hoogwater en/of overstromingen. Het overzicht van besluiten is niet uitputtend.

Bij een grote overstroming kan maatschappelijke onrust ontstaan. Dit is een verantwoordelijkheid van de algemene keten (burgemeester/voorzitter veiligheidsregio en minister van JenV). Maatschappelijke onrust kan mogelijk worden verminderd door met behulp van crisiscommunicatie handelingsperspectief te bieden aan inwoners.

Onderstaande sleutelbesluiten komen aan de orde:

1. Schuilen of evacueren in/van bedreigd gebied, bij grote onzekerheid;
2. Het verdelen van schaarse capaciteit en middelen;
3. Inzetten van maatregelen met grote maatschappelijke impact.

In bijlage 7 is voor verschillende beleidsterreinen die aan deze sleutelbesluiten raken, een nadere toelichting opgenomen.

Verder wordt opgemerkt dat in tegenstelling tot acuut overstromingsgevaar waarbij een overstroming een gegeven is, het voorspellen van niet acute overstromingen op basis van verwachtingen altijd onzeker is. Verwachtingen op basis van nieuwe data stelt men dan telkens bij. Die onzekere situatie kan leiden tot een beslis-paradox tijdens een overstromingsdreiging. Immers, hoe eerder een beslissing wordt genomen, hoe groter de kans op succes. Echter, hoe verder af van een mogelijke gebeurtenis zoals een overstroming, hoe groter de onzekerheid over de verwachting van die overstroming. Dit levert een grote uitdaging op voor de leiding en coördinatie.

Tijdens het nemen van sleutelbesluiten is passende crisiscommunicatie naar onder andere inwoners, bedrijven en pers van groot belang. Zorg voor voldoende afstemming met betrokken doelgroepen, zodat het inzetten van maatregelen tijdig en met een afgestemde communicatieboodschap wordt ondersteund.

6.1. Sleutelbesluit 1 - Schuilen of evacueren in/van bedreigd gebied, bij grote onzekerheid

Als het hoge water woongebieden, instellingen, inrichtingen, collectie beherende organisaties of veehouderijen bedreigt, ontstaat de noodzaak tot evacueren (bestuurlijk besluit). Aangezien evacuatie een omvangrijk proces is, moet het besluit daartoe ruim van tevoren worden genomen, vooral als het om grote groepen mensen en/of dieren gaat. Het in beeld brengen van waar mensen en dieren heen kunnen, maar ook waar collecties van musea en archiefinstellingen (door beherende organisaties) veilig ondergebracht worden, heeft prioriteit. Opvanggemeente(n), opvangveiligheidsregio('s) en (ondersteunende) partijen bij de evacuatie, worden betrokken bij dit proces. De waterschappen en het WMCN kunnen partijen hierbij waterstaatkundig adviseren.

Taken/bevoegdheden

Het nog in ontwikkeling zijnde Landelijk Kader Schuilen en Evacueren (LKSE) zal het 'Kader Grootschalige Evacuatie (KGE, VenJ, 2014) vervangen.[44] Het KGE biedt, tot de vaststelling van het LKSE, onder meer uitgangspunten en stappenplannen voor het evacueren van een gebied. KGE is bedoeld voor evacuaties die de grenzen van een veiligheidsregio overschrijden, die een internationale component hebben of die kunnen leiden tot een rol voor de rijksoverheid. KGE is echter ook bruikbaar voor kleinschaliger evacuaties of in andere crisissituaties.

Het LKSE is een IST-analyse van de kaders van bevoegde gezagen en onderliggende wetgeving omtrent schuilen en evacueren. Aanvullend biedt het bestuurders en hun adviseurs handvatten om in aanloop naar het besluit tot evacueren en/of schuilen houvast te bieden.

In het LKSE is het begrip 'evacueren' gedefinieerd als het (door de overheid geadviseerd of gelast) bij een ramp of crisis of dreiging daarvan (zich) verplaatsen van mensen, dieren en/of goederen uit het bedreigde of getroffen gebied naar een veilige bestemming/plaats buiten het bedreigde of getroffen gebied. Het heeft de voorkeur om vóór dan wel na de overstroming te evacueren en niet tijdens de overstroming. Maar soms kan het niet anders.

[44] Het LKSE wordt door de ministerraad (of MJenV) vastgesteld.

Als evacuatie niet meer mogelijk is, of juist nog niet direct nodig is, is de oproep tot schuilen mogelijk passend. In het LKSE is het begrip 'schuilen' gedefinieerd als het (door de overheid geadviseerd of gelast) bij een ramp of crisis of dreiging daarvan (zich) verplaatsen van mensen, dieren en/of goederen naar óf blijven in een veilige bestemming/plaats binnen het bedreigde of getroffen gebied.

Tabel 5 Sleutelbesluit 1

Sleutelbesluit 1	Bevoegd gezag
Evacueren (gepland) van kwetsbare objecten zoals (zorg)instellingen en inrichtingen, woonkernen/stedelijk gebied, (grote) veehouderijen, (grote) recreatieve voorzieningen, in organisatieverband gehouden dieren, erfgoedlocaties en collectie beherende organisaties.	• GRIP-1/2/3: burgemeester • GRIP-4: voorzitter veiligheidsregio • Bij toepassing Wet verplaatsing bevolking (Wvb): Ministers van JenV en DEF[45]
Oproep tot schuilen (mensen)	• GRIP-1/2/3: burgemeester • GRIP-4: voorzitter veiligheidsregio • Bij toepassing Wvb: Ministers van JenV en DEF (zie evacueren)
Inzetten bevoegdheden in het kader van Wet verplaatsing bevolking (Wvb)[46]	• Ministers van JenV en DEF
Bepalen opvanggebieden	• GRIP-1/2/3: Burgemeester • GRIP-4: Voorzitter veiligheidsregio • Bij toepassing Wet verplaatsing bevolking (Wvb): Ministers van JenV en DEF
Afspraken maken over toegankelijkheid en bereikbaarheid gebieden	• GRIP-1/2/3: Burgemeester • GRIP-4: Voorzitter Veiligheidsregio • Bij toepassing Wet verplaatsing bevolking (Wvb): Ministers van JenV en DEF

Doorlooptijd

Bij evacuatie is tijd een belangrijke factor. Sommige instellingen (zoals ziekenhuizen, verzorgingshuizen, veehouderijen, dierentuinen en gevangenissen) hebben relatief veel tijd nodig om te evacueren. Bedrijven (zoals in de chemie) hebben tijd nodig om installaties veilig achter te kunnen laten, dan wel gevaarlijke stoffen in veiligheid te brengen. Maar ook bij (grootschalige) evacuatie van woongebieden is vroegtijdige besluitvorming van belang, vanwege de snelheid waarmee water zich kan verspreiden. Dit vereist voldoende bewustwording hiervan bij inwoners. Dit vereist eveneens actieve crisiscommunicatie.

Overwegingen en acties (niet uitputtend)

- Volgorde van (preventieve) evacuatie en gebieden;
- Waterstand en uitval vitale infrastructuur;
- Rekening houden met inwoners die zelf vroegtijdig preventief evacueren;
- Laten schuilen van inwoners, dieren en vitale goederen inclusief hulp aan achtergeblevenen;
- (Preventieve) evacuatie van landbouwhuisdieren, dierentuinen, kinderboerderijen e.d. geschiedt vóór de evacuatie van inwoners. Let op: de evacuatie van dieren gaat ten koste van de schaarse wegcapaciteit, en dient dus altijd te worden bezien in relatie tot de evacuatie van mensen.
- Regelen toegankelijkheid van (bedreigd) gebied en voorbereiden/ opstarten evacuatie;
- Mogelijkheden tot communiceren tijdens niet-evacueren met inwoners;
- In te zetten noodvoorzieningen, continuïteit medicijnvoorzieningen, voedselvoorzieningen - (zekerheid), drinkwatervoorziening en opslag;
- Inzicht in beschikbare capaciteiten. Denk aan uitvoerbaarheid, opvanglocaties, kosten;
- (Preventief) sluiten en veiligstellen van instellingen;

[45] Deze verantwoordelijkheid is sinds kabinet Rutte I is belegd bij de minister van JenV en niet bij BZK. De formele aanpassing is onderdeel van de lopende actualisatie van de noodwetgeving.

[46] De Wvb definieert verplaatsing 'van bevolking' als de gehele of gedeeltelijke ontruiming van een gebied en de daaruit voortvloeiende afvoer, huisvesting en verzorging van bevolking en de daarmede samenhangende registratie, alsmede de voorbereidingen hiertoe.

- Tijd in relatie tot veilig afschakelen van grote industrieën in geval van een evacuatiebesluit;
- Laten afschakelen van gas/water/elektriciteit om extra schade te voorkomen en ook als stimulans om te evacueren;
- Kosten en baten van een evacuatie (o.a. stilleggen bedrijven);
- Bescherming cultureel erfgoed;
- Gevaarlijke stoffen en milieu; tijdig nemen van maatregelen, zodat voorkomen kan worden dat deze stoffen schade aanrichten.

6.2. Sleutelbesluit 2 - Het verdelen van schaarse capaciteit en middelen

Ter bescherming en continueren van vitale processen[47] is het van belang prioriteiten te stellen bij het verdelen van schaarse middelen. Als er sprake is van een grootschalige overstroming, zeker als deze langere tijd impact heeft, kan dit leiden tot schaarste in de hulpverlening. Vooral als er sprake is van een langdurige en intensieve inzet ontstaat druk op de beschikbare capaciteit (personeel) en middelen (materieel en materiaal). Er kan zelfs uitputting van capaciteit en middelen ontstaan.

Schaarste bij grootschalige overstromingen zal in eerste instantie ontstaan in de capaciteit (menskracht) en middelen (materiaal) van de hulpdiensten. Verder kan ook algehele schaarste optreden in goederen of diensten voor de primaire levensbehoeften, zoals brandstof, voedsel, drinkwater, onderdak, gezondheidszorg, elektriciteit, bepaalde expertise (arbeid) of transportcapaciteit.

Bepaalde processen en objecten en dergelijke zijn voor de samenleving zodanig van belang dat die bij een overstroming (zo lang mogelijk) operationeel gehouden dienen te worden (zie ook bijlage 6). Het kan zijn dat de MCCb bij het bepalen van responsmaatregelen hierin prioriteiten moet stellen (rangorde). Dit kan spelen binnen de algemene keten (burgemeester, voorzitter veiligheidsregio, minister JenV) en de functionele keten (waterschapsbestuurders, vakministers en crisispartners, zoals bijv. drinkwaterbedrijven). Dit is afhankelijk van de situatie (omvang en exacte ligging overstroomd gebied). Te denken valt aan:

- Onderdelen voor de door o.a. de waterschappen beheerde vitale processen keren en beheren waterkwantiteit, en afvalwaterbeheer;
- Gas;
- Elektriciteit;
- Drinkwaterbedrijven (kwantiteit en kwaliteit);
- Telecombedrijven;
- Transport;
- Overige strategische processen en objecten.

Tabel 6 Sleutelbesluit 2

Sleutelbesluit 2	Bevoegd gezag
Prioritering rampenbestrijding, bescherming openbare orde en veiligheid (OOV) in relatie tot bescherming en continuïteit vitale processen en objecten.	• Burgemeester • Voorzitter veiligheidsregio • MCCb bij activering nationale crisisstructuur

Overwegingen en acties (niet uitputtend)

- Schaarste kan breed zijn, zowel in mensen als middelen (b.v. hulpdiensten, drinkwater, voeding, transport, elektriciteit ten behoeve van bewoners);
- Bepalen van doelgroepen en het waarom ervan;
- Te nemen/genomen maatregelen vanuit de sectoren voor opvang van optredende tekorten;
- Voor een bepaalde periode de Arbeidstijden wet niet van toepassing verklaren waardoor de hulpdiensten meer uren mogen/gaan maken;
- Rol en effect van publiek-private samenwerking voor opvangen van tekorten;
- Vordering van resources door vakministers;
- Bepalen hoe deze vordering in werking wordt gesteld (bijv. Koninklijk Besluit op voordracht van de Minister-President);
- Inzicht in consequenties van het vorderen van resources;
- Distributie: waaronder drinkwater, voedsel, dekens en andere hulpgoederen;
- Aanvragen internationale bijstand.

[47] Zie bijlages 5 en 6 met betrekking tot vitale processen.

6.3. Sleutelbesluit 3 - Inzetten van maatregelen met grote maatschappelijke impact

Tijdens een watercrisis kan het voorkomen dat in de zoektocht naar handelingsperspectief wordt voorgesteld om dichtbevolkt gebied te beschermen door gebied in te zetten als noodoverloopgebied. In het LCP HO wordt met 'noodoverloopgebied' een gebied bedoeld dat als tijdelijke waterberging kan dienen, dat geen onderdeel uitmaakt van het reguliere watersysteem en dat slechts kan worden ingezet door een waterkering door te steken of op te blazen (er is geen inlaat aanwezig). Hierdoor wordt een ongecontroleerde overstroming in gang gezet.

Op verzoek van de Stuurgroep Management Watercrises en Overstromingen (SMWO) heeft de Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsrisico's (LCO) advies uitgebracht over de inzet van noodoverloop gebieden bij overstromingsdreiging in het hoofdwatersysteem. In het advies beschrijft de LCO dat het inzetten van noodoverloopgebieden bij een acute overstromingsdreiging vanuit het hoofdwatersysteem niet effectief is en daarom sterk wordt ontraden.

Het advies heeft betrekking op de huidige situatie, maar is ook algemeen geldend na de huidige ronde dijkversterkingen. Voor dit advies is vooral gebruik gemaakt van reeds beschikbare studies, waar met bestaande kennis opnieuw naar gekeken is. Met een praktisch bruikbaar advies wordt beoogd complexe bestuurlijke discussies tijdens crisissituaties te vermijden en vooraf duidelijkheid te geven. Het advies van de LCO is opgenomen in bijlage 8.

Aanvullend heeft het Expertisenetwerk waterveiligheid (ENW) op verzoek van Rijkswaterstaat Verkeer- en Watermanagement, een reflectie gedaan op het bovengenoemde onderzoek van de LCO. [48] In de reflectie gaat ENW ervanuit dat de inzet van een noodoverloopgebied slechts tot stand kan komen door het doorsteken of opblazen van een waterkering en altijd leidt tot een ongecontroleerde overstroming. Volgens ENW heeft een ongecontroleerde overstroming vanuit het hoofdwatersysteem veelal grote gevolgen (omvangrijke kapitaalschade en verlies aan mensenlevens) en is de inzet van een loopoverloopgebied dan ook **niet effectief**.

Ter ondersteuning van bestuurders, bestuursadviseurs en crisisfunctionarissen die adviseren rondom sleutelbesluiten is een oplegger en praatplaat beschikbaar. Hierin wordt kort uitgelegd waarom het inzetten van noodoverloopgebieden niet verder uitgewerkt zou moeten worden. Het beoogt functionarissen te informeren en te ondersteunen om tijdens een crisissituatie dit voorstel te weerleggen. De oplegger en praatplaat zijn door de SMWO gepubliceerd op de website van Informatiepunt Leefomgeving (IPLO).[49]

Een noodoverloopgebied is iets anders dan een bergingsgebied. Een bergingsgebied is onderdeel van het reguliere watersysteem. Inzet van bergingsgebieden is vastgelegd in draaiboeken van de waterbeheerders en is onderdeel van het standaard handelingsperspectief.

Tabel 7 Sleutelbesluit 3

Sleutelbesluit 3	Bevoegd gezag
Inzet noodoverloopgebied	• Burgemeester • Voorzitter veiligheidsregio • Waterschapsbestuur • Minister IenW • Minister JenV

Overwegingen en acties (niet uitputtend)

- Duidelijk afwegingskader voor het te nemen besluit;
- Breng noodzakelijk betrokken partners in beeld, zowel publiek als privaat;
- Wat gaat verloren en hoe kunnen we dit verlies compenseren?
- Middel om te communiceren naar bevolking en bedrijfsleven;
- Bepalen wie maatregelen treft wanneer gevaarlijke stoffen of bacteriën in het milieu, de natuur of bronnen voor de bereiding van drinkwater (incl. spaarbekkens en infiltratieplassen) terechtkomen, i.v.m. de mogelijke langdurige gevolgen. Vervolgens moet worden bepaald wie welke maatregel moet treffen;
- Rekening houden met de gevolgen van ronddrijvende kadavers met het oog op de gevolgen voor de volksgezondheid.

[48] Advies aan Rijkswaterstaat VWM inzake Inzet noodoverloopgebieden.

[49] Belangrijke documenten SMWO | Informatiepunt Leefomgeving.

Bijlage 1 Wettelijk Kader

Deze bijlage bestaat uit twee delen.

- Deel A geeft een overzicht van de wettelijke taken en bevoegdheden rond hoogwater en (dreigende) overstromingen.
- In deel B zijn de bijbehorende wetteksten uit de Omgevingswet en de Wet veiligheidsregio's opgenomen.

Deel A. Overzicht wettelijke taken en bevoegdheden

1. Wetten

De taken en bevoegdheden bij hoogwater of een (dreigende) overstroming zijn hoofdzakelijk geregeld in de Omgevingswet, de Wet veiligheidsregio's en de Waterschapswet.

Tabel 8 Wetten

Omgevingswet	Wet veiligheidsregio's	Waterschapswet
Bevat regels over taken en bevoegdheden bij een 'gevaar voor waterstaatswerken' en een 'ongewoon voorval'.	Bevat regels over de taken en bevoegdheden bij een 'ramp of crisis'.	De Waterschapswet bevat o.a. regels over de bevoegdheid van de voorzitter van een waterschap in de omstandigheden waarin het algemeen bestuur of het dagelijks bestuur niet gedoogd kan worden.
Er zijn vier soorten *waterstaatswerken*: • Oppervlaktewaterlichaam (Bijvoorbeeld een rivier of meer) • Bergingsgebied (Onderdeel van regulier watersysteem en een gebied waarvan in het omgevingsplan en de legger is vastgelegd dat het tijdelijk kan onderlopen om water te bergen en dat deel uitmaakt van een watersysteem) • Waterkering (Bijvoorbeeld een dijk of een dam) • Ondersteunend kunstwerk (Bijvoorbeeld een sluis of een gemaal).	*Ramp*: een zwaar ongeval of een andere gebeurtenis waarbij het leven en de gezondheid van veel personen, het milieu of grote materiële belangen in ernstige mate zijn geschaad of worden bedreigd en waarbij een gecoördineerde inzet van diensten of organisaties van verschillende disciplines is vereist om de dreiging weg te nemen of de schadelijke gevolgen te beperken.	
Gevaar: omstandigheid waardoor de goede staat van een waterstaatswerk onmiddellijk wordt aangetast of dreigt te worden aangetast of dit werk ernstig beschadigd of onbruikbaar wordt.	*Crisis*: Een situatie waarin een vitaal belang van de samenleving is aangetast of dreigt te worden aangetast	
Ongewoon voorval: gebeurtenis, ongeacht de oorzaak daarvan, die afwijkt van het normale verloop van een activiteit, zoals een storing, ongeluk, calamiteit, waardoor significante nadelige gevolgen voor de fysieke leefomgeving ontstaan of dreigen te ontstaan.		

Bij hoogwater of een (dreigende) overstroming kan tegelijk sprake zijn van een gevaar voor een waterstaatswerk, een ongewoon voorval en van een ramp of crisis. In dat geval zijn de taken en bevoegdheden van toepassing die daarover in beide wetten zijn opgenomen. Vaak zal bij hoogwater of een (dreigende) overstroming sprake zijn van samenloop van taken en bevoegdheden van verschillende actoren.

2. Actoren

2.1 Waterbeheerder

Waterstaatswerken zijn in beheer bij het Rijk of waterschappen.

RWS is namens de minister van IenW verantwoordelijk voor het beheer van rijkswaterstaatswerken. In bijlage II bij het Omgevingsbesluit zijn de waterkeringen en oppervlaktewaterlichamen of onderdelen daarvan aangewezen die in beheer zijn bij RWS. Hieronder vallen onder andere oppervlaktewaterlichamen als de zee, het IJsselmeer, de Rijn, de IJssel en de Maas en primaire waterkeringen als de Afsluitdijk. RWS beheert ongeveer 20% van de primaire waterkeringen.

De besturen van de waterschappen zijn verantwoordelijk voor het beheer van de overige waterstaatswerken.

Bij (dreigend) gevaar voor waterstaatswerken is het primair aan de waterbeheerder om op te treden. Als de betrokken waterbeheerder een waterschap is, is de minister van IenW samen met Gedeputeerde Staten medeverantwoordelijk voor het bestuurlijk toezicht op het optreden van het waterschap.

2.2 Burgemeester

De burgemeester is verantwoordelijk voor de aanpak van een (dreigende) ramp of crisis in de eigen gemeente. Hiertoe heeft de burgemeester het opperbevel; degenen die aan de bestrijding van de ramp deelnemen, staan onder diens bevel.

2.3 Veiligheidsregio

Het bestuur van een veiligheidsregio is verantwoordelijk voor onder meer het inventariseren van risico's van rampen en crises en het organiseren van rampenbestrijding en crisisbeheersing. Dit bestuur bestaat uit de burgemeesters van de deelnemende gemeenten. Daarnaast heeft het bestuur tot taak om een coördinerende functionaris aan te wijzen die belast is met de coördinatie van de maatregelen en voorzieningen die de gemeenten treffen met het oog op een ramp of crisis.

De voorzitter van de veiligheidsregio is verantwoordelijk voor algemene coördinatie van de aanpak van een (dreigende) ramp of crisis van meer dan plaatselijke betekenis.

2.4 Provincie (gedeputeerde staten en commissaris van de Koning)

Gedeputeerde staten zijn bij gevaar voor waterstaatswerken medeverantwoordelijk voor het bestuurlijk toezicht op het optreden van de waterbeheerder.

De CvdK kan bij een (dreigende) ramp of crisis verantwoordelijk zijn voor het toezicht op de bestuurlijke samenwerking, het te voeren beleid en de door de burgemeester te treffen maatregelen.

2.5 Ministers van JenV en DEF[50]

De ministers van JenV en DEF kunnen in buitengewone omstandigheden verantwoordelijk zijn voor de evacuatie van een gebied.

De minister van JenV is de coördinerend minister op het gebied van crisisbeheersing als de nationale veiligheid in het geding is of kan zijn of sprake is van een andere situatie die een grote uitwerking op de maatschappij heeft of kan hebben.

3. Plannen

3.1 Waterbeheerder

De waterbeheerder is verplicht een calamiteitenplan vast te stellen voor diens waterstaatswerken (art. 19.14 Omgevingswet). Dit calamiteitenplan moet onder andere een overzicht bevatten van de soorten calamiteiten die zich kunnen voordoen, van te treffen maatregelen en van de diensten, instanties en organisaties die bij gevaar kunnen worden ingeschakeld.

De waterbeheerder moet dit plan afstemmen op de voor het betrokken gebied vastgestelde crisisplannen en rampenbestrijdingsplannen van de veiligheidsregio.

De waterbeheerder moet het bestuur van de veiligheidsregio in de gelegenheid stellen een zienswijze op het ontwerp van het calamiteitenplan naar voren te brengen.

3.2 Veiligheidsregio

De veiligheidsregio is verplicht een crisisplan vast te stellen voor die regio (art. 16 Wet veiligheidsregio's). Het crisisplan moet in elk geval een beschrijving bevatten van de organisatie, verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden van de veiligheidsregio in het kader van de rampenbestrijding en crisisbeheersing. Ook moet het crisisplan een beschrijving bevatten van onder meer de maatregelen en voorzieningen die gemeenten treffen met het oog op de rampenbestrijding en crisisbeheersing.

Verder stelt de veiligheidsregio rampenbestrijdingsplan vast voor hogedrempelinrichtingen (art. 17 Wet op de veiligheidsregio's en art. 6.1.1 Besluit veiligheidsregio's). Dit betreft bijvoorbeeld chemische fabrieken of depots voor explosieve stoffen.

De calamiteitenplannen van de waterbeheerders en de crisisplannen en rampenbestrijdingsplannen van de

[50] Deze verantwoordelijkheid is sinds kabinet Rutte I is belegd bij de minister van JenV en niet bij BZK. De formele aanpassing is onderdeel van de lopende actualisatie van de noodwetgeving.

veiligheidsregio's vormen de basis voor crisisbeheersing bij hoogwater en (dreigende) overstromingen.

4. Informeren

4.1. Burgemeester

De burgemeester is verplicht de bevolking te informeren over de oorsprong, omvang en gevolgen van een (dreigende) ramp of crisis en over de te volgen gedragslijn (art. 7 Wet veiligheidsregio's). Daarnaast moet de burgemeester de personen die in diens gemeente zijn betrokken bij de rampenbestrijding of crisisbeheersing informeren over onder meer de risico's die hun inzet heeft voor hun gezondheid en de in verband daarmee te treffen voorzorgsmaatregelen.

De burgemeester stemt die informatievoorziening af met de informatievoorziening door of onder verantwoordelijkheid van de bij ramp of crisis betrokken ministers.

Minister van IenW

De Omgevingsregeling bevat alarmeringswaarden voor hoogwaterstanden die een gevaar voor primaire waterkeringen kunnen opleveren. Dit zijn hoogwaterstanden die aanleiding kunnen geven voor het treffen van extra veiligheidsmaatregelen, zoals vaarverboden, wegafsluitingen, dijkversterking en evacuaties.

De minister van IenW is bij een overschrijding of dreigende overschrijding van een alarmeringswaarde verplicht de betrokken beheerders van primaire waterkeringen en gedeputeerde staten te informeren of waarschuwen (art. 19.10 lid 3 Omgevingswet).

5. Bevoegdheden

5.1. Reguliere bevoegdheden

Hieronder wordt ingegaan op bijzondere bevoegdheden die de relevante actoren hebben bij hoogwater of een (dreigende) overstroming. Van belang om hierbij op te merken is dat dit niet de enige bevoegdheden zijn die deze actoren hebben in crises. Los van deze bijzondere bevoegdheden beschikken zij op basis van de Omgevingswet, Waterschapswet en andere wet- en regelgeving ook over (reguliere) bevoegdheden die zij zowel in crisissituaties als daarbuiten kunnen inzetten.

Een voorbeeld is de bevoegdheid van de minister van IenW om een instructie te geven aan het provinciebestuur of het waterschapsbestuur over de uitoefening van een taak of bevoegdheid op het gebied van het beheer van watersystemen of het waterketenbeheer, als dat nodig is voor een samenhangend en doelmatig waterbeheer (art. 2.34 lid 3 Omgevingswet).

5.2. Treffen maatregelen bij gevaar waterstaatswerken

Waterbeheerder

De waterbeheerder is bij gevaar voor waterstaatswerken bevoegd de maatregelen te treffen die hij nodig oordeelt, zolang de daardoor ontstane situatie dit vergt (art. 19.15 Omgevingswet). Hierbij kan de waterbeheerder zo nodig afwijken van wet- en regelgeving (zoals Wet Veiligheidsregio's), maar niet van de Grondwet of van internationaalrechtelijke verplichtingen.

Het bestuur van het waterschap moet het gebruik van deze bevoegdheid melden. Als het waterschapsbestuur van deze bevoegdheid gebruikmaakt in verband met gevaar voor een primaire waterkering, moet het dit melden aan de minister van IenW. In de overige gevallen moet het dit melden aan GS van de betrokken provincie.

De voorzitter van het waterschap kan ook bevoegd zijn deze maatregelen te treffen. Dat is het geval als de veiligheid of de goede staat van waterstaatswerken in ernstig gevaar is of dreigt te komen en het niet mogelijk is om te wachten totdat het waterschapsbestuur bijeen is gekomen (art. 96 Waterschapswet). De voorzitter moet het gebruik van deze bevoegdheid dan melden aan het bestuur en aan GS.

5.3. Optreden door Gedeputeerde Staten/de Commissaris van de Koning en/of de minister van IenW bij gevaar voor waterstaatswerken

Bij gevaar voor waterstaatswerken is het primair aan de waterbeheerder om op te treden.

Als de betrokken waterbeheerder een waterschap is en die naar het oordeel van GS (bij regionale waterkeringen), de CvdK (bij spoed bij regionale waterkeringen) of de minister van IenW (bij primaire waterkeringen) niet of onvoldoende optreedt, heeft het bevoegde gezag twee bevoegdheden:

- Instructiebesluit
  Een instructie aan het waterschapsbestuur om (beter) op te treden (art. 19.16 Omgevingswet). De instructie kan algemeen zijn ('neem passende maatregelen') of specifiek ('neem de volgende maatregelen').
  De bevoegdheid tot geven van een instructie ligt voor wat betreft regionale waterkeringen bij GS of bij spoed bij de CvdK.
  De CvdK is bevoegd zolang er gevaar is en GS geen instructiebesluit neemt en er spoed is bij het geven van de instructie. De minister van IenW is bevoegd een instructie te geven als het gaat om gevaar voor een primaire waterkering en naar zijn oordeel a. het waterschapsbestuur niet of onvoldoende tegen dit gevaar optreedt, of b. GS en de CvdK ten onrechte niet of onvoldoende gebruikmaken van hun instructiebevoegdheid.
- Besluit tot indeplaatstreding
  Indeplaatstreding kan op het moment dat het waterschapsbestuur niet binnen de in de gegeven

instructie gestelde termijn uitvoering geeft aan de instructie. Het houdt in dat GS of de minister van IenW namens en op kosten van het waterschap uitvoering geeft aan de instructie (art. 2.36 Omgevingswet).

5.4. Treffen maatregelen bij ramp of crisis

Burgemeester

De burgemeester is bij (ernstige vrees voor) rampen bevoegd alle bevelen en algemeen verbindende voorschriften te geven die hij ter beperking van gevaar nodig acht (art. 175 en 176 Gemeentewet). Hierbij kan de burgemeester zo nodig afwijken van wet- en regelgeving, maar niet van de Grondwet.

Voorbeelden van maatregelen die een burgemeester kan treffen zijn een besluit tot evacuatie en het instellen van een gebiedsverbod.

Daarnaast kunnen als buitengewone omstandigheden het noodzakelijk maken de burgemeester of CvdK door de ministers van BZK en DEF een algemene of bijzondere machtiging worden verleend om de bevolking van een gebied te verplaatsen (art. 2b Wet verplaatsing bevolking). Hiervoor moet dit artikel eerst bij koninklijk besluit in werking worden gesteld, op voordracht van de minister-president. De burgemeester is dan ook bevoegd om te vorderen dat ruimten, et cetera beschikbaar worden gesteld voor de verplaatste en de te verplaatsen personen (art. 7 Wet verplaatsing bevolking).

Voorzitter veiligheidsregio

De voorzitter van de veiligheidsregio is bij (ernstige vrees voor) rampen van meer dan plaatselijke betekenis bevoegd alle bevelen en algemeen verbindende voorschriften te geven ten behoeve van de rampenbestrijding en crisisbeheersing in de betrokken gemeenten (art. 39 Wet veiligheidsregio's).

Bij deze 'bovenlokale' rampen is de voorzitter dus bijvoorbeeld bevoegd een besluit tot evacuatie te nemen en een gebiedsverbod in te stellen.

De voorzitter is bij bovenlokale rampen 'bij uitsluiting' bevoegd. Dat wil zeggen dat de voorzitter de bevoegdheid op in de wet genoemde onderdelen overneemt van een of meer andere burgemeesters en die niet langer zelf bevoegd zijn. Hierbij geldt als voorwaarde dat de voorzitter die bevoegdheden pas toepast nadat hij het Regionaal Beleidsteam (RBT) en de ministers die mede bevoegd zijn daarover heeft geraadpleegd.

Het RBT bestaat in elk geval uit de burgemeesters van de betrokken gemeenten en de hoofdofficier van justitie binnen welks grondgebied de veiligheidsregio gelegen is. Daarnaast worden de voorzitters van de betrokken waterschappen uitgenodigd om deel uit te maken van het RBT.

Commissaris van de Koning

Daarnaast kan als buitengewone omstandigheden het noodzakelijk maken de CvdK door de ministers van BZK en DEF een algemene of bijzondere machtiging worden verleend om de bevolking van een gebied te verplaatsen (art. 2b Wet verplaatsing bevolking). Hiervoor moet dit artikel eerst bij koninklijk besluit in werking worden gesteld, op voordracht van de minister-president.

Ministers van BZK en DEF

Als buitengewone omstandigheden het noodzakelijk maken zijn de ministers van BZK en van DEF gezamenlijk bevoegd om te besluiten de bevolking te verplaatsen (art. 2a Wet verplaatsing bevolking). Hiervoor moet dit artikel eerst bij koninklijk besluit in werking worden gesteld, op voordracht van de minister-president.

Minister van JenV

De voorzitter van een veiligheidsregio kan bij (ernstige vrees voor) een ramp of crisis de minister van JenV om bijstand verzoeken (art. 51 Wet veiligheidsregio's). De minister van JenV voldoet aan dit verzoek, tenzij dringende redenen zich daartoe verzetten.

Ook kan de minister van JenV een ander bestuursorgaan verzoeken tot bijstand. Als het gaat om militaire bijstand, richt de minister van JenV dit verzoek aan de minister van DEF.

Verder geldt dat als buitengewone omstandigheden het noodzakelijk maken en het algemeen belang dit dringend eist, de minister van JenV de bevoegdheden die de CvdK en de burgemeester hebben op basis van de Wet veiligheidsregio's naar zich toe kan trekken of een andere autoriteit daarmee belasten (art. 54 Wet veiligheidsregio's). Hiervoor moet dit artikel eerst bij koninklijk besluit in werking worden gesteld, op voordracht van de minister-president.

Optreden door hoger gezag bij ramp of crisis

Bij een (dreigende) ramp of crisis van plaatselijke betekenis is het primair aan de burgemeester om op te treden.

Gaat het om een (dreigende) ramp of crisis van meer dan plaatselijke betekenis, dan is het primair aan de voorzitter van de veiligheidsregio om op te treden. In dat geval roept de voorzitter een RBT bijeen. De CvdK houdt toezicht op de samenwerking in het RBT en kan daarover aanwijzingen geven (art. 41 Wet veiligheidsregio's). De CvdK moet eerst overleggen met het RBT voordat hij een aanwijzing geeft (art. 5a Ambtsinstructie commissaris van de Koning).

Daarnaast kan de CvdK aanwijzingen geven aan de voorzitter van de veiligheidsregio over het bij de ramp of crisis te voeren beleid (art. 42 Wet veiligheidsregio's). Voorwaarde daarvoor is dat het gaat om (ernstige vrees voor) een ramp of crisis van meer dan regionale betekenis. Daarnaast is uitgangspunt dat de CvdK eerst overlegt met

de voorzitter en de minister van JenV (art. 5c Ambtsinstructie commissaris van de Koning).

Verder kan de CvdK aanwijzingen geven aan het bestuur van de veiligheidsregio als de taakuitvoering in de veiligheidsregio tekortschiet (art. 59 Wet veiligheidsregio). Daarvoor moet de CvdK wel eerst het bestuur horen (art. 5d Ambtsinstructie commissaris van de Koning).

Als buitengewone omstandigheden het noodzakelijk maken kan de CvdK (al dan niet in opdracht van de minister van JenV) de burgemeesters in de provincie in een concreet geval ook aanwijzingen geven over de rampenbestrijding (art. 53 Wet veiligheidsregio's). Hiervoor moet dit artikel eerst bij koninklijk besluit in werking worden gesteld, op voordracht van de minister-president.

5.5. Treffen maatregelen bij ongewoon voorval

Hoogwater of een (dreigende) overstroming kan het gevolg zijn van een ongewoon voorval. In die situatie ligt de bevoegdheid om op te treden bij het bestuursorgaan (het bevoegd gezag) dat verantwoordelijk is voor handhaving van de activiteit die tot het voorval heeft geleid. Als bij een ongewoon voorval meer bevoegde bestuursorganen zijn betrokken, stemmen deze bestuursorganen de nodige maatregelen om de nadelige gevolgen van een ongewoon voorval te voorkomen op elkaar af (art. 19.2 Omgevingswet).

Het bevoegd gezag heeft als taak om de veroorzaker maatregelen te laten treffen om de nadelige gevolgen van het ongewoon voorval te voorkomen. Daarnaast kan het bevoegd gezag hierover aanwijzingen geven. Bijvoorbeeld de aanwijzing om de activiteit waardoor het ongewoon voorval is veroorzaakt, onmiddellijk stil te leggen (art. 19.4 Omgevingswet).

Het kan zijn dat dat niet onmiddellijk of tijdig kan worden vastgesteld door wie of waardoor het ongewoon voorval is veroorzaakt. In dat geval kan het bevoegd gezag zelf preventieve of herstelmaatregelen treffen. Als niet onmiddellijk of tijdig kan worden vastgesteld welk bestuursorgaan bevoegd is, ligt die bevoegdheid tot het treffen van maatregelen bij het college van burgemeester en wethouders van de gemeente waarin het voorval zich voordoet (art. 19.5 Omgevingswet).

6. Inzet bergingsgebied of noodoverloopgebied

Bergingsgebieden en noodoverloopgebieden dienen als tijdelijke buffer bij overtollig water. Het is echter van belang beide soorten gebieden van elkaar te onderscheiden.

Een bergingsgebied maakt deel uit van het (reguliere) watersysteem en dient ter verruiming van de bergingscapaciteit van dat watersysteem. Een bergingsgebied wordt vastgelegd in een omgevingsplan en in de legger van de waterbeheerder. Het ene bergingsgebied zal op een bepaald moment automatisch onder water lopen, terwijl het in gebruik nemen van een ander bergingsgebied afhankelijk is van een handeling van de waterbeheerder. Denk aan het openzetten van een schuif. Voor de inzet van een bergingsgebied hoeft geen sprake te zijn van gevaar voor een waterstaatswerk, een ongewoon voorval of een (dreigende) ramp of crisis.

In tegenstelling tot bergingsgebieden maken noodoverloopgebieden geen deel uit van het (reguliere) watersysteem en is voor de inzet van een noodoverloopgebied vereist dat sprake is van een noodsituatie. Dit betekent dat een noodoverloopgebied pas kan worden ingezet als het (reguliere) watersysteem en bergingsgebieden niet of niet langer uitkomst bieden.

Onderzoek laat zien dat het inzetten van een noodoverloopgebied en het daarmee initiëren van een ongecontroleerde overstroming **niet effectief** is. Zie ook sleutelbesluit 3, hoofdstuk 6.

Verschillende actoren kunnen bevoegd zijn om een noodoverloopgebied in te zetten. De wetgeving over de bevoegdheid tot inzet van een noodoverloopgebied is niet eenduidig. Op basis van artikel 19.15 Ow is de waterbeheerder bij gevaar voor waterstaatswerken bevoegd de maatregelen te treffen die hij nodig oordeelt. Is sprake van (ernstige vrees voor) een ramp, dan is ook de burgemeester bevoegd om alle bevelen te geven die hij ter beperking van gevaar nodig acht (art. 175 Gemeentewet). Gaat het om (ernstige vrees voor) een bovenlokale ramp, dan is niet de burgemeester maar de voorzitter van de veiligheidsregio bevoegd die bevelen te geven (art. 39 Wet veiligheidsregio's). Het zal van het concrete geval afhangen welke van deze actoren bevoegd is of zijn om een noodoverloopgebied in te zetten. Overigens zullen deze actoren het over het algemeen eens zijn over het moment waarop het noodoverloopgebied ingezet moet worden. Het is wenselijk dat onderling afstemming zal plaatsvinden over de inzet van het gebied en wie daartoe zal besluiten.

7. Ministeriële en Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing

Bij hoogwater of een (dreigende) overstroming kan de nationale veiligheid in het geding zijn dan wel sprake zijn van een andere situatie die een grote uitwerking op de maatschappij heeft.

In die situaties is de MCCb belast met de coördinatie en de besluitvorming met een spoedeisend karakter over het geheel van maatregelen en voorzieningen met het oog op een samenhangende en integrale aanpak van de crisis (art. 2 Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2022).

Vaste leden van deze commissie zijn de Minister-President, de Minister van Algemene Zaken en de Minister van JenV. De Minister van JenV is de coördinerend minister en principe ook de voorzitter van de MCCb.

Iedere minister of staatssecretaris kan de Minister van JenV verzoeken de MCCb bijeen te roepen. De voorzitter van de MCCb wijst per situatie en zo nodig per vergadering aan welke andere ministers lid van de MCCb zijn en kan verder ook onder meer staatssecretarissen, burgemeesters, voorzitters of deskundigen van veiligheidsregio's of die van ander openbaar lichaam zoals een waterschap laten deelnemen aan de vergadering. De waterschappen hebben de deelname aan het MCCb statutair bij de UvW belegd, als onderdeel van de door hen aan de UvW opgedragen taak om de waterschappen op landelijk niveau te vertegenwoordigen.

De ministerraad moet de besluiten die de MCCb neemt in principe eerst goedkeuren voordat die uitgevoerd kunnen worden. Goedkeuring is echter niet nodig bij besluiten waarvan de uitvoering geen uitstel duldt (art. 4 Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2022).

Bij het nemen en uitvoeren van deze besluiten wordt het betreffende wettelijke kader in acht genomen.

De MCCb wordt geadviseerd door de ICCb. De ICCb adviseert de voorzitter van de MCCb per situatie met betrekking tot het bijeenroepen van de MCCb. De ICCb bestaat uit vertegenwoordigers op DG-niveau van de verantwoordelijke ministeries en uitgenodigde vertegenwoordigers van medeoverheden en wordt voorgezeten door de NCTV. De ICCb neemt zo nodig en mogelijk ook zelf besluiten. ICCb en MCCb worden ondersteund en geadviseerd door een IAO.

8. Internationaal wettelijk kader

- Bilateraal:
  - Overeenkomst van Bonn (1988) - wederzijdse bijstandsverlening tussen Nederland en Duitsland bij het bestrijden van rampen en zware ongevallen.
  - Overeenkomst van Den Haag (1984) - wederzijdse bijstandsverlening tussen Nederland en België bij het bestrijden van rampen en ongevallen.
- Europese Unie: Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (i.h.bz. Artikelen 6, 196 en 222) – bevoegdheid en taak van de EU om het optreden van de lidstaten op gebied van civiele bescherming te ondersteunen, coördineren of aan te vullen. Besluit 1313/2013/EU – Bijstand lidstaten in kader van civiele bescherming en rampenbeheersing
  - Besluit 2014/415/EU – Bijstand lidstaten bij een terroristische aanval, natuurramp of een door de mens veroorzaakte ramp.
- NAVO: zie LCP MD

Deel B Overzicht relevante wetteksten Omgevingswet, de Waterschapswet, en Wet veiligheidsregio's

Omgevingswet

§ 2.5.2. Doorwerking van beleid door instructies

Artikel 2.33 (grondslag instructie provincie)

1. Gedeputeerde staten kunnen, met inachtneming van de grenzen van artikel 2.3, tweede lid, de gemeenteraad of het waterschapsbestuur waarvan het beheergebied geheel of grotendeels in de betrokken provincie is gelegen een instructie geven over de uitoefening van een taak of bevoegdheid.
2. Een instructie kan alleen worden gegeven aan:
   a. de gemeenteraad over het stellen van regels in een omgevingsplan als bedoeld in artikel 4.2, eerste lid, als dat nodig is met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties,
   b. het waterschapsbestuur, als dat nodig is voor een doelmatige beheersing van het geluid afkomstig van wegen als bedoeld in artikel 2.17, eerste lid, onder c,
   c. het waterschapsbestuur, als dat nodig is voor een samenhangend en doelmatig regionaal waterbeheer,
   d. het dagelijks bestuur van het waterschap over een projectbesluit, als dat nodig is met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties.
3. Op het geven van een instructie is artikel 2.23, tweede en vierde lid, van overeenkomstige toepassing.
4. Een instructie kan niet worden gegeven als toepassing kan worden gegeven aan:
   a. artikel 124, 124a of 273a van de Gemeentewet, of
   b. artikel 156, eerste lid, van de Waterschapswet.

Artikel 2.34 (grondslag instructie Rijk)

1. Onze Minister die het aangaat, in overeenstemming met Onze Minister van BZK, kan, met inachtneming van de grenzen van artikel 2.3, derde lid, een instructie geven aan het provinciebestuur, het gemeentebestuur of het waterschapsbestuur over de uitoefening van een taak of bevoegdheid.
2. Een instructie kan alleen worden gegeven aan:
   a. provinciale staten over het stellen van regels in een omgevingsverordening als bedoeld in artikel 2.22 of 4.1, eerste lid, als dat nodig is met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties,
   b. GS over een projectbesluit, als dat nodig is met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties,
   c. provinciale staten over een besluit tot vaststelling van geluidproductieplafonds als omgevingswaarden rondom industrieterreinen waarop zich voorzieningen voor DEF bevinden, als toepassing is gegeven aan artikel 2.12a, eerste lid,
   d. de gemeenteraad over het stellen van regels in een omgevingsplan als bedoeld in artikel 4.2, eerste lid, als dat nodig is met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties,
   e. het dagelijks bestuur van het waterschap over een projectbesluit, als dat nodig is met het oog op een evenwichtige toedeling van functies aan locaties.
3. In aanvulling op het tweede lid kan Onze Minister van IenW een instructie geven aan het provinciebestuur of het waterschapsbestuur over de uitoefening van een taak of bevoegdheid op het gebied van het beheer van watersystemen of het waterketenbeheer, als dat nodig is voor een samenhangend en doelmatig waterbeheer.

§ 2.5.3. Indeplaatstreding en vernietiging waterschapsbeslissingen

Artikel 2.36 (bevoegdheid tot indeplaatstreding)

1. GS kunnen namens het waterschapsbestuur en ten laste van het waterschap voorzien in het gevorderde als het waterschapsbestuur:
   a. Niet binnen de daarvoor gestelde termijn uitvoering geeft aan een instructie op grond van artikel 2.33 of artikel 12.18,
   b. Een bij of krachtens afdeling 18.3 gevorderde beslissing niet of niet naar behoren neemt of een bij of krachtens die afdeling gevorderde handeling niet of niet naar behoren verricht.
2. Onze Minister die het aangaat kan namens het waterschapsbestuur en ten laste van het waterschap voorzien in het gevorderde als het waterschapsbestuur:
   a. Niet binnen de daarvoor gestelde termijn uitvoering geeft aan een instructie op grond van artikel 2.34;
   b. Een bij of krachtens hoofdstuk 18 gevorderde beslissing niet of niet naar behoren neemt of een bij of krachtens hoofdstuk 18 gevorderde handeling niet of niet naar behoren verricht;
   c. Niet of niet naar behoren uitvoering geeft aan een op grond van afdeling 20.5 opgedragen taak.
3. Op de uitoefening van de bevoegdheid, bedoeld in het tweede lid, zijn de artikelen 121, tweede en vierde lid, en 121a tot en met 121e van de Provinciewet van overeenkomstige toepassing.

Afdeling 19.4. Gevaar voor waterstaatswerken

Artikel 19.13 (begripsbepaling en toepassingsbereik afdeling 19.4)

1. In deze afdeling wordt onder gevaar voor waterstaatswerken verstaan: omstandigheid waardoor de goede staat van een waterstaatswerk onmiddellijk wordt aangetast of dreigt te worden aangetast of dit werk ernstig beschadigd of onbruikbaar wordt.

Artikel 19.14 (calamiteitenplan beheer waterstaatswerken)

1. De beheerder zorgt voor het houden van oefeningen om doeltreffend te kunnen optreden bij gevaar voor waterstaatswerken. Hij stelt voor de waterstaatswerken een calamiteitenplan vast, dat voldoet aan bij algemene maatregel van bestuur gestelde regels.
2. Het calamiteitenplan wordt afgestemd op de voor het betrokken gebied vastgestelde crisisplannen, bedoeld in artikel 16 van de Wet veiligheidsregio's, en rampbestrijdingsplannen, bedoeld in artikel 17 van die wet.
3. De besturen van de veiligheidsregio's waarbinnen de waterstaatswerken liggen, worden in de gelegenheid gesteld hun zienswijze over het ontwerp van het calamiteitenplan naar voren te brengen.

Artikel 19.15 (maatregelen beheerder bij gevaar voor waterstaatswerken)

1. De beheerder is bij gevaar voor waterstaatswerken, zolang de daardoor ontstane situatie dit vergt, bevoegd de maatregelen te treffen die hij nodig oordeelt, zo nodig in afwijking van wettelijke voorschriften, met uitzondering van de Grondwet of internationaalrechtelijke verplichtingen.
2. Als het waterschapsbestuur gebruikmaakt van deze bevoegdheid, meldt het dit onverwijld aan gedeputeerde staten of, als van deze bevoegdheid gebruik is gemaakt in verband met gevaar voor een primaire waterkering, aan Onze Minister van IenW.

Artikel 19.16 (instructiebesluit bij gevaar voor waterstaatswerken)

1. Gedeputeerde staten kunnen, als naar hun oordeel een waterschapsbestuur niet of niet voldoende optreedt bij gevaar voor waterstaatswerken, aan dat bestuur een instructie geven als bedoeld in artikel 2.33.
2. Als dit vanwege spoedeisende omstandigheden nodig is, kan de commissaris van de Koning die instructie geven, zolang het gevaar voortduurt en gedeputeerde staten van die bevoegdheid geen gebruik maken.
3. Op een instructie als bedoeld in het eerste en tweede lid is artikel 2.36, eerste lid, aanhef en onder a, van toepassing.
4. Onze Minister van IenW kan aan het waterschapsbestuur een instructie geven als bedoeld in artikel 2.34 als naar zijn oordeel:
   a. Gedeputeerde staten of de commissaris van de Koning ten onrechte niet of niet voldoende gebruikmaken van de bevoegdheid, bedoeld in het eerste of tweede lid, en
   b. Het waterschapsbestuur niet of niet voldoende optreedt bij gevaar voor een primaire waterkering.
5. Op een instructie als bedoeld in het vierde lid is artikel 2.36, tweede lid, aanhef en onder a, van toepassing.

Afdeling 19.1. Ongewoon voorval

Artikel 19.1 (begripsbepalingen en toepassingsbereik afdeling 19.1)

1. 1, In deze afdeling wordt onder het voorkomen van de nadelige gevolgen van een ongewoon voorval ook verstaan:
   a. het zoveel mogelijk beperken of ongedaan maken van die gevolgen,
   b. het voorkomen dat het voorval verergert, voortduurt of zich herhaalt,
   c. het wegnemen van de oorzaak van het voorval.
2. In deze afdeling wordt onder de veroorzaker verstaan de natuurlijke persoon of rechtspersoon:
   a. die de activiteit waardoor het ongewoon voorval is veroorzaakt, verricht of heeft verricht,
   b. die houder is van een omgevingsvergunning of een andere vorm van publiekrechtelijke toestemming voor het verrichten van die activiteit,
   c. die van de activiteit een melding als bedoeld in artikel 4.4, eerste lid, heeft gedaan,
   d. aan wie op het tijdstip van het voorval over die activiteit een doorslaggevende economische zeggenschap was overgedragen.
3. Deze afdeling is niet van toepassing op ongewone voorvallen waarop de Kernenergiewet van toepassing is.

Artikel 19.2 (aanwijzing en afstemming bevoegd gezag)

1. In deze afdeling wordt onder bevoegd gezag verstaan:
   a. het bestuursorgaan waarbij op grond van artikel 18.2 de bestuursrechtelijke handhavingstaak berust of dat op grond van artikel 18.3 of 18.4 bevoegd is tot oplegging van een last onder bestuursdwang, of
   b. voor zover het ongewoon voorval betrekking heeft op luchtverontreiniging: de commissaris van de Koning.
2. Als bij een ongewoon voorval meer bevoegde bestuursorganen zijn betrokken, stemmen deze bestuursorganen de nodige maatregelen om de nadelige gevolgen van een ongewoon voorval te voorkomen op elkaar af. In spoedeisende gevallen kan van afstemming worden afgezien, mits zo spoedig mogelijk na het treffen van de eerst noodzakelijke maatregelen afstemming plaatsvindt.

Artikel 19.3 (doormeldings- en informatieplicht bevoegd gezag)

1. Het bevoegd gezag dat wordt geïnformeerd over een ongewoon voorval, geeft van dat voorval, de daarover verstrekte gegevens en de getroffen of voorgenomen maatregelen onverwijld kennis aan:
   a. de burgemeester van de gemeente waarin dat voorval zich voordoet, of als de nadelige gevolgen van dat voorval gemeenteoverstijgend zijn, aan de voorzitter van de veiligheidsregio waarin dat voorval zich voordoet,
   b. de beheerder van een oppervlaktewaterlichaam of een zuiveringtechnisch werk, als het voorval verontreiniging van een oppervlaktewaterlichaam

veroorzaakt of de doelmatige werking van een zuiveringtechnisch werk belemmert,
   c. de Inspectie Leefomgeving en Transport, en
   d. andere bestuursorganen of overheidsdiensten, die belang hebben bij een onverwijlde kennisgeving.
2. Het bevoegd gezag kan de veroorzaker verplichten aanvullende informatie te verstrekken over het voorval, de getroffen maatregelen en de gevolgen van die maatregelen.

Artikel 19.4 (veroorzaker verplichten tot treffen van maatregelen)

1. Het bevoegd gezag verplicht de veroorzaker tot het treffen van de maatregelen die redelijkerwijs van hem kunnen worden verlangd om de nadelige gevolgen van het ongewoon voorval te voorkomen.
2. Het bevoegd gezag kan aanwijzingen geven over het verrichten van de activiteit of het treffen van maatregelen, waaronder de aanwijzing om de activiteit waardoor het ongewoon voorval is veroorzaakt, onmiddellijk stil te leggen.
3. Artikel 5:31 van de Algemene wet bestuursrecht is van overeenkomstige toepassing.
4. Als een ongewoon voorval de doelmatige werking van een zuiveringtechnisch werk belemmert of dreigt te belemmeren, kan het bestuur waarbij de zuiveringstaak, bedoeld in artikel 2.17, eerste lid, onder a, onder 2°, berust het bevoegd gezag verzoeken de veroorzaker van het voorval te verplichten tot het treffen van de nodige maatregelen of de veroorzaker de nodige aanwijzigen te geven om de nadelige gevolgen voor de werking van het zuiveringtechnische werk te beperken of weg te nemen.
5. Het bevoegd gezag geeft onverwijld uitvoering aan dit verzoek, voor zover dat niet in strijd is met het belang van de bescherming van het milieu.

Artikel 19.5 (bevoegdheid tot treffen van maatregelen)

1. Als niet onmiddellijk of tijdig kan worden vastgesteld door wie of waardoor het ongewoon voorval is veroorzaakt, kan het bevoegd gezag of, als niet onmiddellijk of tijdig kan worden vastgesteld welk bestuursorgaan bevoegd is, het college van burgemeester en wethouders van de gemeente waarin het voorval zich voordoet, preventieve of herstelmaatregelen treffen.
2. Een beslissing tot het treffen van maatregelen wordt op schrift gesteld en geldt als een beschikking. De beschikking wordt onmiddellijk aan de veroorzaker gezonden, zodra die bekend is.
3. Als het college van burgemeester en wethouders van de gemeente waarin het voorval zich voordoet, toepassing geeft aan het eerste lid, zijn de artikelen 19.3, tweede lid, 19.4 en 19.6 van toepassing, zodra bekend is wie de veroorzaker is.

Bijlage bij artikel 1.1 van deze wet

A. Begrippen

Waterstaatswerk: oppervlaktewaterlichaam, bergingsgebied, waterkering of ondersteunend kunstwerk.

Ongewoon voorval: gebeurtenis, ongeacht de oorzaak daarvan, die afwijkt van het normale verloop van een activiteit, zoals een storing, ongeluk, calamiteit, waardoor significante nadelige gevolgen voor de fysieke leefomgeving ontstaan of dreigen te ontstaan, waaronder:

een geval van een inbreuk op vergunningsvoorwaarden als bedoeld in artikel 8 van de richtlijn industriële emissies, of

een zwaar ongeval als bedoeld in artikel 3, onder 13, van de Seveso-richtlijn.

Waterschapswet

Artikel 96

1. Wanneer de omstandigheden geen voorafgaande bijeenroeping van het algemeen bestuur of van het dagelijks bestuur gedogen, is de voorzitter bevoegd bij omstandigheden waaronder de veiligheid van een of meer waterstaatswerken, of anderszins de goede staat daarvan, in onmiddellijk en ernstig gevaar is of dreigt te komen, al die maatregelen te treffen waartoe die besturen bevoegd zijn, zolang deze toestand voortduurt en totdat deze besturen van hun bevoegdheid gebruik maken.
2. Hij geeft daarvan onverwijld kennis aan het desbetreffende bestuur alsmede aan gedeputeerde staten.

Wet veiligheidsregio's

Artikel 5

De burgemeester heeft het opperbevel in geval van een ramp of van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan. Degenen die aan de bestrijding van een ramp deelnemen, staan onder zijn bevel.

Artikel 7

1. De burgemeester draagt er zorg voor dat de bevolking informatie wordt verschaft over de oorsprong, de omvang en de gevolgen van een ramp of crisis die de gemeente bedreigt of treft, alsmede over de daarbij te volgen gedragslijn. De informatie wordt zoveel mogelijk onverwijld omgezet in de Nederlandse Gebarentaal.
2. De burgemeester draagt er zorg voor dat aan de personen die in zijn gemeente zijn betrokken bij de rampenbestrijding of de crisisbeheersing, informatie wordt verschaft over die ramp of crisis, de risico's die hun inzet daarbij heeft voor hun gezondheid en de voorzorgsmaatregelen die in verband daarmee zijn of zullen worden getroffen.
3. De burgemeester stemt zijn informatievoorziening, bedoeld in het eerste en tweede lid, af met de informatievoorziening door of onder

verantwoordelijkheid van Onze bij rampen en crises betrokken Ministers.

Artikel 8
Het Nederlandse grondgebied is verdeeld in regio's, overeenkomstig de bij deze wet behorende bijlage, die kan worden gewijzigd bij algemene maatregel van bestuur.

Artikel 9
De colleges van burgemeester en wethouders van de gemeenten die behoren tot een regio als bedoeld in artikel 8, treffen een gemeenschappelijke regeling, waarbij een openbaar lichaam wordt ingesteld met de aanduiding: veiligheidsregio.

Artikel 10
Bij de regeling, bedoeld in artikel 9, worden aan het bestuur van de veiligheidsregio de volgende taken en bevoegdheden overgedragen:

a) het inventariseren van risico's van branden, rampen en crises;
b) het adviseren van het bevoegd gezag over risico's van branden, rampen en crises in de bij of krachtens de wet aangewezen gevallen alsmede in de gevallen die in het beleidsplan zijn bepaald;
c) het adviseren van het college van burgemeester en wethouders over de taak, bedoeld in artikel 3, eerste lid;
d) het voorbereiden op de bestrijding van branden en het organiseren van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing;
e) het instellen en in stand houden van een brandweer;
f) het instellen en in stand houden van een GHOR;
g) het voorzien in de meldkamerfunctie;
h) het aanschaffen en beheren van gemeenschappelijk materieel;
i) het inrichten en in stand houden van de informatievoorziening binnen de diensten van de veiligheidsregio en tussen deze diensten en de andere diensten en organisaties die betrokken zijn bij de onder d, e, f, en g genoemde taken.

Artikel 11
1. Het algemeen bestuur van de veiligheidsregio bestaat, in afwijking van artikel 13, zesde lid, van de Wet gemeenschappelijke regelingen, uit de burgemeesters van de deelnemende gemeenten.
2. De voorzitter van het bestuur wordt, in afwijking van artikel 13, negende lid, van de Wet gemeenschappelijke regelingen, bij koninklijk besluit, gehoord het algemeen bestuur, benoemd uit de burgemeesters van de gemeenten in de regio. De voorzitter kan bij koninklijk besluit worden geschorst en ontslagen. Ter zake de benoeming, de schorsing en het ontslag wordt de CvdK om advies gevraagd. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur worden regels gesteld omtrent de rechtspositie van de voorzitter van een veiligheidsregio.

Artikel 16
1. Het bestuur van de veiligheidsregio stelt ten minste eenmaal in de vier jaar een crisisplan vast, waarin in ieder geval de organisatie, de verantwoordelijkheden, de taken en bevoegdheden in het kader van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing worden beschreven.
2. Het crisisplan omvat een beschrijving van de organisatie, de verantwoordelijkheden, de taken en de bevoegdheden met betrekking tot de maatregelen en voorzieningen die de gemeenten treffen inzake de rampenbestrijding en de crisisbeheersing, alsmede van de afspraken die zijn gemaakt met andere bij mogelijke rampen en crises betrokken partijen.
3. Het crisisplan is in ieder geval afgestemd met crisisplannen, vastgesteld voor het gebied van aangrenzende veiligheidsregio's en van aangrenzende staten.
4. Het bestuur van de veiligheidsregio zendt het vastgestelde crisisplan aan de CvdK.

Artikel 17
1. Het bestuur van de veiligheidsregio stelt een rampbestrijdingsplan vast voor:
   a. locaties waarop een of meer bij algemene maatregel van bestuur aangewezen milieubelastende activiteiten worden verricht;
   b. inrichtingen en rampen die behoren tot een bij de maatregel, bedoeld onder a, aangewezen categorie;
   c. luchthavens die bij de maatregel, bedoeld onder a, zijn aangewezen.
2. Bij of krachtens de algemene maatregel van bestuur, bedoeld in het eerste lid, worden regels gesteld over:
   a. de inhoud van het plan;
   b. het raadplegen van de bevolking bij het opstellen van het plan en van belangrijke wijzigingen van dat plan;
   c. het periodiek beproeven en actualiseren van het plan;
   d. de bekendmaking van een besluit als bedoeld in het derde lid.
3. Het bestuur van de veiligheidsregio kan op grond van de ingevolge artikel 48 verschafte informatie besluiten dat voor een locatie als bedoeld in het eerste lid, onder a, of een inrichting als bedoeld in het eerste lid, onder b, geen rampbestrijdingsplan behoeft te worden vastgesteld.

Artikel 36
Het bestuur van de veiligheidsregio wijst een functionaris aan die is belast met de coördinatie van de maatregelen en voorzieningen die de gemeenten treffen met het oog op een ramp of crisis.

Artikel 37
1. Onze Minister kan landelijke doelstellingen vaststellen ten aanzien van de rampenbestrijding en de crisisbeheersing.
2. Onze Minister zendt het besluit waarbij hij landelijke doelstellingen heeft vastgesteld, aan de besturen van de veiligheidsregio's alsmede aan de Staten-Generaal.

Artikel 39

1. In geval van een ramp of crisis van meer dan plaatselijke betekenis, of van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, is de voorzitter van de veiligheidsregio ten behoeve van de rampenbestrijding en crisisbeheersing in de betrokken gemeenten bij uitsluiting bevoegd toepassing te geven aan:
   a. de artikelen 4 tot en met 7 van deze wet;
   b. de artikelen 172 tot en met 177 van de Gemeentewet, met uitzondering van artikel 176, derde tot en met zesde lid, alsmede artikel 125 van die wet voor zover de last dient tot handhaving van regels die de voorzitter in verband met die toepassing uitvoert;
   c. de artikelen 11, 14, eerste lid, 56, eerste en vierde lid, 57, tweede lid, 58, tweede lid, 61, tweede lid, en 62, tweede lid, van de Politiewet 2012, voor zover het een bevoegdheid van de burgemeester betreft;
   d. de artikelen 5 tot en met 9 van de Wet openbare manifestaties.
2. De voorzitter van de veiligheidsregio roept een regionaal beleidsteam bijeen, dat bestaat uit de burgemeesters van de gemeenten die betrokken zijn of dreigen te worden bij de ramp of crisis, alsmede uit de hoofdofficier van justitie, bedoeld in artikel 12, eerste lid. De voorzitter van elk direct betrokken waterschap wordt uitgenodigd deel uit te maken van het beleidsteam.
3. De voorzitter van de veiligheidsregio wijst een regionaal operationeel leider aan, die is belast met de leiding van een regionaal operationeel team, dat bestaat uit leidinggevenden van de betrokken diensten. De regionaal operationeel leider neemt deel aan de vergaderingen van het regionaal beleidsteam. De voorzitter van de veiligheidsregio nodigt voorts de functionarissen wier aanwezigheid in verband met de omstandigheden van belang is, uit deel te nemen aan de vergaderingen.
4. Tenzij de vereiste spoed zich daartegen verzet, neemt de voorzitter van de veiligheidsregio geen besluiten met toepassing van de in het eerste lid genoemde artikelen dan nadat hij het regionaal beleidsteam daarover heeft geraadpleegd. Een burgemeester kan in het RBT schriftelijk bezwaar doen aantekenen, indien hij van mening is dat een voorgenomen besluit het belang van zijn gemeente onevenredig schaadt.
5. De voorzitter van de veiligheidsregio geeft de regionaal operationeel leider de bevelen die hij nodig acht in verband met de uitvoering van de door hem genomen besluiten.
6. Zodra de omstandigheden het toelaten, ontbindt de voorzitter het regionaal beleidsteam.

Artikel 41

1. De CvdK ziet toe op de samenwerking in het regionaal beleidsteam en kan daartoe aanwijzingen geven.
2. De CvdK verricht de werkzaamheden, bedoeld in het eerste lid, volgens een door de regering gegeven ambtsinstructie.

Artikel 42

1. De CvdK kan, in geval van een ramp of crisis van meer dan regionale betekenis, of van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan, de voorzitter van de veiligheidsregio, zo mogelijk na overleg met hem, aanwijzingen geven over het inzake de rampenbestrijding of crisisbeheersing te voeren beleid.
2. De CvdK verricht de werkzaamheden, bedoeld in het eerste lid, volgens een door de regering gegeven ambtsinstructie.

Artikel 43

De voorzitters van de veiligheidsregio's en de commissarissen van de Koning en Onze Minister verstrekken elkaar de nodige inlichtingen ten behoeve van hun rol bij de toepassing van de artikelen 41 en 42.

Artikel 46

1. Het bestuur van de veiligheidsregio draagt er zorg voor dat Onze Minister, de CvdK en de hoofdofficier van Justitie, bedoeld in artikel 12, eerste lid, informatie wordt verschaft over de rampen en de crises die de regio kunnen treffen, en over de maatregelen die zijn getroffen ter voorkoming en bestrijding of beheersing hiervan.
2. Het bestuur van de veiligheidsregio draagt er zorg voor dat de bevolking informatie wordt verschaft over de rampen en de crises die de regio kunnen treffen, over de maatregelen die zijn getroffen ter voorkoming en bestrijding of beheersing hiervan en over de daarbij te volgen gedragslijn.
3. Het bestuur van de veiligheidsregio draagt er zorg voor dat de bij de rampenbestrijding en de crisisbeheersing in de regio betrokken personen informatie wordt verschaft over de rampen en de crises die de regio kunnen treffen, de risico's die hun inzet kan hebben voor hun gezondheid en de voorzorgsmaatregelen die in verband daarmee zijn of zullen worden getroffen.
4. Het bestuur stemt zijn informatievoorziening, bedoeld in het eerste, tweede en derde lid, af met de informatievoorziening door of onder verantwoordelijkheid van Onze bij rampen en crises betrokken Ministers.
5. Bij algemene maatregel van bestuur worden nadere regels gesteld over de informatievoorziening, bedoeld in het tweede en derde lid.

Artikel 51

1. Behoeft de voorzitter van een veiligheidsregio in geval van een brand, ramp of crisis of van ernstige vrees voor het ontstaan daarvan bijstand, dan richt hij een verzoek daartoe aan Onze Minister. Hij stelt de CvdK van het verzoek in kennis.
2. Onze Minister voldoet aan het verzoek, tenzij dringende redenen zich daartegen verzetten.
3. Onze Minister richt zich met een verzoek om bijstand tot de voorzitter van een andere veiligheidsregio, tot de CvdK of zo nodig tot Onze betrokken Minister dan wel indien militaire bijstand gewenst is tot Onze Minister van

Defensie, die de nodige voorzieningen treffen, tenzij dringende redenen zich daartegen verzetten.
4. Onze Minister kan de Regionale Ambulancevoorziening een aanwijzing geven over de inzet van ambulances.
5. In afwijking van het eerste lid kan de voorzitter van een veiligheidsregio een verzoek als in dat lid bedoeld rechtstreeks richten tot de voorzitter van een aangrenzende regio, mits de crisisplannen van beide regio's afspraken daaromtrent omvatten en er sprake is van spoed. De voorzitter stelt van zijn verzoek Onze Minister en de CvdK in kennis.

Artikel 59

1. De CvdK kan het bestuur van een veiligheidsregio een aanwijzing geven, indien de taakuitvoering in de veiligheidsregio tekortschiet.
2. Tot het geven van een aanwijzing gaat de CvdK niet over dan nadat hij over de voorgenomen aanwijzing het bestuur heeft gehoord.
3. De CvdK verricht de werkzaamheden, bedoeld in het eerste en tweede lid, volgens een door de regering gegeven ambtsinstructie.

Artikel 60

De voorzitters van de veiligheidsregio's geven de CvdK alle inlichtingen die hij voor de uitoefening van het toezicht nodig heeft.

Bijlage 2 De organisatie van de communicatie tijdens crisis

Bij een landelijke crisis met hoogwater, overstroming of wateroverlast zijn diverse partijen actief ten aanzien van communicatie. Hieronder staat een overzicht op hoofdlijnen van communicatiepartners en hun communicatierol. Voor de uitgebreide beschrijving van risico- en crisiscommunicatie bij (dreigend) hoogwater, overstromingen en wateroverlast wordt verwezen naar de Koepelnotitie Risico- en Crisiscommunicatie Hoogwater en Overstromingen.

Tabel 9 Organisatie van de communicatie tijdens crisis

Wie	Communicatierol	Toelichting
Gemeenten	Communicatie naar inwoners over het lokale watersysteem. Informeren van inwoners over lokale risico's en voorbereiding. Het informeren en geven van handelingsperspectieven aan inwoners en bedrijven in de nafase.	Worden door inwoners als logische afzender en loket gezien voor informatie.
Veiligheidsregio's	Het waarschuwen en alarmeren van de bevolking bij dreigende rampen/crises; Het geven van handelingsperspectieven aan bewoners (crisiscommunicatie).	Bij regio-overstijgende incidenten coördineert de bronregio de crisiscommunicatie en is eerste aanspreekpunt voor de Rijksoverheid.
Waterschappen	Communicatie over waterbeheer regionale watersystemen (grond- en oppervlaktewater, zuivering rioolwater en waterkwaliteit en beheer primaire en regionale keringen (dijken, stuwen en gemalen)).	
Unie van Waterschappen	Communicatie over de eigen activiteiten en de verbinding daarvan met wat de waterschappen e.a. doen.	De Unie van Waterschappen is de vereniging van de Nederlandse waterschappen, coördineert en adviseert hen gevraagd en ongevraagd, vertegenwoordigt de waterschappen in het nationale en internationale speelveld, behartigt de belangen van de waterschappen en stimuleert kennisuitwisseling en samenwerking.
Rijkswaterstaat	Communicatie over • Landelijk waterbeheer, waterkwaliteit en-kwantiteit, waterstand en waterstandverwachting van het hoofdwatersysteem. • Communicatie over het hoofdwegennet	
KNMI	Communicatie over weer, extreem weer, weercodes (weersverwachting).	

Wie	Communicatierol	Toelichting
WMCN	Waterstandsverwachtingen en waarschuwingen voor de Nederlandse kust en de riviermondingen, de Rijn, de Maas en het IJsselmeergebied. Waarschuwingen richting onder andere dijk- en keringbeheerders als stormvloed of een hoge rivierafvoeren wordt verwacht.	Het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN) is, binnen de taken van de landelijk netwerkmanager, het centrale punt voor coördinatie en informatievoorziening op het gebied van watermanagement en scheepvaart. De meest actuele data zijn tevens te vinden op waterberichtgeving van Rijkswaterstaat.
Directie Communicatie (DCO) IenW	Coördinatie en uitvoering van rijksbrede publiekscommunicatie op het dossier	Het ministerie van IenW is binnen het Rijk het eerste aanspreekpunt bij landelijke risico- en crisiscommunicatie over water.
NCTV ACOM	Advies en ondersteuning aan netwerk t.b.v. crisiscommunicatie met landelijke impact.	NCTV-communicatiespecialisten vormen de basisbezetting van een NKC.
Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie	In het NKC wordt de crisiscommunicatiestrategie op nationaal niveau ontwikkeld (landelijke pers- en publiekscommunicatie). Betrokken organisaties blijven verantwoordelijk voor de eigen communicatie.	Het NKC is geen afzender van de crisiscommunicatie.

Bijlage 3 Verantwoordelijkheden en rollen bij extreem weer

In deze bijlage zijn verantwoordelijkheden en rollen binnen de crisisbeheersingsorganisatie beschreven die tijdens extreem weer relevant zijn.

1. Wekelijkse situatie – op hoofdlijnen

Weektabel – KNMI

- KNMI deelt vooruitblik en weertabel – maandag voor 13:00 uur
- Het KNMI stuurt op maandag en donderdag een overzicht uit van het weer voor aankomende week (weektabel KNMI). Dit versturen zij op maandag voor 13:00 uur aan het DCC-IenW.
- Het DCC-IenW deelt deze weektabel met het KCR2. Ook wordt deze tabel in LCMS (doorlopend beeld DCC-IenW) geplaatst en via het multibeeld is deze inzichtelijk voor de veiligheidsregio's.
- Veiligheidsregio's kunnen via het KNMI extranet elke dag een actuele versie van deze tabel kunnen raadplegen.

Weerbriefing – DCC-IenW

- DCC-IenW organiseert de wekelijkse weerbriefing - maandag 13:00 uur.
  Het betreft een wekelijkse vooruitblik tussen het KNMI en het DCC-IenW, in aanwezigheid van het KCR2 en het NCC. Standaard uitgenodigde partijen: KNMI, KCR2, NCC, VCNL, ProRail.
  Inhoud: KNMI (toelichting op het weer), KCR2 en NCC (toelichting op evt. impact). Het DCC-IenW maakt met de aanwezige partners een impactanalyse; het risico voor maatschappij ontwrichtend weer.
- Wanneer op maandag in de weektabel een verwachte >30% kans op code oranje aanwezig is, wordt met KNMI, KCR2 en NCC een nieuwe weerbriefing op donderdag ingepland.
- DCC-IenW noteert wekelijks in LCMS (doorlopend beeld DCC-IenW) de weektabel van het KNMI, evenals de tabel met het risico op maatschappij-ontwrichtend weer.

Weekbriefing – KCR2

- KCR2 organiseert een weekbriefing – maandag 13.30 uur. Deze weekbriefing is voor de informatiemanagers van de veiligheidsregio's, DCC-IenW en NCC.
  Inhoud: het betreft een wekelijkse vooruitblik op een aantal vaste thema's, o.a. natuur en klimaat en fysieke leefomgeving en milieu. Binnen het thema natuur en klimaat wordt standaard de weektabel van het KNMI gepresenteerd. Afhankelijk van de situatie wordt ook stilgestaan bij droogte en hoogwater.
- KCR2 deelt de inhoud van deze weekbriefing naderhand op LCMS.

2. Extreem weer – op hoofdlijnen

Bij verwachte 30% kans op code oranje

Weersextreem - KNMI

- KNMI informeert DCC-IenW bij een kans van >30% op het optreden van een weersextreem.
  Bij verder oplopende kansen overlegt een expertteam binnen het KNMI over het ja/nee afgeven van een code oranje. Hierbij worden een aantal externe partijen geconsulteerd.

WIT-overleg – DCC-IenW

- DCC-IenW informeert partners uit het WIT bij naderend extreem weer en roept – bij afgifte van een code oranje, of wanneer hier behoefte aan is – het WIT bijeen.
- Het WIT maakt een impact-analyse en adviseert het KNMI over de afgifte van een code rood. Ter verduidelijking: het weerfenomeen blijft hetzelfde, het gaat hierbij om een analyse van de mogelijke impact van het weerfenomeen op de maatschappij. Dat maakt dat het advies vanuit het WIT code oranje handhaven is of code rood afgeven. Het KNMI neemt vervolgens een beslissing.
- Standaard WIT-partijen: KNMI, KCR2, NCC, ProRail, VCNL (LAC-wegverkeer), Directie Communicatie IenW, LVNL, LAC-scheepvaart.

Wanneer er sprake is van (een dreiging van) hoogwater of een overstroming, nodigt het DCC-IenW het WMCN uit voor een toelichting op het waterbeeld, zodat dit meegenomen kan worden in de afweging. Ook andere partijen kunnen worden uitgenodigd.

OL-call/IM-call – KCR2

- Het KCR2 organiseert een call met de operationeel leiders (OL) en/of Informatiemanagers (IM) van de veiligheidsregio's. Het KNMI en DCC-IenW sluiten hierbij aan. Het KNMI licht het weerbeeld toe.

Wanneer er sprake is van (een dreiging van) hoogwater of overstroming kan het WMCN hiervoor uitgenodigd worden. Het WMCN licht dan het waterbeeld toe.

3. Noodremprocedure – op hoofdlijnen

- In uitzonderlijke gevallen; wanneer het weer zich onverwachts zwaar en of onverwacht snel ontwikkelt en de (verwachte) maatschappelijke dreiging groot, kan het KNMI besluiten zonder raadpleging van het WIT een weeralarm (code rood) af te geven ('noodremprocedure').
- Het KNMI informeert het DCC-IenW hierover. Het DCC-IenW informeert de WIT-partners. Het WIT komt in een dergelijk geval alsnog bijeen, maar na uitgifte van de code rood.

Communicatie – DCO / NKC

Naast meteorologische en operationele expertise is communicatie-expertise van belang bij het inschatten van mogelijke maatschappelijke effecten van extreem weer en bij het gezamenlijk voorbereiden van (crisis)communicatie.

Bij complexere weersituaties, waarbij een reële kans op code rood bestaat, kan desgewenst de crisiscoördinator communicatie van IenW (DCO) aansluiten bij het WIT-overleg. Deze neemt bij de complexere weersituaties contact op met de dienstdoende communicatieadviseur van het KNMI om de situatie communicatief in te schatten. Op basis hiervan kan de crisiscoördinator voorafgaand en/of na afloop van het WIT een afstemmoment organiseren met betrokken communicatiepartners (waaronder het NKC) om het communicatieadvies aan het WIT te coördineren.

Lijn naar de veiligheidsregio

Bij complexe weersituaties lopen er twee communicatielijnen naar de (betrokken) veiligheidsregio's. Enerzijds is er een directe lijn tussen het KNMI en de veiligheidsregio. Anderzijds onderhoudt het NKC (indien geactiveerd), of NCTV communicatie, rechtstreeks contact met de veiligheidsregio.

Op- en afschalen

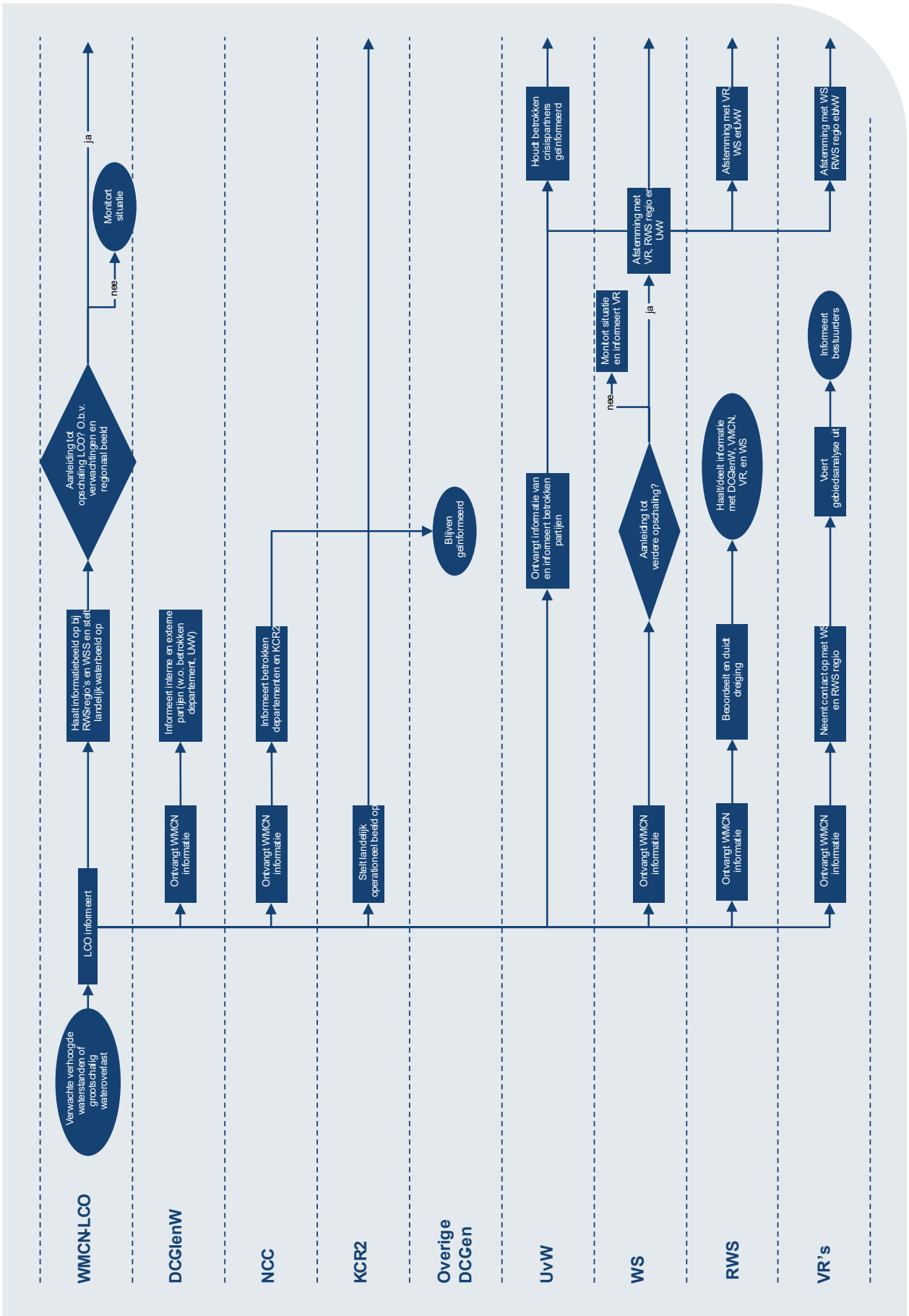
Het WIT adviseert het KNMI over de duur van een code rood. Meestal is deze gelijk aan de duur van het extreme weer. Als de effecten langer aanhouden, kan het advies zijn de waarschuwing langer te handhaven. Bijvoorbeeld als het al gestopt is met ijzelen, maar de temperatuur nog onder het vriespunt is. Het KNMI informeert het DCC-IenW als een code oranje of rood wordt ingetrokken. Het DCC-IenW informeert vervolgens de WIT-partners.

Bijlage 4 Procesanalyse Hoogwater en Overstromingen

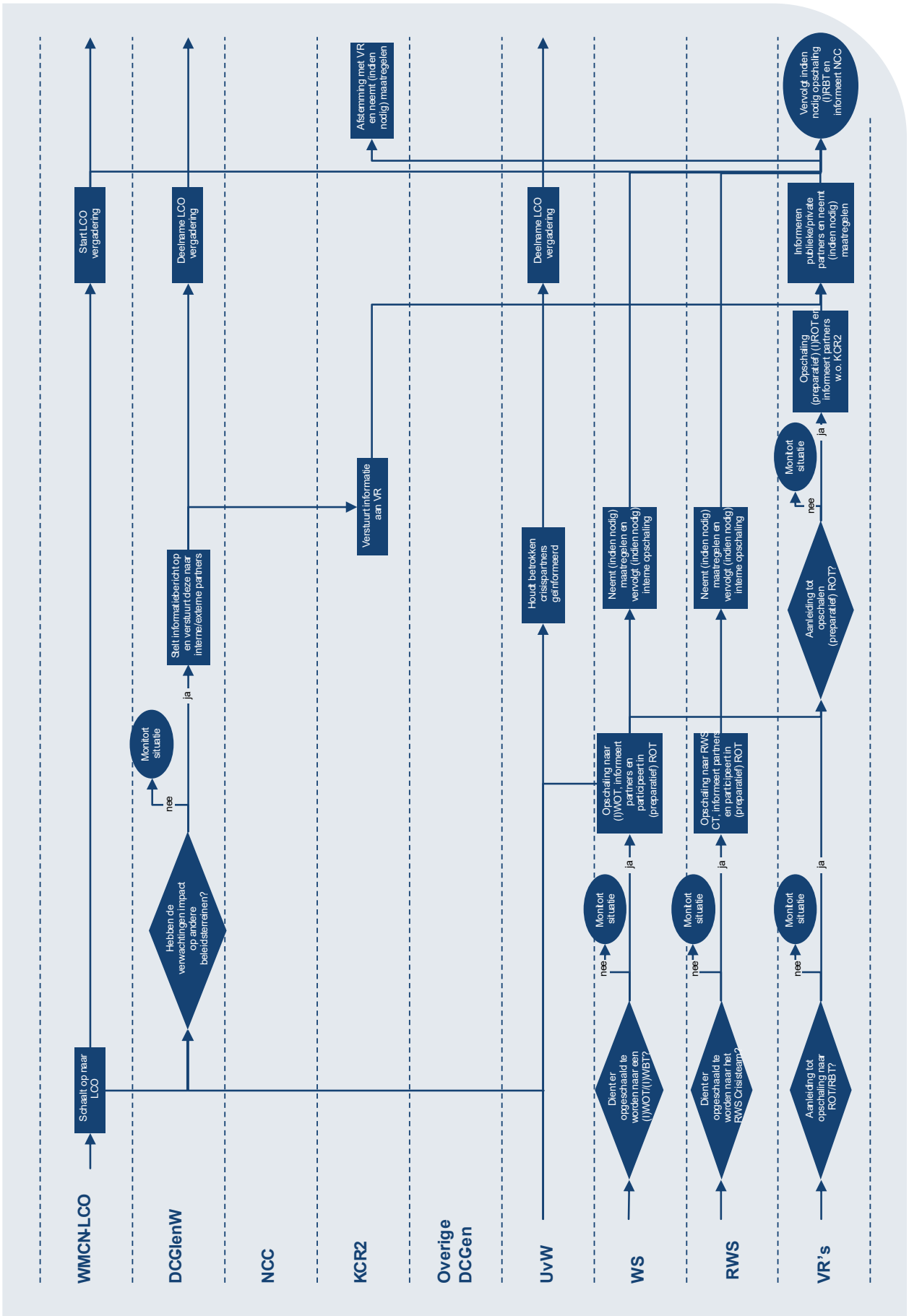
Deze bijlage geeft in de vorm van swimming lanes (stroomdiagram) weer hoe de betrokken crisispartners samen de crisisprocessen melden en alarmeren, op- en afschalen, leiding en coördinatie (besluitvorming) en informatiemanagement (via o.a. LCMS) vormgeven.

Per partij zijn acties opgenomen. Interne procedures en/of LCMS-activiteiten zoals het starten en actualiseren van LCMS zijn niet opgenomen omdat dit nagenoeg voor alle partijen geldt.

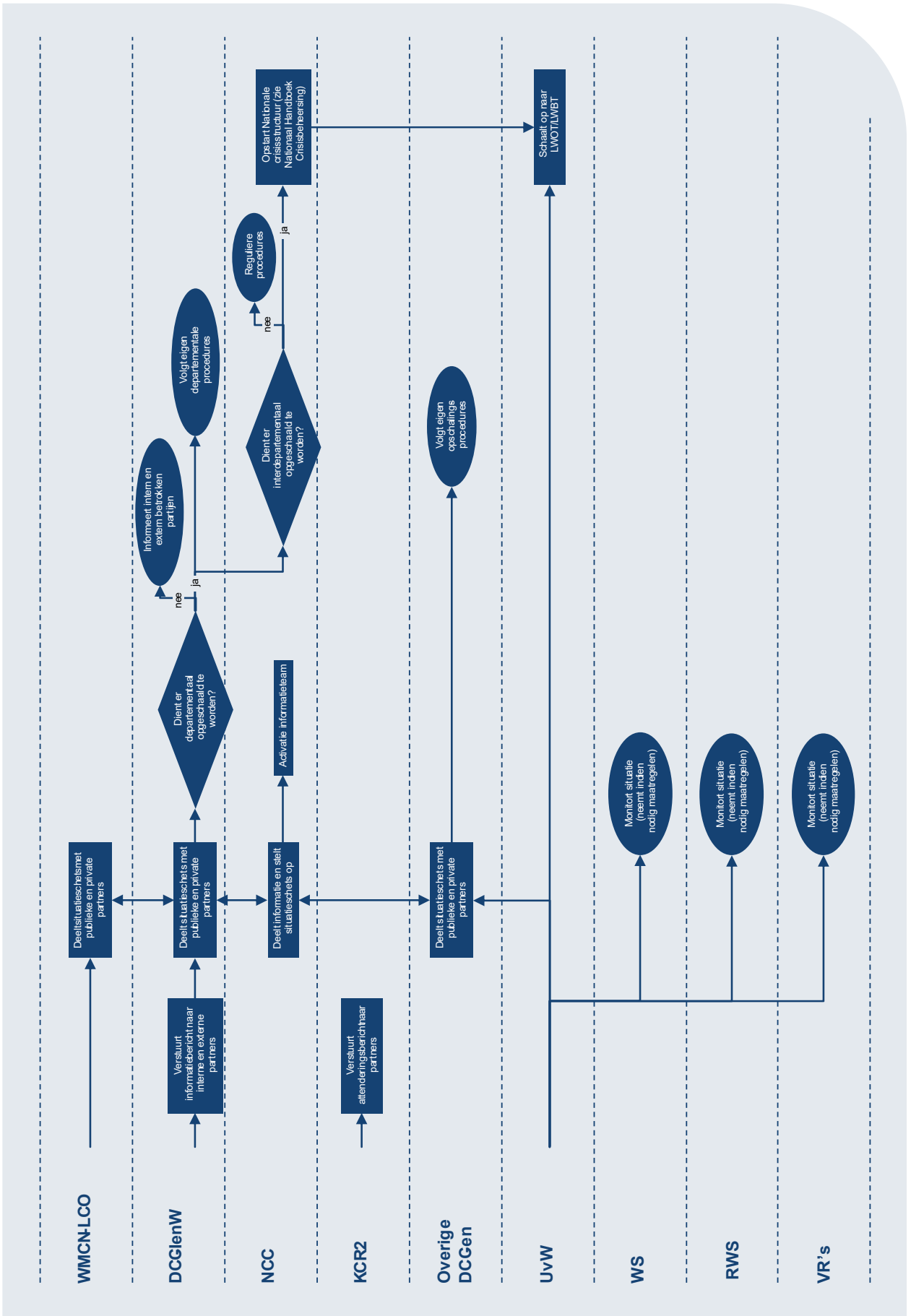
Een cirkel is de start of einde van een (deel-)proces, een rechthoek visualiseert een activiteit en een wybertje is een afweging of besluit en heeft als output een “ja” of een “nee”.

Stroomdiagram 1

Stroomdiagram 2

Stroomdiagram 3

Bijlage 5 Overzicht vitale processen

Het NCTV-rapport 'Dreigingslandschap Vitale Infrastructuur' (2025) geeft inzicht in de stapeling van toenemende en veranderende dreigingen. Hierbij is relevant dat de hierin beschreven natuurlijke dreigingen, verstoring van vitale processen, moedwillige dreigingen en PEST-factoren een overstroming kunnen veroorzaken.[51] De vitale infrastructuur van het watersysteem wordt dan geraakt. Genoemd rapport biedt een overzicht van de belangrijkste dreigingen voor de vitale infrastructuur en inzicht in recente ontwikkelingen met betrekking tot die dreigingen. Daarnaast biedt het dreigingslandschap vakdepartementen en vitale aanbieders een denkkader dat hen kan helpen voor specifieke vitale processen beter inzicht te krijgen in dreigingen, de weerbaarheid, de veiligheidsbelangen die worden geraakt bij verstoring of uitval en de risico's voor de nationale veiligheid die daaruit voortkomen. Dit dreigingslandschap kan daarmee door vakdepartementen en vitale aanbieders worden gebruikt als startpunt voor het maken van risico- en weerbaarheidsanalyses voor de verschillende vitale processen die in het kader van de cyclus vitaal en ten behoeve van de Wwke zullen worden gemaakt.

In dit kader zijn hieronder de Nederlandse vitale processen in overeenstemming met de vitaliteitsbeoordeling weergegeven, zoals deze door het Rijk is vastgesteld.[52] Bij overstromingsdreiging staan deze vitale processen onder druk.

Tabel 10 Overzicht vitale processen

Sector	Vitale processen	Verantwoordelijk departement
Energie	Transport, distributie, productie, her-vergassing en opslag van gas op land en op zee	Klimaat en Groene Groei
	Opslag, transport, raffinage en behandeling van ruwe olie en aardolieproducten'	
	Transport, distributie en productie van elektriciteit op land en op zee	
Telecommunicatie	Internet en datadiensten	Economische Zaken en Klimaat
	Internettoegang en dataverkeer	
	Spraakdienst en SMS	
	Aanbieder van internetknooppunt	Infrastructuur en Waterstaat
	Beheerder van een register voor topleveldomein	
	Het verlenen van DNS-diensten ten behoeve van domeinnamen onder een topleveldomein	
Transport	Vlucht- en vliegtuigafwikkeling	Transport
	Scheepvaartafwikkeling	
	Vervoer van personen en goederen over (hoofd)spoorweginfrastructuur	
	Vervoer over (hoofd)wegennet	
Drinkwater	Drinkwatervoorziening	Drinkwater
Water	Keren en beheren waterkwantiteit Afvalwaterbeheer[53]	Water

[51] Politiek, economische, sociale en technologische factoren, zoals: toenemende afhankelijkheid digitale systemen, technologische ontwikkelingen, energietransitie en krapte op de arbeidsmarkt.

[52] Bron: site www.nctv.nl

[53] Het proces afvalwaterbeheer wordt als gevolg van de Wwke en de cyberbeveiligingswet in 2026 als vitaal aangewezen door de minister van IenW.

Sector	Vitale processen	Verantwoordelijk departement
Meteorologie	Meteorologie: het meten van, modelleren van, onderzoek naar, en informeren over korte termijn weersverwachtingen en waarschuwen voor gevaarlijk weer[54]	Meteorologie
Chemie	Grootschalige productie, verwerking en/of opslag (petro)chemische stoffen	Chemie
Nucleair	Opslag, productie en verwerking nucleair materiaal	Nucleair
Financiën	Toonbankbetalingsverkeer	Financiën
	Massaal giraal betalingsverkeer	
	Hoogwaardig betalingsverkeer tussen banken	
	Effectenverkeer	
Overheid	Basisregistraties personen en organisaties	Overheid
	Inter-connectiviteit (transactie-infrastructuur voor informatie uit basisregistraties)	
	Elektronisch berichtenverkeer en informatieverschaffing aan inwoners	
Openbare orde en veiligheid	Communicatie met en tussen hulpdiensten middels 112 en C2000	Openbare orde en veiligheid
	Inzet politie	
Defensie	Inzet defensie	Defensie
Voedselzekerheids-keten	Productie, transport en distributie van voedsel[55]	Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

[54] Het proces meteorologie wordt als gevolg van de Wwke in 2026 als vitaal aangewezen door de minister van IenW.

[55] Onder voorbehoud: vitaal verklaring verwacht in 2026.

Bijlage 6 Gevolgen uitval vitale processen

Deze bijlage bevat een indicatief overzicht met voorbeelden van maatschappelijke (in)directe gevolgen - door overstromingen als gevolg van hoogwater - voor de continuïteit van vitale processen en voor kwetsbare functies en de daarbij mogelijk te treffen (voorzorgs-)maatregelen.

Tabel 11 Gevolgen uitval vitale processen en mogelijk maatregelen

Processen/Ministerie	Directe gevolgen	Indirecte gevolgen	Mogelijke maatregelen
Landelijk transport en distributie elektriciteit (EZK)	Mogelijk elektriciteitsuitval. Deze processen hebben afschakelplannen die automatisch in werking treden.	Herstel van elektriciteitsleverantie duurt een aantal dagen. Indien schade aan netwerk of schakelcentrales is ontstaan kan herstel zeer veel tijd vergen.	Noodstroomvoorzieningen
Regionale distributie elektriciteit (EZK)	Mogelijk elektriciteitsuitval.	Afhankelijk van soort verstoring en getroffen componenten zijn mogelijk meerdere dagen nodig voor herstel.	Noodstroomvoorzieningen
Gasproductie, landelijk transport en distributie gas (EZK)	Mogelijk zeer grote uitval van gasleverantie.	Herstel gasleverantie duurt een aantal dagen.	Voorlichting aan publiek over benodigde hersteltermijn om onrust te beperken.
Regionale distributie gas (EZK)	Uitval van gas in die gebieden waar de getroffen gasleverancier diensten levert.	Herstel van gasleverantie duurt een aantal dagen. Bij te ver dalen gasdruk, duurt herstel langer omdat eerst veiligheid netwerk gegarandeerd moet worden.	Voorlichting aan publiek over benodigde hersteltermijn om onrust te beperken.
Olievoorziening (EZK)	Leverantie aan vitale objecten loopt vertraging op.	Bij langere verstoring kunnen tekorten ontstaan.	Distributie handmatig plannen en administreren.
Internet en datadiensten (EZK)	Uitval vitale processen.	Uitval van vitale processen kan redelijk snel leiden tot maatschappelijk ontwrichting.	Inzet noodwet- en regelgeving.

Processen/Ministerie	Directe gevolgen	Indirecte gevolgen	Mogelijke maatregelen
Internettoegang en dataverkeer (EZK)	Overbelasting, verstoring dan wel uitval telecomnetwerken, d.w.z. beperkt of geen internetverkeer of digitale oproep (radio en tv) mogelijk via vaste en mobiele verbindingen.	Vitale processen geraakt in bedrijfsvoering, kan redelijk snel leiden tot ontwrichting. Bedrijven kunnen genoodzaakt worden hun activiteiten te staken, wat leidt tot economische schade. Maatschappelijke onrust vanwege gebrek aan communicatiemiddelen. Hulpverleningsdiensten zijn moeilijk bereikbaar en kunnen moeilijk maatschappij bereiken (112, NL-Alert, crisis.nl, rampenzender).	Schadebeperking, door vrije dagen in te zetten om bedrijfsvoering stil te kunnen leggen. Hulpverleningsdiensten, zoals bijvoorbeeld 112, voorbereiden om los te kunnen koppelen van generieke telecominfrastructuur. T.b.v. crisiscommunicatie de digitale radiozenders met rampenfunctie inrichten op standalone-gebruik, zodat via radio's en autoradio's de rampenzender ontvangen kan worden.
Spraakdienst en sms (mobiel en vast) (EZK)	Overbelasting, verstoring dan wel uitval telecomnetwerken, d.w.z. beperkt of geen telefonieverkeer mogelijk via vaste en mobiele verbindingen.	Maatschappelijke onrust vanwege gebrek aan communicatiemiddelen. Hulpverleningsdiensten diensten zijn moeilijk bereikbaar en kunnen moeilijk maatschappij bereiken (112, NL-Alert, crisis.nl, rampenzender)	Hulpverleningsdiensten (112, 0900-8844, enz.) ook via e-mail, sociale media etc. bereikbaar maken.
Plaats- en tijdsbepaling via GNSS (Global Navigation Satellite System) (IenW)	Geen verstoring in de satellietsystemen zelf, maar in de ICT-componenten op de grond die deze signalen gebruiken waardoor diensten en toepassingen op de grond verstoord worden of uitvallen. ICT-componenten op de grond zijn 100% privaat. IenW heeft alleen een verantwoordelijkheid voor de satellieten en de signalen die worden uitgezonden t.b.v. plaatsbepaling, navigatie en tijdsbepaling. Voor het beveiligde PRS-signaal van Galileo is IenW de Competent PRS Authority.	Een groot aantal onderdelen van vitale infrastructuren functioneren niet meer betrouwbaar wegens incorrecte plaats- of tijdinformatie (bijvoorbeeld financiële of beurstransacties, telecommunicatie, hulpverleningsdiensten). Bedrijven kunnen genoodzaakt worden hun activiteiten te staken en leiden hierdoor economische schade.	Terugval op analoge systemen en atoomklok. Alle ICT-componenten zijn zodanig gebouwd dat ze werken met alle beschikbare satellietsignalen. Mocht er een satellietsysteem uitvallen (GPS, GLONASS, BeiDou of Galileo) dan neemt het grondapparaat automatisch signalen van een ander satellietsysteem over voor plaatsbepaling, navigatie en tijdsbepaling.

Processen/Ministerie	Directe gevolgen	Indirecte gevolgen	Mogelijke maatregelen
Drinkwatervoorziening (IenW)	Drinkwaterproductie is veelal geautomatiseerd. Een incident kan leiden tot de uitval van levering van deugdelijk drinkwater. De drinkwatersector heeft overigens een wettelijke verantwoordelijkheid om tien dagen te kunnen blijven leveren onafhankelijk van nutsbedrijven (energie) en hulpstoffen (chemicaliën). Echter, wanneer de infrastructuur (bv. leidingen) door terugtrekkend water wordt beschadigd en/of bronnen/spaarbekkens/infiltratieplassen vervuild raken, valt de drinkwatervoorziening uit.	Levering van voldoende deugdelijk drinkwater is het belangrijkste aandachtspunt.	Noodwater (spoelwater voor hygiënische doeleinden) en/of nooddrinkwater.
Keren en beheren waterkwantiteit (IenW)	Kerende objecten hebben of zullen falen. Werking processen zijn verstoord met mogelijk gevolgen voor communicatie met en/of aansturing van waterkerende/beherende objecten. Afhankelijk van omstandigheden kan dit gevolgen hebben voor andere vitale en niet-vitale sectoren en processen (cascade-effecten). Impact is afhankelijk van aard en duur verstoring, respons, mogelijkheid van terugvalopties in bediening en weersomstandigheden/tij.	Mogelijk wateroverlast door extreme regen en/of overstromingen. Droogzetten van het overstroomd gebied is afhankelijk van het gebied.	Oefenen. Netwerkoverzichten en crisiskaarten bieden overzicht speelveld. Bepaalde waterkerende en –beherende objecten kunnen ook op andere wijze in hun werking worden aangestuurd.
Afvalwaterketen (IenW)	Afvalwatertransport en zuivering is veelal geautomatiseerd. Een incident kan leiden tot de uitval van transport en zuiveringssystemen. Met mogelijke gevolgen voor de volksgezondheid.[56]	Afvalwater komt in huizen omhoog, staat op straten en komt rechtstreeks in het oppervlaktewater terecht. Zo spoedig mogelijk herstel na incident.	Afhankelijk van de situatie met noodvoorzieningen afvalwater zoveel mogelijk uit bewoonde gebieden afvoeren naar groot water.

[56] De afvalwaterketen wordt als gevolg van de Wwke in 2026 als vitaal aangewezen door de minister van IenW.

Processen/Ministerie	Directe gevolgen	Indirecte gevolgen	Mogelijke maatregelen
Meteorologische dienstverlening (KNMI)	Uitval (luchtvaart)weerberichtgeving, uitval van het KNMI kunnen geen landingsbanen toegewezen kunnen worden en zullen vliegvelden moeten sluiten. Het gevolg is uitval van het vitale proces luchtvaart. Het vitale proces keren en beheren van de waterkwantiteit wordt daarnaast ernstig geraakt bij uitval van de meteorologische dienstverlening van het KNMI i.v.m. informatie over de golf- en waterstanden t.b.v. het sluiten van stormvloedkeringen en het nemen van noodmaatregelen.	Uitval van deze taak kan leiden tot extra schade en gevolgen voor de fysieke veiligheid van de bevolking.	Afhankelijk van situatie de noodstroomvoorziening inschakelen en eventueel uitwijken naar alternatieve (veilige locaties) voor de continutering van de meteorologische dienstverlening.
Vlucht- en vliegtuigafhandeling (IenW)	Vliegverkeer ondervindt ernstige hinder, met mogelijke stilval en uitwijk naar andere luchthavens in Europa.	Filevorming of verkeersinfarct. Gestrande reizigers op luchthavens en stations.	Zorg eventueel voor lokale opvang.
Scheepvaartafwikkeling (IenW)	Scheepvaart ondervindt ernstige hinder, met mogelijke stilval en uitwijk naar andere havens in Europa.	Economische schade, mogelijk veiligheidsrisico's.	Afhankelijk van de situatie zal een gedeeltelijke afhandeling van de scheepvaart mogelijk blijven.
Vervoer van personen en goederen over de (hoofd)spoorweg-infrastructuur (IenW)	Mogelijk niet meer beschikbaar zijn van (delen) van de (hoofd)spoorweg-infrastructuur, dan wel dat de elektriciteitsvoorziening dusdanig wordt verstoord dat treinen niet meer kunnen rijden. De vervoersmodaliteit komt stil te liggen en reizigers en personeel moeten worden geëvacueerd uit al onderweg zijnde treinen. Verplaatsing van mensen, huisdieren en goederen in getroffen en effectgebied komt tot stilstand of wordt ernstig bemoeilijkt.	Evacuatie in overstroomd gebied vereist inzet van vaartuigen en helikopters. Herstel van spoorweginfrastructuur, elektriciteit en GSM-R en overige technische voorzieningen van de spoorbanen, tunnels, bruggen en verkeersleidingsystemen kunnen ernstig aangetast worden door wegspoelen van spoorbanen en aantasting door (zout) water met lange hersteltermijnen. Aanvullende risico's ontstaan door gestrande treinen met gevaarlijke stoffen.	Vervoer van mensen, dieren en goederen via andere modaliteiten (lucht en water). Herstelmaatregelen van getroffen gebied worden bemoeilijkt. Verticaal evacueren. Maatregelen t.a.v. gestrande gevaarlijke stoffen treinen zijn casus specifiek.

Processen/Ministerie	Directe gevolgen	Indirecte gevolgen	Mogelijke maatregelen
Vervoer over (hoofd)wegennet (IenW)	Mogelijk niet meer beschikbaar zijn van (hoofd)wegennet, dat is inclusief het onderliggend wegennet. Vervoersmodaliteit komt stil te liggen. Verplaatsing van mensen, dieren en goederen in getroffen en effectgebied komt tot stilstand of wordt ernstig bemoeilijkt.	Evacuatie via de weg is in overstroomd gebied niet meer mogelijk. Herstel van weglichamen en technische voorzieningen van tunnels, bruggen en verkeerssystemen kunnen ernstig aangetast worden door (zout) water met lange hersteltermijnen. Tenslotte kunnen overstromingen leiden tot keteneffecten; een bepaald gebied is niet toegankelijk voor transport noch bevoorrading. Hierdoor kan het vervoer van diesel al een obstakel zijn. Ook kunnen andere processen zoals bevoorrading, hulpdiensten en monteurs gehinderd worden.	Vervoer van mensen, dieren en goederen via andere modaliteiten (lucht en water). Herstelmaatregelen van getroffen gebied worden bemoeilijkt. Verticaal evacueren.
Grootschalige productie/ verwerking en/ of opslag (petro-) chemische stoffen (IenW)	De chemische sector is doordrongen van het belang van veiligheid. Er zijn afschakelplannen die in werking treden bij calamiteiten.	Economische schade, mogelijk veiligheidsrisico's.	Afhankelijk van de situatie blijft productie (deels) mogelijk of komt geheel plat te liggen.
Opslag, productie en verwerking nucleair materiaal (IenW)	De nucleaire sector is zwaar gereguleerd om calamiteiten te voorkomen. Bescherming tegen hoogwater en overstromingen is hierin meegenomen. Er zijn afschakelplannen die automatisch in werking treden.	Mogelijke maatschappelijke onrust bij afschakelen.	Noodmaatregelen zoals noodstroomvoorziening en communicatie over gereguleerde/ wettelijke afschakeling uit voorzorg.
Toonbankbetalingsverkeer (FIN)	Directe gevolgen hangen af van het betaalproduct/de betaalketen waar de verstoring optreedt. Voor debitcard betalingen: pinautomaten functioneren niet meer. Betalingsverkeer raakt ontregeld.	Mensen kunnen onder andere geen levensmiddelen meer kopen. Bedrijven in problemen als de verstoring lang aanhoudt.	In hoeverre het opnemen van chartaal geld een alternatief kan zijn hangt af van de aard en omvang van de verstoring in het debitcard proces. Opname van chartaal geld vindt plaats bij geldautomaten en bij kantoren. De aantallen voor beide zijn de afgelopen jaren verminderd. Winkels kunnen mogelijk heel beperkt overstappen op schuldbekentenissen

Processen/Ministerie	Directe gevolgen	Indirecte gevolgen	Mogelijke maatregelen
Massaal giraal betalingsverkeer (FIN)	Directe gevolgen hangen af van het betaalproduct/de betaalketen waar de verstoring optreedt. Voor internetbankieren: consumenten kunnen geen betalingen verrichten. Betaling van uitkeringen en salarissen valt uit als de verstoring rond de betaaldata plaatsvindt.	Indien het saldo op de rekening te laag of nul wordt dan kan geen contant geld worden opgenomen als alternatief. Mensen kunnen geen online aankopen meer doen (dus ook geen online levensmiddelen meer kopen) en niet meer aan hun betalingsverplichtingen voldoen. Consumenten en bedrijven kunnen boetes krijgen omdat betalingen te laat plaatsvinden.	Kredietlimiet kan verhoogd worden waardoor opname contant geld mogelijk is of betalingen met creditcard. Is maar een beperkt alternatief.
Hoogwaardig betalingsverkeer tussen banken (FIN)	Banken kunnen in liquiditeitsproblemen komen omdat betalingen aan elkaar niet meer plaatsvinden. Geen settlement van retail-betalingen waardoor bijvoorbeeld winkeliers de betalingen van hun klanten nog niet bijgeschreven krijgen. Betalingsproblemen in de grootzakelijke markt (met name bij multinationals).	Vanwege de sterke internationale verwevenheid van de financiële markt is mogelijk internationale afstemming nodig. Bedrijven in problemen (na verloop van tijd).	Contingency maatregelen in interbancair betaalsysteem Trans-Europees Geautomatiseerd Real-time Gross (bruto) verrekenings Express Transfersysteem (TARGET)2.
Effectenverkeer (FIN)	Beurshandel valt stil met internationale gevolgen. Clearing en settlement valt uit waardoor afhandeling transacties niet kan plaatsvinden.	Vanwege de sterke internationale verwevenheid van de financiële markt is mogelijk internationale afstemming nodig.	Hangt af van aantal betrokken partijen en mogelijkheden om snel van partij te wisselen.
Communicatie en informatievoorziening (JenV)	Afhankelijkheid van communicatie- en informatievoorzieningen maakt dat bij uitval daarvan inzet van de hulpdiensten lastiger verloopt. Incidenten kunnen niet (goed) gemeld worden en crisiscoördinatie en besluitvorming vinden moeilijker plaats.	Inzet van de andere vitale processen in het OOV-domein worden verhinderd, dit heeft gevolgen voor de hulpverlening. Dit kan mogelijk leiden tot maatschappelijke onrust en incidenten met mogelijke grotere schade.	De operationele diensten (politie, brandweer, ambulancediensten en Koninklijke Marechaussee (DEF) hebben continuïteitsplannen (waarin rekening moet worden gehouden met verschillende scenario's, o.a. hoogwater) die bij dergelijke situaties tijdelijk in werking treden om de hulp aan inwoners zo goed als mogelijk te waarborgen.

Processen/Ministerie	Directe gevolgen	Indirecte gevolgen	Mogelijke maatregelen
Inzet politie (JenV)	Als de politie haar essentiële diensten (vitale processen) niet (goed) kan uitvoeren, raakt dat direct de dagelijkse 'Inzet politie'.	Kwaliteit dagelijkse (nood)hulp- en dienstverlening wordt minder. Daardoor een reëel en verhoogde kans op rellen, onlusten, doden, plunderingen, economische schade en (onnodig lange) maatschappelijke ontwrichting.	Politie werkt ten behoeve van de taakuitvoering op gebied van dienst- en hulpverlening, handhaving en opsporing aan op orde brengen en voortzetten van de primaire processen en de eigen interne bedrijfsvoering.
Inzet brandweer (JenV)	Als eigen (bedrijfs-)processen niet (goed) kunnen worden uitgevoerd, raakt dat direct de dagelijkse hulp- en dienstverlening. Afhankelijkheid van communicatie- en informatievoorziening maakt dat bij uitval daarvan inzet van de brandweer lastiger verloopt. Incidenten kunnen niet (goed) gemeld worden.	Inzet van het proces wordt verhinderd, dit heeft gevolgen voor de hulpverlening. Dit kan mogelijk leiden tot maatschappelijke onrust en incidenten met mogelijke grotere schade.	De brandweer heeft eigen continuïteitsplannen die in dergelijke situaties in werking treden. Daarnaast werken veiligheidsregio's op dit moment aan het waarborgen van de continuïteit van de eigen interne bedrijfsvoering en daarmee het voortzetten van haar primaire taak.
Crisiscoördinatie en besluitvorming (JenV)	Door afhankelijkheden van communicatie en informatievoorziening wordt het lastiger voor crisiscoördinatie en besluitvorming om plaats te vinden.	Bij grootschalige incidenten kan er mogelijk door een gebrek aan coördinatie lastiger grip op de situatie te krijgen zijn. Mogelijk leidt dit tot onrust en meer/ grotere incidenten.	Op zowel nationaal als decentraal niveau werken betrokken partijen zoals NCC en VR's continue aan het waarborgen van hun processen.
Basisregistraties personen en organisatie (BZK)	Direct afhankelijkheden bij andere (rijks)overheidsdiensten (niet zijnde gemeente). BRP heeft ongeveer 1200 afnemers, waar belangrijke diensten achter kunnen zitten. Als zij geen lokale kopieën hebben en afhankelijk zijn van directe bevraging zal er een impact zijn. Bij uitval BV-BSN zijn bevragingen op de voorzieningen niet mogelijk. Deze bevragingen worden o.a. in de zorg gebruikt.	Gemeentelijke basisregistraties krijgen geen updates. Het niet kunnen synchroniseren van gegevens (en dus verlies aan kwaliteit) gaat zichtbaar worden.	Maatregelen zullen moeten worden genomen bij de diensten die afhankelijk zijn van de BRP. In veel gevallen (bijvoorbeeld zorg) zal continuïteit niet direct in gevaar hoeven te komen, aangezien zorg ook zonder BSN kan worden verleend.
Interconnectiviteit (transactie-infrastructuur voor informatie uit basisregistratie) (BZK)	Zonder het koppelvlak publieke sector valt veel dienstverlening van medeoverheden stil, evenals intersectorale communicatie. Communicatie binnen sectorale netwerken is niet afhankelijk van het KPS.	Gevolgen zullen in de tijd groeien, in die zin gewoon vervolg directe gevolgen.	Uitwijkmogelijkheden zullen kunnen bestaan uit het regelen van fail-over connectiviteit tussen verschillende sectoren.

Processen/Ministerie	Directe gevolgen	Indirecte gevolgen	Mogelijke maatregelen
Elektronisch berichtenverkeer en informatieverschaffing aan inwoners (BZK) Digipoort Standard Business Reporting (SBR, automatisering bedrijfs- en ketenprocessen overheid)	Diverse medeoverheden zijn in hun rapportageprocessen en uitwisseling van informatie afhankelijk van Digipoort. Bij uitval van Digipoort SBR is deze uitwisseling niet mogelijk.		Te nemen maatregelen hangen per proces bij de gebruikers af.
Identificatie en authenticatie van burgers en bedrijven (BZK)	Digitale dienstverlening die afhankelijk is van elektronische identiteitskaart (eID) en eHerkenning stopt direct.		Behalve het herstel van de genoemde diensten zelf, zijn fall-back opties vooral aan de digitale dienstaanbieder om te regelen. Bijvoorbeeld door papieren proces in stand te houden, desnoods als back-up. Telefonisch contact.
Inzet defensie (DEF)	Het niet - tot beperkt - kunnen uitvoeren van de eigen (bedrijfs-)processen waardoor de uitvoering van hoofdtaken (waaronder bescherming grondgebied, bijstand en steunverlening) mogelijk in het gedrang komt.	De kwaliteit van de hulpverlening bij crises en rampen, door onvoldoende steun aan civiele partners, kan teruglopen. Hierdoor verhoogde kans op doden, economische schade en (onnodig lange) maatschappelijke ontwrichting.	Zie Catalogus Nationale Operaties, in afstemming met Joint Force Command – Nationale Inzet.

Tabel 12 Gevolgen uitval kwetsbare processen en mogelijk maatregelen

Processen/Ministerie	Directe gevolgen	Indirecte gevolgen	Mogelijke maatregelen
Gezondheid Zorginstellingen (VWS)	Het leveren van zorg komt stil te liggen.		Zorg wordt overgenomen door zorginstellingen in niet overstroomd gebied, evt. worden noodhospitalen ingericht door DEF.
Infectieuze stoffen/genetisch gemodificeerde organismen (IenW en VWS)	Praktisch geen; onderzoek wordt stil gelegd, organismen worden veilig opgeborgen.		Bedrijven dienen uit eigen beweging tijdig onderzoek stil te leggen en organismen veilig op te bergen.

Bijlage 7 Voor sleutelbesluiten relevante thema's per beleidsterrein

In hoofdstuk 6 zijn enkele sleutelbesluiten beschreven. Deze bijlage licht voor deze sleutelbesluiten relevante onderwerpen toe per beleidsterrein. Deze behoeven mogelijk (ook) bespreking op Rijksniveau.

(Preventieve) evacuatie en opvang

Een belangrijke vraag is of men wel of niet (preventief) moet evacueren. Dit is primair een verantwoordelijkheid van de burgemeester/voorzitter van de veiligheidsregio[57] zo nodig in samenspraak met de MCCb, zoveel mogelijk onderling afgestemd. Als de (onderlinge) afstemming of besluitvorming onvoldoende de beoogde effecten lijkt te bewerkstelligen kan het Rijk interveniëren (faciliteren/richting geven/sturen). In de afweging kan onderscheid gemaakt worden in het verplaatsen van mens, dier en vitale goederen vanuit een bedreigd gebied naar veilig gebied of het schuilen in het bedreigde gebied op veilige plaatsen. Onzekerheden moeten daarbij worden afgewogen tegen de kosten en baten van een evacuatie. Daarbij is het belangrijk om te weten hoe de verantwoordelijkheden zijn verdeeld ten aanzien van:

- Zelfredzamen (eigen verantwoordelijkheid);
- Niet-zelfredzamen inclusief zieken-, verzorgingshuizen en justitiële inrichtingen - verantwoordelijkheid van de instelling (veiligheidsregio besluit en faciliteert);
- Dieren (landbouwhuisdieren, gezelschapsdieren en wilde dieren) (verantwoordelijkheid van de eigenaar, veiligheidsregio besluit en faciliteert en veehouderij sectororganisaties en dierenhulporganisaties kunnen ondersteuning bieden);
- Cultureel erfgoed (eerste verantwoordelijkheid private eigenaren, collectie-beherende instellingen evt. bij opschaling veiligheidsregio).

Maatschappelijke onrust

Bij een grote overstroming kan maatschappelijke onrust ontstaan. Dit is een verantwoordelijkheid van de algemene keten (burgemeester/voorzitter veiligheidsregio en minister van JenV). Maatschappelijke onrust kan mogelijk worden verminderd door met behulp van crisiscommunicatie handelingsperspectief te bieden aan inwoners. Bij rellen, plunderingen of andere ongeregeldheden kan het probleem van schaarste van politiecapaciteit ontstaan. Een afwegingskader helpt dan bij de benodigde prioritering.

Toegang tot het gebied

Eventueel afsluiten en bewaken van een gebied is een verantwoordelijkheid van de burgemeester (of de voorzitter van de Veiligheidsregio) maar heeft tegelijk impact op de beleidsterreinen van de verschillende departementen. Het kan zijn dat gebieden voor kortere of langere tijd niet meer toegankelijk zijn. Voor verschillende instanties dient de toegang geregeld te zijn. Hierover dient afstemming binnen de veiligheidsregio plaats te vinden. Daarbij is het belangrijk om te weten wie de toegang regelt voor bijvoorbeeld:

- Handhaving openbare orde en veiligheid;
- Hulpverlening;
- Ziekenhuizen en toegang tot gezondheidszorg in het algemeen;
- Distributiecentra en vitale/cruciale productiebedrijven;
- Overige noodzakelijke dienstverlening (zoals vitale sectoren, dierenhulporganisaties);
- Erfgoedlocaties met roerend erfgoed.

(Preventief) sluiten en veiligstellen instellingen

Gezien het belang van de bepaalde instellingen en voorzieningen voor de samenleving dient de continuïteit zoveel mogelijk gewaarborgd te worden of, als het niet anders kan, het sluiten of veiligstellen ervan gecoördineerd te worden. Gedacht kan worden aan:

- Onderwijsinstellingen;
- Medicijnvoorzieningen;
- Voedselvoorziening en - opslag;
- Kunst en cultuursector;
- Gevangenissen;
- Ziekenhuizen, zorginstellingen.

Distributie

Al snel kan sprake zijn van een tekort aan goederen of diensten in het overstroomde gebied. Denk aan drinkwater, voedsel, dekens en andere hulpgoederen. Het distributievraagstuk gaat over de vraag van beschikbaarheid en hoe en waar deze goederen en/of diensten worden ingezet, en in welke prioriteitsvolgorde. Vanuit het staatsnoodrecht zijn er verantwoordelijkheden en

[57] Kader Grootschalige Evacuatie (JenV, 2014).

bevoegdheden voor de minister van EZK om de distributie van goederen en diensten te waarborgen.

Nooddrinkwater

Voor de door de overheid aangewezen safe havens stellen drinkwaterbedrijven hun vulpunten en nooddrinkwatermateriaal ter beschikking (dat boven NAP is opgeslagen). De overheid draagt, indien nodig, zorg voor transport(capaciteit) voor het vervoer van a) het nooddrinkwatermateriaal en b) het nooddrinkwater op de safe havens, dit in samenwerking met de drinkwaterbedrijven. Hulpdiensten leveren personele bijstand bij de opbouw van de nooddrinkwatervoorziening. De overheid is verantwoordelijk voor de (huis-aan-huis) levering van nooddrinkwater aan achterblijvers in overstroomd gebied. De nooddrinkwatervoorziening heeft een maximale capaciteit van 2.500 personen per unit. Deze kan eenmaal per dag bijgevuld worden en kan daarmee 5.000 personen per dag van 3 liter water voorzien. De drinkwaterbedrijven hebben 120 units.

Betalingsverkeer (FIN)

In een situatie van ernstige overstroming of hoogwater waarbij het elektronische betalingsverkeer in het getroffen gebied niet functioneert dienen andere maatregelen in werking gesteld te worden om de burgers in staat te stellen in de eerste levensbehoeften te voorzien. Hierbij kan worden gedacht aan:

- Alternatief voor elektronische betalingen;
- Alternatief voor uitbetalingen van de overheid aan de burger;
- Continuïteit van betaling van belangrijke goederen en diensten.

Gevaarlijke stoffen en milieu

Het ministerie van IenW is beleidsverantwoordelijk voor het milieudomein. Verantwoordelijkheid dat maatregelen genomen worden, liggen op regionaal niveau. Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat is hierbij kaderstellend.

Wanneer gevaarlijke stoffen of bacteriën in het milieu, de natuur of bronnen voor de bereiding van drinkwater (incl. spaarbekkens en infiltratieplassen) terechtkomen, dan kan dat enorme en langdurige gevolgen hebben. Het is belangrijk om tijdig maatregelen te nemen, zodat voorkomen kan worden dat deze stoffen schade aanrichten.[58] In de impactanalyses van de veiligheidsregio's is van deze stoffen en de opslagplaatsen een inventarisatie gemaakt, welke zijn opgenomen op risicokaart.nl en in GEO4OOV.nl. Denk hierbij aan:

- Laboratoria (RIVM);
- Chemische installaties;
- Buisleidingen;
- Aardgasleidingen;
- Seveso-inrichtingen;[59]
- Opslaglocaties van overige gevaarlijke stoffen.

Vervolgens moet worden bepaald wie welke maatregel moet treffen. Ook moet rekening worden gehouden met de gevolgen van ronddrijvende kadavers die gevolgen voor de volksgezondheid kunnen hebben.

Maatregelen ten aanzien van transport

Transportmogelijkheden (en toegangswegen) zijn nodig om mensen, dieren en dergelijke, al dan niet preventief het gebied uit te krijgen. Hierbij is aandacht nodig voor inzet van NS bij evacuatie en afspraken over 'reverse laning', een verantwoordelijkheid van IenW. Elke vakminister kan op zijn terrein middelen vorderen. Vorderen van transport is een verantwoordelijkheid van de minister van IenW (na in werking stelling van de Vervoersnoodwet door middel van een KB op voordracht van de Minister-President), maar vraagt gezien de betrokkenheid van voorzitters van de veiligheidsregio's en burgemeesters ook om afstemming in het IRBT. Transport dient zo lang mogelijk in stand gehouden te worden en waarschijnlijk geprioriteerd (rangorde) te worden. Dit zal naar verwachting een MCCb besluit zijn.

Cultureel erfgoed

In het gebied kan cultureel erfgoed aanwezig zijn. Het is van belang om te bepalen of er wel of geen maatregelen getroffen moeten worden ten aanzien van:

- Collectie-beherende instellingen (musea, archieven, bibliotheken met bijzondere collecties);
- Gebouwd erfgoed (monumenten);
- Archeologische erfgoed.

Het beheer en de zorg voor het erfgoed is doorgaans in handen van private eigenaren of collectie-beherende instellingen die dan ook eerstverantwoordelijk zijn. Eigenaren van (rijk)monumenten hebben een instandhoudingsplicht, daarin wordt niet specifiek ingegaan op het treffen van preventiemaatregelen tegen overstroming. Musea die onder de Erfgoedwet[60] vallen en rijkscollecties beheren[61], moeten planmatig beleid voeren

[58] De milieu-ongevallendienst (MOD) van het RIVM ondersteunt bij de dreiging van chemische stoffen in het milieu.

[59] Samenwerkingsverband Seveso+ houdt de meest recente lijst van Seveso-inrichtingen bij.

[60] Geïnspecteerde museale beheerders rijkscollectie en andere collecties | Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed.

[61] Artikel 2.7 Regeling beheer rijkscollectie en subsidiëring museale instellingen (behorende bij de Erfgoedwet artikel 2.7 lid 2 sub c.

op gebied van veiligheidszorg waar bij voorkeur ook een handelingsperspectief wordt gegeven in geval van hoogwater. Ook de geregistreerde musea[62] dienen een veiligheidszorgbeleid te hebben, gebaseerd op een actuele risicoanalyse. Archiefinstellingen hebben zich te houden aan het Archiefbesluit waarin bepaald is dat het gebouw door zijn locatie, aard en bouwwijze zo goed mogelijk gevrijwaard is van het risico op overstroming en vochtindringing door opkomend grond-, regen- of rioolwater, en ook van elke overige vorm van wateroverlast.[63] Toch kan het in bepaalde situaties nodig zijn om regie te voeren op het veiligstellen van belangrijk erfgoed in geval van calamiteiten en crises. Meest aangewezen niveau hiervoor zijn de veiligheidsregio's.[64] Bij opschaling zou dit ook de rijksoverheid kunnen zijn. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) kan benaderd worden voor advies. De RCE is beheerder van het Rijksmonumentenregister.[65] Veel collectie-beherende instellingen maken zelf een overzicht van belangrijk roerend erfgoed dat zij beheren (prioriteitenlijst).

Onderwijsinstellingen

In het geval van grootschalige overstromingen kunnen scholieren voor enige tijd de scholen niet bereiken, waardoor de leerplicht in het geding kan komen. Continuïteit van onderwijs kan mogelijk door gebruik te maken van digitaal onderwijs (ervaring Covid-19). Voorwaarde hierbij is beschikbaarheid van elektriciteit en ICT. Een andere optie is dat geëvacueerde kinderen in hun nieuwe (tijdelijke) omgeving mogelijk naar school kunnen gaan.

[62] Home - Museumregister.

[63] Artikel 28 Archiefregeling (behorende bij het Archiefbesluit 1995, artikel 13).

[64] Veiligheidsregio's en erfgoed | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

[65] Rijksmonumenten¬register | Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Bijlage 8 Advies LCO: Inzet van noodoverloopgebieden bij overstromingsdreiging in het hoofdwatersysteem

Advies van de Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging:

Het inzetten van noodoverloopgebieden bij een acute overstromingsdreiging vanuit het hoofdwatersysteem is niet effectief en wordt daarom sterk ontraden.

Bestuurlijke vraag uit de algemene kolom

De Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging (LCO) heeft de vraag gekregen of het inzetten van noodoverloopgebieden effectief is bij een verwachte overbelasting van het hoofdwatersysteem door extreem hoogwater. De Stuurgroep Management Watercrises en Overstromingen (SMWO) heeft de LCO gevraagd dit vraagstuk uit te werken.

Reflectie Expertise Netwerk Waterveiligheid

Rijkswaterstaat Verkeer- en Watermanagement heeft namens de LCO het Expertise Netwerk Waterveiligheid (ENW) om een reflectie gevraagd op het advies.

Het ENW[66] sluit zich aan bij de conclusie uit het LCO-advies, namelijk om noodoverloopgebieden bij acute dreiging vanuit het hoofdwatersysteem niet in te zetten vanwege de ongecontroleerde overstroming die dit tot gevolg heeft. Het ENW komt tot zijn standpunt op basis van bestaande kennis en onderzoeken uit het verleden waarvan de conclusies nog altijd overeind staan.

“In een crisissituatie (warme fase) kan het echter wel voorkomen dat bestuurders vragen stellen over de inzet van noodoverloopgebieden. Tijdens extreme omstandigheden bestaan er echter grote onzekerheden over de piek en het verloop van de afvoergolf, alsook over de sterkte van de waterkeringen. Daardoor is het onwaarschijnlijk dat er een situatie voorkomt waarin de inzet van noodoverloopgebieden effectief is.”

Toelichting op het LCO-advies noodoverloopgebieden

Het inzetten van noodoverloopgebieden bij een acute overstromingsdreiging vanuit het hoofdwatersysteem in de huidige context wordt sterk ontraden met de volgende argumenten:

Het middel is erger dan de kwaal:

- Een gebied aanwijzen en inzetten als noodoverloopgebied leidt tot een ongecontroleerde overstroming.
- Inzet van een noodoverloopgebied is kiezen voor een zekere overstroming met miljarden euro’s schade en mogelijk vele slachtoffers tot gevolg, terwijl niet gegarandeerd is dat schade en slachtoffers in het bedreigde gebied worden voorkomen.

Bij een groot deel van het hoofdwatersysteem heeft het principe van noodoverloopgebieden geen effect:

- Alleen in het bovenrivierengebied waar hoge afvoeren een dominante rol spelen in de dreiging, bieden noodoverloopgebieden potentieel een verlichting van de bedreigde situatie.
- Buiten het bovenrivierengebied is het effect van noodoverloopgebieden veel kleiner vanwege de kortdurende aard van de belastingen en de grote hoeveelheid te bergen water.

Er zijn langs de Rijntakken, Maas en Vecht geen geschikte gebieden:

- In het bovenrivierengebied zijn geen gebieden met beperkte overstromingsgevolgen die als noodoverloopgebied kunnen fungeren. Alle gebieden kennen (zeer) grote gevolgen die onderling niet veel

[66] Advies Inzet noodoverloopgebieden bij acute dreiging | ENWinfo.

verschillen. Wanneer beoogd wordt een specifiek gebied te beschermen door elders een gebied als noodoverloopgebied in te zetten dan is de te verwachte schade en de te verwachten aantallen slachtoffers vaak in dezelfde orde van grootte als in het te beschermen gebied.
- Er zijn langs het hoofdwatersysteem geen gebieden aangewezen of ingericht om als noodoverloopgebied te functioneren.

Het beoogde effect is beperkt:

- De meeste primaire keringen in Nederland hebben een sterkte-tekort, geen hoogtetekort. Waterstandsverlaging heeft dan weinig of geen effect op de overstromingskans.
- De effectiviteit van het (on)gecontroleerd laten inlopen van een gebied om een ander gebied te ontlasten is beperkt, doordat rekening moet worden gehouden met onzekerheden rond verwachte afvoeren, golfvorm, dijksterkte, moment van inzet, afstand tot het te ontlasten gebied etc. Er zijn daarnaast geen inrichtingsmaatregelen zoals inlaatwerken en/of compartimenteringskeringen aangelegd om een gebied gecontroleerd te laten instromen en de gevolgen te beperken.
- Het aangewezen gebied moet op het juiste moment, namelijk rond de piek van de afvoergolf, zeer snel een grote hoeveelheid water kunnen bergen (orde 100 miljoen m3). Doordat bij het inzetten van een noodoverloopgebied een ongecontroleerde overstroming wordt gecreëerd, is het zeer de vraag of de timing juist is en of de bres breed genoeg wordt voor een significant waterstand verlagend effect.

Definitie Noodoverloopgebied

In dit advies wordt de volgende definitie gehanteerd.

Een noodoverloopgebied is een gebied liggend aan het hoofdwatersysteem, achter een primaire kering, dat aangewezen wordt als tijdelijke waterberging om een ander, door een overstroming uit het hoofdwatersysteem, bedreigd gebied te ontzien.

Bij een noodoverloopgebied wordt een primaire waterkering doorgestoken/ opgeblazen (er is geen inlaat aanwezig). Hierdoor wordt een ongecontroleerde overstroming in gang gezet. Bij een overstroming vanuit het hoofdwatersysteem zijn de gevolgen groot, er is sprake van omvangrijke kapitaalschade en verlies aan mensenlevens. Het getroffen gebied is niet ingericht om water te bergen en om schade en slachtoffers te voorkomen.

Voor alle duidelijkheid: op dit moment zijn er langs de grote rivieren in het hoofdwatersysteem geen gebieden als noodoverloopgebied aangewezen en/of ingericht.

Achtergrond document

Aanleiding

Bij rampenoefeningen met extreme omstandigheden in het hoofdwatersysteem wordt regelmatig de vraag aan WMCN-LCO gesteld of een bedreigd gebied (zoals centraal Holland) ontlast kan worden door een ander gebied onder te laten lopen. Hierbij is de veronderstelling dat er noodoverloopgebieden zijn aangewezen en/of dat een ander gebied onder laten lopen per saldo minder grote gevolgen heeft.

De inzet van noodoverloopgebieden staat daarnaast genoemd als sleutelbesluit van het Landelijk Crisisplan Hoogwater en Overstromingen (LCP-HO) “Noodoverloopgebieden vervullen een functie ten behoeve van de openbare orde en veiligheid. Het is derhalve de algemene kolom die bevoegd is tot het inzetten van een “noodoverloopgebied”

Om gesteld te staan voor deze bestuurlijke vraag tijdens een (dreigende) crisis, heeft WMCN-LCO het advies over de eventuele inzet van noodoverloopgebieden opgesteld. Het advies is opgesteld door inhoudelijke adviseurs van de LCO en getoetst door LCO-collega’s. Het advies is daarnaast afgestemd met vertegenwoordigers van de waterschappen en voorgelegd aan het Expertise Netwerk Waterveiligheid (ENW).

Veronderstelde werking/beoogd effect

Door de inzet van een noodoverloopgebied wordt beoogd dat de waterstand benedenstrooms ervan wordt verlaagd, doordat de piek van verwachte hoge afvoergolf wordt afgetopt. Timing is hierbij cruciaal, net als een omvangrijke, snelle instroom van water in het noodoverloopgebied. Door een snelle afname van de waterstand worden zwakke dijkvakken met een hoogtetekort tegenover of benedenstrooms van het noodoverloopgebied ontlast.

Een waterstandsdaling heeft maar een beperkt positief effect op zwakke dijkvakken met een sterktetekort als gevolg van piping, macrostabiliteit e.d. Bij deze faalmechanismen is de duur van de belasting meer risicobepalend dan de piekwaterstand.

RBSO-studie en beleid

Begin deze eeuw zijn verschillende onderzoeken naar noodoverloopgebieden gedaan waaronder het onderzoek ‘Rampenbeheersingsstrategie Overstromingen Rijn en Maas’ (RBSO, 2006). De resultaten dienden “*als grondslag voor een kabinetsstandpunt over de gewenste strategie bij een (dreigende) overstroming van het bedijkte bovenrivierengebied. De studie komt voort uit het besluit van het kabinet om voor een rampenbeheersingsstrategie behalve naar potentiële noodoverloopgebieden nader onderzoek te doen naar vier andere opties. Daarbij gaat het om internationale afstemming, organisatorische*

maatregelen, compartimentering en het verhogen van veiligheidsnormen."

Bij de RBSO-studie zijn noodoverloopgebieden voor de Rijn en Maas verkend. Voor de Rijn ging het om het Rijnstrangengebied[67] en de Ooijpolder, voor de Maas om het gebied van de Beerse Overlaat. Het instromen zou, in tegenstelling tot het uitgangspunt zoals gehanteerd in dit LCO-advies, daarbij plaats moeten vinden via een regelbaar inlaatwerk waarbij woonkernen met aanvullende compartimenteringskeringen zouden worden ontzien. Een ongecontroleerde overstroming door een dijk af te graven of op te blazen, werd sterk afgeraden. Een regelbaar inlaatwerk biedt operationele flexibiliteit en zorgt voor een gecontroleerde overstroming. Vanwege de geringe effectiviteit van de gereserveerde noodoverloopgebieden langs de Rijn is de reservering hiervoor in 2005 ingetrokken. Onduidelijk is wanneer de reserveringen bij de Maas zijn komen te vervallen. Duidelijk is wel dat noodoverloopgebieden (met (regelbare) inlaatwerken) nooit zijn gerealiseerd.[68]

Noodoverloopgebieden met inrichtingsmaatregelen maken daarmee géén deel uit van de Nederlandse rampenbeheersingsstrategie van het hoofdwatersysteem. In regionale systemen wordt soms bij bergingsgebieden/ calamiteitenpolders wel gesproken over noodoverloopgebieden.

Dit advies gaat daarom over noodoverloopgebieden zonder inrichtingsmaatregelen: Een gebied achter primaire keringen dat niet is aangewezen en niet is ingericht als opvanggebied, dat bij extreme omstandigheden bewust onder water wordt gezet om andere gebieden te ontlasten. Een ongecontroleerde overstroming.

Gecontroleerde overstroming

Bij een gecontroleerde overstroming is een gebied op voorhand al ingericht voor een mogelijke overstroming. Zo is er bijvoorbeeld een inlaatconstructie aanwezig die opengezet kan worden in een crisissituatie, of is er een relatief lage, overstroombare dijk/ overlaat. Ook worden de bewoners tijdig uit het gebied gehaald.

Ingerichte gebieden worden ook wel retentie- of bergingsgebieden genoemd.

Deze gebieden kunnen ingezet worden om water in te laten en zo een hoogwater(golf) af te toppen, of om water tijdelijk te bergen bij een gesloten stormvloedkering. Deze gebieden zijn voor deze functie aangelegd en ingericht en zijn in principe onderdeel van het hoofdwatersysteem en daarmee buitendijks gebied. De actieve inzet van deze gebieden wordt geregeld via een inzetprotocol.

Overstromingsgevolgen en faalmechanismen

Op basis van de in Nederland beschikbare overstromingsscenario's langs het hoogwatersysteem kan worden geconcludeerd dat er geen 'lege gebieden' zijn in Nederland. Er zijn geen plekken waar grote hoeveelheden water kunnen worden geborgen, en waar overstromingen nauwelijks gevolgen hebben. Daarom is het niet eenvoudig om een noodoverloopgebied aan te wijzen. De te verwachte schade en het aantal slachtoffers bij een beoogd noodoverloopgebied liggen meestal in dezelfde orde van grootte als dat van het te beschermen gebied:

- langs de Lek, Waal, de bedijkte Maas en binnen de Maasvallei verschillen de overstromingsgevolgen hoogstens een factor 2 à 3 (in elkaars nabijheid);
- langs het door primaire waterkeringen beschermde deel van de Vecht gaat het om een factor 3 à 6.
- Alleen bij de IJssel zijn de gevolgen op het traject tussen Deventer en Zwolle langs de westzijde van de IJssel getalsmatig ongeveer een factor 10 kleiner dan langs de oostzijde (waar het water Zwolle bereikt).

Bij de Maasvallei, de bovenloop van de Rijn in Duitsland (bovenstrooms van Wesel) en de bovenloop van de Vecht zijn zulke grote verschillen in overstromingskans ten opzichte van het benedenstrooms gelegen gebied, dat de kans groot is dat deze gebieden zijn overstroomd vóórdat de benedenstrooms gelegen keringen overbelast worden (zogenoemde positieve systeemwerking).

Verder laten de resultaten van de recente uitgevoerde veiligheidsbeoordeling (LBO1) zien dat de zwakste dijkvakken in het bovenrivierengebied (rekenkundig) niet door hoogte maar door sterkte gerelateerde faalmechanismen, zoals piping en macrostabiliteit, worden bepaald. De inzet van noodoverloopgebieden is daarvoor niet een voor de hand liggende oplossing.

Tenslotte leert het Maashoogwater in 2021 dat hersteltijden van overstroomde gebieden tegenwoordig langer zijn dan waarvan in de RBSO-studie werd uitgegaan (grotere maatschappelijke gevolgen).

Bestuurlijke vraag tijdens warme fase: wanneer wel?

Ondanks het hierboven geformuleerde advies, waarin het inzetten van noodoverloopgebieden sterk wordt ontraden, kan tijdens de warme fase de vraag gesteld worden: maar wat nu als we toch de inzet van overloopgebieden zouden overwegen als sleutelbesluit, waarmee moet rekening worden gehouden om alsnog een noodoverloopgebied aan te wijzen?

[67] Het Rijnstrangengebied is daarna ook in beeld geweest als retentiegebied, met stuurbare inlaat.

[68] Uit het kabinetsstandpunt rampenbeheersing overstromingen 2006 kst-27625-77.

Argumenten waaraan tenminste allemaal voldaan moeten worden zijn:

Het te beschermen gebied:

- Het door inzet van een noodoverloopgebied te beschermen gebied ligt in het afvoer gedomineerde deel van het hoofdwatersysteem.
- Heeft aanzienlijk grotere overstromingsgevolgen (aantal getroffenen, slachtoffers en/of economische waarde) dan het beoogde noodoverloopgebied.
- Heeft dijkvakken die dreigen te bezwijken als gevolg van een hoogtetekort: het faalmechanisme van de kering die op bezwijken staat, moet van dien aard zijn dat een waterstandsverlaging zin heeft (verkleinen van de faalkans).

Het in te zetten noodoverloopgebied:

- Moet in zeer korte tijd volledig kunnen worden geëvacueerd en is voorafgaand aan de inzet volledig geëvacueerd;
- Het mag niet direct benedenstrooms nabij de splitsingspunten van de Rijntakken liggen (ongeveer 25 km). Anders zal het de afvoerverdeling beïnvloeden, met (grote) negatieve neveneffecten benedenstrooms en/of een vermindering van de effectiviteit van het noodoverloopgebied.
- Heeft een groot bergend volume (meer dan 100 miljoen m3) voor een significant waterstandsverlagend effect (meerdere decimeters).
- Heeft een korte hersteltijd (maanden i.p.v. jaren)
- Bij de keuze voor een noodoverloopgebied dient altijd de systeemwerking op andere gebieden meegenomen te worden (bv cascade-effecten);

Evacuatiemogelijkheden

Wanneer tijdens een hoogwatersituatie besloten is om een gebied als noodoverloopgebied in te zetten, zullen er voorbereidingen getroffen moeten worden en zullen de bewoners (van zowel het noodoverloopgebied als van het te beschermen gebied) moeten worden geëvacueerd.

Volgens expertverwachtingen zijn in het rivierengebied gemiddeld genomen na 24 uur 75% tot 83% van de mensen preventief geëvacueerd naar veilig niet-bedreigd gebied (bron: Handreiking handelings-perspectieven overstromingen en ernstige wateroverlast, bijlage 2; project Water en Evacuatie[69]).

Maar daarvoor zullen bestuurders een beslissing over de inzet van noodoverloopgebieden en de bijbehorende evacuatie moeten nemen. Omdat een dergelijk besluit niet lichtvaardig genomen wordt, is het reëel om uit te gaan van een halve dag voor de bestuurlijke besluitvorming.

In totaal is dus meer dan 1,5 dag nodig om mensen goed te evacueren.

De verwachting is, dat die tijd niet beschikbaar is. Bij de inzet van noodoverloopgebieden gaat het om urgente situaties en is er ongeveer een halve dag de tijd.

Nederland heeft geen recente ervaring met grootschalige evacuaties en door vergrijzing neemt het aandeel verminderd zelfredzamen toe. Wat niet helpt bij een evacuatie waarbij weinig (voorbereidings)tijd is.

Handelingsperspectief bij extreme omstandigheden

Voordat de inzet van een noodoverloopgebied wordt overwogen (wat sterk wordt afgeraden in dit advies), zijn verschillende, minder vergaande handelingsperspectieven om de bedreigde primaire waterkeringen te ontzien. Hiervoor wordt gedacht aan de volgende maatregelen:

1. Maatregelen binnen bestaande protocollen. Bijvoorbeeld de inzet van bergingsgebieden en hoogwatergeulen en het plaatsten van bekrammingen en zandzakken
2. Prioritering van schaarse middelen en mensen.
3. Maatregelen buiten bestaande protocollen. Hierbij kan onderscheid worden gemaakt in maatregelen binnen en buiten het hoofdwatersysteem. Bijvoorbeeld het eerder inzetten van een bergingsgebied en hoogwatergeul; een maalstop of het stilleggen van de scheepvaart.
4. Destructief sluiten van keermiddelen, waarbij ze niet in de oorspronkelijke straat terugkeren/ te openen zijn.
5. Ontraden: Extreme noodmaatregelen zoals de inzet noodoverloopgebieden of het wijzigen van de afvoerverdeling over de Rijntakken.

Ad 1)

Voorbeelden van maatregelen binnen bestaande protocollen betreffen de inzet van bergingsgebieden (zoals Lateraalkanaal West) en hoogwatergeulen (zoals Veessen-Wapenveld), maar ook het met zandzakken versterken van waterkeringen kan hieronder worden geschaard. Het plaatsen van zandzakken bij de inlaten van retentiegebieden en hoogwatergeulen zal juist voorkomen moeten worden. Daarnaast kan gedacht woorden aan het slim gebruiken van bestaande afspraken zoals de trits ‘vasthouden, bergen, afvoeren’ voor de regionale systemen en ‘eerst naar zee afvoeren, dan naar het IJsselmeer, dan naar het Markermeer’ voor het IJsselmeergebied.

[69] https://nipv.nl/wp-content/uploads/2022/11/20170601-VB-Handreiking-Handelingsperspectieven-overstromingen-en-ernstige-wateroverlast.pdf.

Ad 2)
Bij 'prioritering van schaarse middelen en mensen' (binnen Nederland) kan gedacht worden aan de inzet van Crisis Expert Team Waterkeringen (CTW) voor het inschatten van actuele sterkte van waterkeringen en de prioritering van locaties voor noodmaatregelen, inzet van Defensie en andere experts vanuit niet-bedreigde waterschappen.

Prioritering zou kunnen plaatsvinden op basis van het verwachte aantal getroffenen of slachtoffers (bij een overstroming); op basis van de verwachte economische schade of om cascade effecten te voorkomen.

Ad 3)
Enkele voorbeelden van maatregelen buiten bestaande protocollen - binnen het hoofdwatersysteem - zijn het eerder inzetten van de hoogwatergeulen en het waterbergingsgebied Volkerak-Zoommeer, het aanpassen van het sluitregime van stormvloedkering Ramspol (bij een combinatie van storm en hoge afvoeren van de Vecht) en waterberging op het Markermeer (vanuit het Amsterdam-Rijnkanaal of IJsselmeer). Enkele voorbeelden van maatregelen buiten bestaande protocollen - buiten het hoofdwatersysteem – zijn maalstops en waterberging op de Afgedamde Maas en Kadoelermeer (door het later sluiten of weer openen van resp. Kromme Nol en Kadoelersluis). Deze maatregelen leiden tot (ernstige) wateroverlast in het regionale watersysteem en mogelijk schade aan de constructie.

Ad 4)
Bij het destructief sluiten van keermiddelen kan gedacht worden aan een noodsluiting van kunstwerken, die daarna niet meer normaal te openen zijn. Of het gebruik van schepen om een duin[70] of dijkdoorbraak te voorkomen.

Ad 5)
De inzet van een noodoverloopgebied is een voorbeeld van een ultieme destructieve noodmaatregel die met bovenstaand advies sterk wordt ontraden. Ook het wijzigen van afvoerverdeling over de Rijntakken (door bijvoorbeeld het (deels) opblazen van een regelwerk of overlaat) tijdens een (extreem) hoogwater wordt ontraden. Door de aanpassing van de afvoerverdeling wordt één riviertak ontlast, maar worden de andere riviertakken en aanliggende gebieden extra belast met een grotere kans op ongecontroleerde overstromingen.

Aanbeveling
Aanbevolen wordt om mogelijke maatregelen die het handelingsperspectief bij extreme omstandigheden vergroten nader uit te werken en deze mee te nemen in hoogwateroefeningen.

Verantwoording
Het advies heeft betrekking op de huidige situatie, maar is ook algemeen geldend na de huidige ronde dijkversterkingen (zie ENW-advies).

[70] Noodmaatregelen voor de bescherming van de Delflandse kust.pdf.

Voor dit advies is vooral gebruik gemaakt van reeds beschikbare studies, waar met bestaande kennis opnieuw naar gekeken is. Er is dus geen nieuw onderzoek uitgevoerd. Met een praktisch bruikbaar advies wordt beoogd complexe bestuurlijke discussies tijdens crisissituaties te vermijden en vooraf duidelijkheid te geven.

Het advies is opgesteld door de landelijke coördinatiecommissie overstromingsdreiging (LCO) en afgestemd met enkele vertegenwoordigers vanuit de waterschappen. Ook is het advies voorgelegd aan het Expertise Netwerk Waterveiligheid en zijn commentaarpunten van ENW verwerkt.

Bijlage 9 Relaties met andere plannen

Het LCP HO staat niet op zichzelf. Het heeft een relatie tot andere plannen van de rijksoverheid en relevante plannen van andere waterbeheerders en veiligheidsregio's. Het crisistype dat beschreven staat in dit landelijk crisisplan kan impact hebben op de processen en/of maatregelen in die genoemde plannen. Deze bijlage geeft een overzicht.

Tabel 13 Relaties met andere plannen

Plan	Beheerder	Focus
Nationaal Handboek Crisisbeheersing	Nationaal Coördinator Terrorisme bestrijding	• Beleidskader crisisbeheersing samen met Wet veiligheidsregio's
Landelijk Crisisplan Hoogwater en Overstromingen	DCC-IenW	• Interdepartementale afstemming • Verantwoordelijkheden & juridisch kader
Landelijk Draaiboek Hoogwater en Overstromingsdreiging	WMCN	• Afspraken waterketen • Taken en rollen, samenwerking, informatie-uitwisseling
Handreikingen, draaiboeken, crisis- en calamiteitenplannen	Waterbeheerders (protocol IWBT, crisisplan RWS), veiligheidsregio's (protocol IRBT) en andere betrokkenen crisispartners	• Operationele werkafspraken

De hoofdlijnen van de nationale crisisorganisatie zijn vastgelegd in het **Nationaal Handboek Crisisbeheersing (2022)**. Dit LCP HO sluit aan op het Nationaal Handboek Crisisbeheersing, met daarin een uitwerking voor scenario's hoogwater en overstromingen.

Het **Landelijk Draaiboek Hoogwater en Overstromingen** (WMCN, 2023) beschrijft de afspraken die zijn gemaakt over informatie-uitwisseling. Dat wil zeggen:

- Vroegtijdige alarmering van alle betrokken partijen;
- Een gedeeld beeld van de(verwachte) situatie;
- Afstemming over waterbeheermaatregelen met bovenregionale effecten;
- Afstemming ten behoeve van pers- en publiekscommunicatie, zodat de communicatieboodschappen naar de media en het publiek consistent zijn.

Deze afspraken zijn gemaakt tussen partijen in de waterketen (RWS, de waterschappen, de UvW, WMCN, het KNMI en DCC-IenW). Het LDHO wordt wanneer daar aanleiding toe is herzien. Nieuwe versies worden vastgesteld door de Stuurgroep Management Watercrises en Overstromingen (SMWO).

Andere relevante plannen

Departementaal Handboek Crisisbeheersing (IenW, 2021)

Het Departementaal Handboek Crisisbeheersing IenW is een levend document en beschrijft het verantwoordlijkheden van het departement bij crises, en de voorbereiding hierop, binnen het eigen beleidsterrein. Daarnaast geeft het inzage in de departementale opschaling en de aansluiting met de interdepartementale partners en de regio's. Het is bedoeld als voorbereiding in de koude fase en als naslagwerk en praktische ondersteuning tijdens de warme fase.

Kader Grootschalige Evacuaties (JenV, 2014)

Het Kader Grootschalige Evacuaties beoogt een unité de doctrine te realiseren voor de voorbereiding op en de bestuurlijke besluitvorming over een grootschalige evacuatie. Het doel is tweeledig. Allereerst ervoor zorgen dat het Rijk en de veiligheidsregio's dezelfde uitgangspunten

gebruiken bij (de voorbereiding op) een grootschalige evacuatie. Ten tweede is het doel te zorgen dat de planvorming en het besluitvormingsproces van de veiligheidsregio's en het Rijk op elkaar zijn afgestemd om daarmee te voorkomen dat partijen onvoldoende op de hoogte zijn van elkaars plannen en rollen. Het nog in ontwikkeling zijnde Landelijk Kader Schuilen en Evacueren (LKSE) zal het 'Kader Grootschalige Evacuatie (KGE, VenJ, 2014) vervangen.

Leidraad evacueren van vee (2014)

De leidraad evacueren van vee geeft inzicht in taken, rollen en verantwoordelijkheden met betrekking tot evacuatie van landbouwhuisdieren bij een crisis.

Protocol interregionaal IWBT (2025)

Het protocol IWBT beschrijft de wijze waarop de waterschappen en de UvW invulling geven aan operationele en bestuurlijke bovenregionale en landelijke leiding en coördinatie. Het gaat o.a. in op de onderlinge rolverdeling daarbij en de wijze van besluitvorming. Ook gaat het in op hoe het e.e.a. aansluit op (het IRBT-protocol van) de Veiligheidsregio's, op de corporate crisisbeheersing van RWS, op de Rijksoverheid en de nationale crisisstructuur, en op de waterstaatkundige informatie en advisering van het WMCN en de LCO.

Bovenregionaal wordt daarbij gewerkt met een interregionaal waterschaps operationeel team. Bestuurlijk met een IWBT.

Handboek bijstand Unie van Waterschappen

In het handboek bijstand van de UvW liggen de procedures voor bijstandsverlening door- en aan waterschappen vast, inclusief uitwerkingen ten aanzien van landelijk informatiemanagement en landelijke coördinatie op dat gebied, logistiek en gastheersteun.

Bestuurlijke netwerkkaarten

De bestuurlijke netwerkkaarten beschrijven de bestuurlijke verantwoordelijkheden en verplichtingen in de crisisbeheersing voor verschillende werkvelden. Voor overstroming(sdreigingen) zijn met name de Bestuurlijke 'Netwerkkaart 3 Oppervlaktewater en waterkering' en 'Bevoegdhedenschema 4 Oppervlakte en waterkering' relevant.

Landelijke crisisplannen

Omdat de landelijke crisisplannen steeds in ontwikkeling zijn en blijven, is het belangrijk te blijven inventariseren welke plannen op dat moment relevant zijn.[71] Denk daarbij ook aan:

- LCP Militaire Dreigingen, LCP Gas, LCP Elektriciteit, LCP Digitaal en mogelijk andere LCP's;
- Handboek Informatiemanagement Crisisbeheersing;
- Koepelnotities risico- en crisiscommunicatie. Een koepelnotitie is een verdieping van het hoofdstuk Communicatie uit het Landelijk Crisisplan. Daarin zijn specifieke dilemma's, uitgangspunten en afspraken uitgewerkt. Het biedt handvatten en adviezen voor communicatieprofessionals bij de voorbereiding en uitvoering op de risico- en crisiscommunicatie.

Regionale plannen

- Coördinatieplannen, regionale crisisplannen en incidentbestrijdingsplannen van veiligheidsregio's;
- Calamiteitenplannen en calamiteitenbestrijdingsplannen van de waterschappen;
- Calamiteitenplannen en calamiteitenbestrijdingsplannen van RWS;
- Hoogwaterbestrijdingsplannen van gemeenten;
- Bovenregionale plannen zoals het Interregionaal coördinatie plan overstroming, wateroverlast en evacuatie boven het Noordzeekanaal.

[71] Landelijke Crisisplannen | Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid.

Bijlage 10 Evaluatie, opleiden, trainen en oefenen

1. Evaluatie

Na een crisis wordt doorgaans geëvalueerd. Door een gedegen evaluatie kan de organisatie leren en krijgt zij zicht op eventuele omissies en mogelijke verbeteringen. Daarnaast wordt evaluatie van een crisis gebruikt om verantwoording af te leggen.

Evalueren kan door middel van: een inhoudelijke evaluatie van de oorzaak van de crisis, de evaluatie van de bestrijding van de crisis en de evaluatie van de crisis-respons.

Essentieel is dat er informatie beschikbaar is over de crisis. De informatie kan vergaard worden door onder andere documentanalyse, enquêtes onder betrokkenen en interviews. Evaluaties staan of vallen met het kunnen opmaken van een goed zogenaamd feitenrelaas.

Uit een evaluatie komen in het algemeen aanbevelingen in termen van verbetervoorstellen. Deze verbetervoorstellen lopen uiteen van zogenaamde quick wins tot aan ingrijpende verbeteringen. Het is aan de organisatieonderdelen die het betreffen zelf, om te besluiten welke aanpassingen en/of verbeteringen ook daadwerkelijk uitgevoerd worden. Mochten er verbetervoorstellen naar voren komen die buiten de invloedssfeer van de opdrachtgever liggen, dan is het de verantwoordelijkheid van de opdrachtgever om de betreffende crisispartners hetzij zelf hetzij via een andere weg te verzoeken om deze verbetervoorstellen te implementeren.

Om de geïmplementeerde verbeteringen goed te borgen dienen natuurlijk ook de opleidingen, trainingen en oefeningen regelmatig plaats te vinden.

Het voor Nederland meest markante hoogwater dat in het verleden is geëvalueerd is de Watersnoodramp van 1953 in Zeeland. Meer recent hebben evaluaties plaatsgevonden de hoogwater situatie in Groningen in 2012 en de overstroming(sdreiging) in juli 2021 in Limburg (België en Duitsland).

2. Opleiden-Trainen-Oefenen (OTO)

De OTO-activiteiten van de crisisorganisatie dragen bij aan het voorbereid zijn op crisissituaties. Naast het opleiden en trainen van functionarissen vallen hier ook oefeningen onder: kleinschalige oefeningen en grote oefeningen waaraan vele partijen (soms ook inwoners en bedrijven) deelnemen:

1. DCC stelt een oefenbeleidsplan en oefenjaarplan op;
2. Veiligheidsregio's stellen een oefenbeleidsplan en een oefenjaarplan op;
3. Waterschappen en RWS oefenen met de maatregelen in hun calamiteitenplannen en doen in overleg mee aan oefeningen met andere overheidslagen. De waterschappen stemmen het bovenregionaal of landelijk oefenen af via de UvW als landelijke koepelorganisatie.

De ervaringen worden gebruikt om de crisis- en calamiteitenplannen te verbeteren. In de SMWO is afgesproken dat de crisispartners hun (voorgenomen) gezamenlijke multidisciplinaire oefeningen t.a.v. watercrises melden, zodat deze in landelijke oefenkalender gedeeld kunnen worden.

Bijlage 11 Definities

Begrippen	Definities
Bedreigd effectgebied	Geografisch gebied wat dreigt de effecten van een overstroming te ondervinden. Dit kan niet-overstroomd gebied zijn, wat indirect effecten ondervindt, zoals bijv. het opvangen van evacuees. In potentie is een bedreigd effectgebied vele malen groter dan het uiteindelijk geraakte effectgebied.
Binnendijks	Aan de kant van het land of het binnenwater. Oftewel: gebied beschermd door een waterkering.
Buitendijks gebied	Het gebied dat aan de kerende zijde van de waterkering ligt. Dat wil zeggen: aan de zijde van het water, buiten de primaire of regionale kering, waar geen bescherming tegen hoogwater wordt geboden. Hierdoor kan het gebied bij verhoogde waterstanden direct en relatief snel onderlopen.
Calamiteit	Algemeen: Een (natuur)ramp of een niet-verwachte gebeurtenis die ernstige schade kan veroorzaken. Calamiteit o.b.v. waterveiligheid: Omstandigheden waaronder de goede staat van één of meerdere waterstaatskundige werken onmiddellijk en ernstig in het ingerede is of dreigt te komen.
Crisis	Een serie gebeurtenissen of rampen. Een crisis tast de economie of de openbare orde ernstig aan. Ze treft vaak een groot gebied en vraagt om zware bestuurlijke coördinatie, beheersing en voorlichting.
Crisiscommunicatie	Het communiceren door overheden naar de samenleving op het moment dat een overstroming (of andere calamiteit) dreigt of zich al voltrekt.
Geraakt effectgebied	Geografisch gebied wat de effecten van een overstroming daadwerkelijk ondervindt. Dit kan niet-overstroomd gebied zijn, wat indirect effecten ondervindt, zoals bijv. het opvangen van evacuees.
Hoofdwatersysteem	Belangrijk (regionaal) netwerk van met elkaar in verbinding staande (stromende) oppervlaktewateren die via eenzelfde punt afwatert op belangrijkste regionale waterloop/waterlopen afwateren op belangrijke waterlopen. Het hoofdwatersysteem kan uit meerdere watertypen en daarom ook uit meerdere waterlichamen bestaan. Het Nationaal waterprogramma bevat specifieke maatregelen voor alleen het hoofdwatersysteem. Ook het Deltamodel is gericht op het hoofdwatersysteem.
Hoogwatergolf	Tijdelijk verhoogde waterstanden in een rivier (met een golfvorm) door een verhoogde rivierafvoer. Het kan meerdere uren tot meerdere dagen duren voordat een hoogwatergolf een bepaald punt langs de rivieren is gepasseerd.
Infrastructuur	Wegen en vaarwegen, waaronder routenetwerken voor wandelen, fietsen en varen, spoorwegen, havens, luchthavens, energie-infrastructuur, telecommunicatie-infrastructuur, buisleidingen, openbare hemelwater- en ontwateringsstelsel en vuilwaterriolen, infrastructuur voor watervoorzieningswerken als bedoeld in artikel 1, eerste lid, van de Drinkwaterwet en andere vitale infrastructuur.
Netcentrisch werken	Een werkwijze waarbij binnen een netwerk van samenwerkende partijen: 1. Iedere partij een eigen beeld onderhoudt van de situatie, passend bij de eigen rol en taak; 2. Regie wordt gevoerd op de informatie-uitwisseling; 3. Continu een actueel gedeeld beeld wordt onderhouden; 4. Met als doel om gezamenlijke oordeels- en besluitvorming te ondersteunen.

Begrippen	Definities
Noodoverloopgebieden	In het LCP HO wordt met 'noodoverloopgebied' een gebied bedoeld dat als tijdelijke waterberging kan dienen, dat geen onderdeel uitmaakt van het reguliere watersysteem en dat slechts kan worden ingezet door een waterkering door te steken of op te blazen (er is geen inlaat aanwezig). Hierdoor wordt een ongecontroleerde overstroming in gang gezet. Zie ook de definitie in het advies van het LCO in bijlage 8.
Noodmaatregelen	Als een dijk de hogere belasting toch niet aan dreigt te kunnen, zijn verschillende noodmaatregelen voorhanden om een overstroming alsnog te voorkomen, het moment van overstromen uit te stellen, of de omvang of de gevolgen van een overstroming te beperken. Denk hierbij aan zandzakken op de dijk, grintbermen achter de dijk voor tegenwicht en evacuatieplannen. De maatregelen die men treft om een dreigende ramp alsnog te keren en/of de gevolgen mogelijk te beperken. Verschillende actoren zijn bevoegd om een noodoverloopgebied in te zetten. Onderlinge afstemming hierover is noodzakelijk.
Overlopen	Het over de waterkering heen stromen van water, als de waterstand hoger is dan de waterkering.
Overstroming	Een overstroming ontstaat als een onbeheersbare hoeveelheid water het land instroomt. Een overstroming kan vanuit een rivier, een meer, de zee of door extreme regen ontstaan. Er is sprake van een overstroming als de gemiddelde waterdiepte in minimaal één gebied of buurt met gelijke viercijferige postcode groter is dan 0,2 meter.
Primaire waterkeringen	Beschermen het land tegen een overstroming vanuit de grote wateren (ook wel buitenwater genoemd): de zee, de grote rivieren en de grote meren. Tot de primaire waterkeringen behoren dijken, dammen, duinen en de constructies die daar onder deel van kunnen zijn, zoals coupures (onderbrekingen in een waterkering) en sluizen
Regionale wateren	Watersystemen of onderdelen daarvan die in beheer zijn bij de waterschappen. Deze begripsbepaling staat in de bijlage 1 bij de Omgevingswet.
Regionale waterkeringen	Een regionale kering is een niet-primaire waterkering die bescherming biedt tegen overstromingen uit kleinere wateren, zoals kanalen en boezems. Voor waterschappen is die aangewezen op basis van een provinciale verordening, voor Rijkswaterstaat door DGWB. Het gaat hierbij om: boezemkaden (en polderkaden), keringen langs regionale rivieren, langs kanalen en wateropslagbekkens; compartimenteringsdijken, slaperdijken en landscheidingen; voorlandkeringen en zomerkades. We noemen dit ook wel secundaire keringen.
Stormvloed	Zeer hoge waterstand op zee. Er is sprake van stormvloed wanneer bovenop getijbeweging (vloed) van het water een extra waterstandstijging door een storm plaatsvindt.
Vitale processen	Vitale processen zijn maatschappelijk cruciale processen waarvan de continuïteit essentieel is voor het functioneren van de Nederlandse samenleving. Uitval, verstoring of aantasting van deze processen kan leiden tot maatschappelijke ontwrichting, grote economische schade of ernstige risico's voor de nationale veiligheid. Deze processen maken deel uit van de vitale infrastructuur zoals gedefinieerd door de NCTV, en omvatten onder meer keren en beheren waterkwantiteit, meteorologie, energievoorziening, drinkwater, digitale communicatie, financiën, transport, gezondheidszorg, overheidstaken en crisisbeheersing.
Waarschuwingstijd	De tijd tussen het tijdstip dat bekend is dat er een hoge waterstand te verwachten is en het moment van daadwerkelijk optreden van die waterstand.
Waterbeheerder	Het bevoegde bestuursorgaan van het overheidslichaam dat belast is met het beheer van watersystemen.
Waterdomein	Omvattend begrip voor het totale watersysteem, de bijhorende infrastructuur en de actoren, voor het beheer van water en waterveiligheid

Begrippen	Definities
Wateroverlast	Als er zich door hoosbuien of langdurige regen te veel water verzamelt op een plek waar dit niet gewenst is, spreken we van wateroverlast. Bijvoorbeeld wanneer water vanaf de straat gebouwen binnendringt of wegen tijdelijk onbegaanbaar maakt, maar ook wanneer een overstroming ontstaat door het buiten de oevers treden of overlopen van kleinere, regionale watergangen. Dit kan leiden tot maatschappelijke overlast of schade. Ten opzichte van overstromingen door bijvoorbeeld een doorbraak van een primaire kering is de kans op slachtoffers klein, maar in extreme gevallen van wateroverlast kan de veiligheid wel in het geding komen.
Waterveiligheid	Waterveiligheid gaat over de bescherming tegen overstromingen. Dit gebeurt met waterkeringen zoals dijken, dammen en duinen, en door het beheren van waterwegen zoals rivieren en meren en kanalen. Hierbij bieden de primaire waterkeringen bescherming tegen overstromingen bij hoogwater vanuit zee, grote rivieren en meren en de regionale tegen overstromingen uit kleinere wateren zoals kanalen en boezems.
Waterschap	Een waterschap zorgt voor het waterbeheer in een bepaald gebied. In totaal zijn er 21 waterschappen in Nederland. De taken van een waterschap zijn o.a.: waterstand regelen met bijvoorbeeld gemalen en sluizen; afvalwater zuiveren; dijken beheren; natuurbeheer in en aan het water; kwaliteit zwemwater controleren.
Zelfredzaam	De mate waarin inwoners bij een (dreigende) calamiteit zichzelf in veiligheid weten te brengen en zich voor korte of lange tijd zelf weten te redden zonder hulp van overheid.
Zichttijd	De zichttijd is de periode tussen het moment waarop een hoogwater of overstromingsdreiging op basis van waarnemingen of voorspellingen met voldoende zekerheid kan worden voorzien, en het moment waarop deze daadwerkelijk begint. Dit is vooral van belang voor het tijdig nemen van (nood)maatregelen, zoals evacuaties.

Bijlage 12 Afkortingenlijst

BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Ministerie van)
CG	Coördinatiegroep
CvdK	Commissaris van de Koning
CT RWS	Crisisteam Rijkswaterstaat
DCC-IenW	Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing IenW
DGWB	Directoraat-Generaal Water en Bodem (IenW)
ENW	Expertisenetwerk waterveiligheid
EWC	Early Warning Centre
EZK	Economische Zaken en Klimaat (Ministerie van)
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio
GS	Gedeputeerde Staten
IAO	Interdepartementaal Afstemmingsoverleg
ICCb	Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing
IenW	Infrastructuur en Waterstaat (Ministerie van)
IRBT	Interregionaal Beleidsteam
IT	Informatie Team
IWBT	Interregionaal waterschaps beleidsteam
JenV	Justitie en Veiligheid (Ministerie van)
KCR2	KCR2 Centrum voor Operationele Informatie- en Crisiscoördinatie
KGE	Kader Grootschalige Evacuatie
KNMI	Koninklijke Nederlands Meteorologisch Instituut
LCMS	Landelijk Crisismanagement Systeem
LCO	Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging
LCP	Landelijk Crisisplan
LCP HO	Landelijke Crisisplan Hoogwater en Overstromingen
LCP MD	Landelijke Crisisplan Militaire Dreigingen
LDHO	Landelijke Draaiboek Hoogwater en Overstromingen
LKSE	Landelijk Kader Schuilen en Evacueren
LVVN	Landbouw Visserij, Voedselzekerheid en Natuur (Ministerie van)
MCCb	Ministeriële Commissie Crisisbeheersing
MSOB	Militaire Steunverlening in het Openbaar Belang
NCC	Nationaal Crisiscentrum
NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid
NHC	Nationaal Handboek Crisisbeheersing
NKC	Nationaal Kernteam Communicatie

NRV	Nationale Reddingsvloot
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Ministerie van)
RBT	Regionaal Beleidsteam
RCE	Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
RWS	Rijkswaterstaat
SMWO	Stuurgroep Management Watercrises en Overstromingen
UCPM	EU Civil Protection Mechanism
UvW	Unie van Waterschappen
VG	Voorbereidingsgroep
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport (Ministerie van)
WHT	Waterschapshulpteam
WIT	Weer Impact Team
WMCN	Water Management Centrum Nederland
Wts	Wet tegemoetkoming schade bij rampen
Wvb	Wet verplaatsing bevolking
Wwke	Wet weerbaarheid kritieke entiteiten

Uitgave
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
Postbus 20901 | 2500 EX Den Haag

www.rijksoverheid.nl

Oktober 2026